

Jak (ne)snadné je být... evropským občanem

Obsah

1	Vzdělávací program a jeho pojetí	3
1.1	Základní údaje	3
1.2	Anotace programu.....	4
1.3	Cíl programu	4
1.4	Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu.....	4
1.5	Forma	5
1.6	Hodinová dotace	5
1.7	Předpokládaný počet účastníků a upřesnění cílové skupiny.....	5
1.8	Metody a způsoby realizace	6
1.9	Obsah – přehled tematických bloků a podrobný přehled témat programu a jejich anotace včetně dílčí hodinové dotace	6
1.10	Materiální a technické zabezpečení	10
1.11	Místo konání.....	11
1.12	Způsob realizace programu v období po ukončení projektu.....	11
1.13	Kalkulace předpokládaných nákladů na realizaci programu po ukončení projektu	11
1.14	Odkazy, na kterých je program zveřejněn k volnému využití.....	12
2	Podrobně rozpracovaný obsah programu.....	13
2.1	Demokracie a svoboda v Evropě – 3 hodiny	13
2.2	Principy a fungování Evropské unie – 4 hodiny.....	15
2.3	Občan EU a jeho práva – 5 hodin	19
2.4	Výzvy demokracii: současné problémy a budoucnost EU – 4 hodiny	23
3	Metodická část	27
3.1	Demokracie a svoboda v Evropě	27
3.2	Principy a fungování Evropské unie.....	41
3.3	Občan EU a jeho práva	63
3.4	Výzvy demokracii: současné problémy a budoucnost EU	90
4	Příloha č. 1 – Soubor materiálů pro realizaci programu.....	115
5	Příloha č. 2 – Soubor metodických materiálů	121
6	Příloha č. 3 – Závěrečná zpráva o ověření programu v praxi	131
7	Příloha č. 4 – Odborné a didaktické posudky programu	137
8	Příloha č. 5 – Doklad o provedení nabídky ke zveřejnění programu.....	167
9	Nepovinné přílohy	168

1 Vzdělávací program a jeho pojetí

1.1 Základní údaje

Výzva	Budování kapacit pro rozvoj škol II
Název a reg. číslo projektu	Pojďme o sobě rozhodovat!, CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008119
Název programu	Jak (ne)snadné je být...evropským občanem
Název vzdělávací instituce	Regionální rozvojová agentura Vysočina, z.s.p.o.
Adresa vzdělávací instituce a webová stránka	Matky Boží 9, 586 01 Jihlava, www.rrav.cz
Kontaktní osoba	Ing. Zdeňka Škarková
Datum vzniku finální verze programu	30. 9. 2019
Číslo povinně volitelné aktivity výzvy	7
Forma programu	prezenční
Cílová skupina	SŠ obory zakončené maturitou
Délka programu	16 hodin
Zaměření programu (tematická oblast, obor apod.)	Tematická oblast: Rovný přístup dětí a žáků k právům – podpora rozvoje pedagogických přístupů v oblasti vzdělávání k právům dětí, motivace dětí a žáků k aktivnímu prosazování jejich práv, zvyšování povědomí o existujících formách právního poradenství a možnostech jeho využití
Tvůrci programu	Mgr. Jan Kabrda, Ph.D. Mgr. Zdeňka Veselská PaedDr. Marcela Chalupová Mgr. Roman Veselský

Odborný garant programu	Mgr. Lukáš Bořil
	Mgr. Jan Kabrda, Ph.D.
Odborní posuzovatelé	RNDr. Mgr. Tomáš Burda, Ph.D.
	RNDr. Libor Jelen, Ph.D.
Specifický program pro žáky se SVP (ano x ne)	ne

1.2 Anotace programu

Vzdělávací program „Jak (ne)snadné je být... evropským občanem“ je určen pro žáky středoškolských oborů zakončených maturitou. Nejvhodnější je pro žáky gymnázií. Tematicky je zaměřen na problematiku demokracie a svobody v Evropě, Evropskou unii, její fungování a politiky, práva jejích občanů, zvl. práva dětí a mládeže, a současné problémy a výzvy ke svobodě a demokracii v Evropské unii, resp. jejích členských státech. Program kombinuje frontální výklad vyučujícího s různými aktivizujícími výukovými metodami, vč. využití pracovních listů, práce ve dvojicích, diskuse, vyhledávání a analýzy informací, práce s počítačem, kvízů apod. Látka je doplněna příklady k lepšímu zapamatování získaných poznatků.

1.3 Cíl programu

Hlavním cílem programu je rozšířit a prohloubit znalosti žáků týkající se problematiky jednak v obecnější rovině demokracie a svobody, jednak Evropské unie, jejího fungování a politik, vč. práv jejích občanů. Po absolvování programu by měli mít žáci přesnější představu o podstatě, principech, historii a výhodách demokracie a o významu občanských svobod a politických práv; o fungování Evropské unie, její historii, institucích, politikách, principech vč. neformálních, i rozpočtu; o svých právech a možnostech jako občanů Evropské unie, vč. praktických informací i ukázek a příkladů týkajících se studia, zaměstnání, cestování, ale též práv dětí a mládeže; a konečně o vnitřních i vnějších problémech a výzvách, kterým dnes v Evropě čelíme.

Program by měl zároveň rozšířit schopnosti žáků třídit a analyzovat předložené informace, vyhledat informace na internetu, pracovat s vybranými praktickými portály a weby, formulovat a obhájit názory i diskutovat o předložených problémech. A především, program by měl přispět k lepšímu chápání a přijetí podstaty a principů demokracie, občanských svobod a politických práv žáky, a i tím též k prevenci extremistických postojů a předsudečné nenávisti mezi nimi.

1.4 Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu

Program rozvíjí kompetence pro demokratickou kulturu (hodnoty, postoje, dovednosti i znalosti), a tím i podporuje následující klíčové kompetence.

Kompetence v oblasti gramotnosti jsou rozvíjeny poměrně široce, a to zvláště prací s textem (např. úryvky článků, životní příběhy) – jeho čtením, porozuměním, analýzou, odpověďmi na položené otázky, příp. kritickým myšlením, zaujetím vlastního postoje a formulací názoru; dále diskusí – formulací a vyjádřením vlastního názoru; při vyhledávání a zpracování informací; prací s grafy, tabulkami a mapami (porozumění, analýza, vyhodnocení); a konečně i psaním strukturovaného textu (životopis, „medailonek“ vybraného projektu).

Kompetence v oblasti mnohojazyčnosti jsou rozvíjeny spíše okrajově, a to především skrze práci s webovými portály a stránkami v angličtině, která vyžaduje schopnost rychlé orientace a rámcového porozumění velkému množství neznámého cizojazyčného textu (*scanning, skimming*).

Digitální kompetence jsou rozvíjeny především využíváním webových stránek, portálů, formulářů, vyhledávačů a šablon, tj. vyžadují schopnost používat, konzultovat, filtrovat, ale částečně i vytvářet digitální obsah a vedou k lepším znalostem praktických možností a příležitostí pro budoucí život (studium, práce) a podpoře aktivního občanství žáků.

Personální a sociální kompetence a kompetence k učení jsou rozvíjeny spíše okrajově, a to zvláště skrze schopnost soustředit se, kriticky uvažovat, organizovat práci samostatnou i ve dvojici (skupině), resp. účinně nakládat s časem a informacemi.

Občanské kompetence jsou naopak rozvíjeny velmi široce, s cílem jednak zlepšení porozumění sociálním a politickým pojmům a strukturám a schopnosti podílet se jako zodpovědný občan na občanském, společenském a politickém životě, a to skrze diskusí a argumentaci, zvláště u témat souvisejících s lidskými právy, politickými právy a občanskými svobodami, demokracií, občanskou společností, právy dětí; jednak s cílem zdůrazňování principů ochoty naslouchat, dialogu, uznání rozmanitosti a rovnosti, respektu, odpovědnosti, spravedlnosti a humanismu.

1.5 Forma

Prezenční forma

1.6 Hodinová dotace

16 hodin

1.7 Předpokládaný počet účastníků a upřesnění cílové skupiny

Cílovou skupinou jsou žáci středoškolských oborů zakončených maturitou. Program je nejvhodnější pro žáky gymnázií (čtyřletá gymnázia a odpovídající ročníky víceletých gymnázií). Předpokládaný počet účastníků (žáků) každé hodiny je 15 – 30, optimální počet je cca 20. Program doporučujeme probírat v hodinách základů společenských věd, zeměpisu, příp. dějepisu, resp. odpovídajících výběrových seminářích, a to spíše ve vyšších ročnících.

1.8 Metody a způsoby realizace

Koncepce jednotlivých hodin programu je dosti různá, ale většina z nich kombinuje klasický frontální výklad vyučujícího s různými typy aktivit žáků (obvykle ve dvojici). Typická hodina má tři fáze.

První fázi tvoří obvykle kratší aktivita, která má formu například jednoduché zábavné aktivity (např. rozpoznávání mincí, mapování vlastní migrační historie) nebo práce se základními pojmy (např. spojování pojmů a jejich definic), obvykle za účelem ověřování vstupního stavu znalostí žáků, příp. krátké diskuse nebo *brainstormingu* na dané téma apod.

Následuje obvykle výklad vyučujícího, který představuje téma hodiny. Očekává se, že část informací již žáci znají, a proto může dle potřeby vyučující výklad různě krátit nebo jej využít ke shrnutí látky či jejímu představení jiným způsobem; v průběhu výkladu pak může žáky zapojovat do výkladu dotazy na příklady, vlastní postřehy, názory, nesouhlas apod. V textové části materiálů pro vyučujícího je výklad pojat poněkud šířeji a detailněji tak, aby jej vyučující mohl v případě potřeby protáhnout do dvou hodin (např. v semináři).

Ve třetí části hodiny zpravidla následuje další a rozsáhlejší aktivita žáků, která má k danému tématu buď přinést konkrétní příklady a ukázky či praktické využití znalostí z výkladu (např. i za pomoci počítače); nebo téma prohloubit či rozšířit; nebo podnítit diskusi a argumentaci o dané problematice; nebo látku shrnout či zopakovat (např. kvízem, testem); příp. naopak zproblematizovat či zrelativizovat (např. předložením provokativního opačného názoru a diskusí nad ním).

Řada hodin se však z tohoto schématu vymyká – některé se více soustředí na výklad, jiné jsou tvořeny prakticky výhradně aktivitami žáků. Někde jsou aktivity pojaty jako vzájemně alternativní, což opět umožňuje vyučujícímu materiál protáhnout do dvou hodin.

Většinu aktivit žáci vypracovávají ve dvojicích; některé jsou určeny pro větší skupiny, ojediněle pro samostatnou práci; obvyklé je společné vyhodnocení, diskuse, kritické zamyšlení, hlasování apod. V některých případech jsou aktivity určeny k dopracování po vyučování – i tyto hodiny lze v případě potřeby protáhnout do dvou hodin semináře tak, aby byly úkoly splněny ve škole.

Co se týče konkrétních metod, nejobvyklejší je práce nad pracovními listy (vč. společného vyhodnocení); různé formy společné diskuse, argumentace, zaujímání a obhajování stanoviska; práce s počítačem nad webovými aplikacemi; práce s textem; příp. kvízy k opakování učiva.

1.9 Obsah – přehled tematických bloků a podrobný přehled témat programu a jejich anotace včetně dílčí hodinové dotace

Demokracie a svoboda v Evropě – 3 hodiny

Blok představuje úvod do otázek demokracie, svobody a lidských práv v Evropě. Žáci se seznámí se základními pojmy týkajícími se forem vlády a poznají hlavní odlišnosti v charakteru a fungování demokracie a diktatury; seznámí se se základními rysy politických dějin Evropy 20. století, zejm. ve smyslu boje demokracie s totalitními a nenávisťnými ideologiemi; a konečně se seznámí s globálními rozdíly v úrovni svobody a demokracie, jejich vývojem, příčinami a souvislostmi a postavením států Evropské unie.

Po absolvování bloku budou žáci schopni rozlišovat a blíže vysvětlit rozdíly mezi demokracií a diktaturou, resp. chápat výhody a přínosy demokracie; budou schopni rozumět dějinám Evropy

druhé poloviny 20. stol. ve větším nadhledu a odstupu, který často v hodinách dějepisu chybí; a budou schopni popsat a především vysvětlit globální rozdíly v úrovni demokracie (občanských svobod a politických práv) a v jejich vývoji; v neposlední řadě budou též schopni zasadit současnou politickou situaci v Česku, střední Evropě i Evropské unii do potřebného širšího kontextu.

Základní znaky svobodných a nesvobodných forem vlády – 1 hodina

Žáci se seznámí se základními pojmy týkajícími se forem vlády a dozví se hlavní odlišnosti v charakteru a fungování demokracie a diktatury. Žáci se nejdříve zamýšlí nad významem citátů slavných osobností o demokracii; poté vyučující žáky seznámí se základními pojmy týkajícími se forem vlády, resp. politických systémů a režimů; žáci pak rozpoznávají znaky demokratického a diktátorského vládnutí; vyučující následně výsledky shrne, vč. uvádění příkladů z bývalého Československa i ze světa.

Politické dějiny moderní Evropy – 1 hodina

Žáci se seznámí s nejzákladnějšími rysy politických dějin Evropy 20. století. Na úvod žáci sestavují jednoduché „medailonky“ evropských diktátorů; následuje výklad vyučujícího, který žáky seznámí s hlavními rysy politických dějin moderní Evropy v podobě zápasu demokracie s nacismem (fašismem) a komunismem. Vyučující na závěr představí tezi „Konce dějin“ F. Fukuyamy, na jejímž základě žáci společně diskutují současnost a budoucnost demokracie v Evropě a ve světě.

Demokracie a svoboda v dnešní Evropě, způsoby hodnocení a měření – 1 hodina

Žáci se seznámí s hodnocením politických práv a občanských svobod v zemích světa „Freedom in the World“. Na úvod vyučující představí hlavní světové nevládní organizace věnující se hodnocení a podpoře demokracie, svobody a lidských práv. Další části hodiny jsou věnovány hodnocení „Freedom in the World“; žáci se nejdříve seznámí s metodikou tohoto hodnocení a poté s výsledky tohoto hodnocení pro vybrané státy světa od 70. let do současnosti; vyučující poté shrne globální rozdíly v úrovni svobody a demokracie.

Principy a fungování Evropské unie – 4 hodiny

Blok představuje nezbytný popis podstaty, principů a fungování Evropské unie. Žáci se seznámí se základními fakty týkajícími se Evropské unie, jejích regionálních rozdílů, jejího postavení ve světě a postavení České republiky v EU; seznámí se s hlavními milníky ve vývoji evropské integrace, základními smlouvami a integračními uskupeními i s rozšiřováním EU o další země; seznámí se s ústředními evropskými institucemi, s tím, jak jsou složeny, jak fungují, jaké mají pravomoci a k čemu slouží; a seznámí se se základy hospodářské politiky Evropské unie, s hospodářskou integrací a s evropským rozpočtem a jeho hlavními výdaji.

Po absolvování bloku budou žáci schopni charakterizovat Evropskou unii, její postavení ve světě i postavení Česka v ní; budou znát hlavní historické milníky ve vývoji evropské integrace a jejich význam; budou chápat úlohu, význam, pravomoci, postavení a vzájemné vztahy ústředních evropských institucí, a především porozumí politickým principům a podstatě evropské integrace, vč. neformálních; porozumí i klíčové roli evropské hospodářské integrace, struktury a výdajům evropského rozpočtu a fungování evropských strukturálních fondů.

Evropská unie: základní charakteristika a členské země – 1 hodina

Hodina je vstupem do problematiky Evropské unie, žáci se seznámí se základními fakty. Na úvod žáci odpovídají na kvízové otázky ověřující jejich vstupní znalosti o EU; následuje výklad vyučujícího

zaměřený na základní charakteristiku Evropské unie a její postavení ve světě; poté si žáci ověřují znalosti evropského místopisu, a to pomocí oprav pojmů v mapě; hodinu uzavírá výklad vyučujícího pojednávající o členských státech Evropské unie, regionálních rozdílech uvnitř EU a o postavení České republiky v EU.

Dějiny evropské integrace – 1 hodina

Žáci se seznámí s hlavními milníky ve vývoji evropské integrace. Na úvod žáci vyhledávají na internetu hlavní osobnosti, jež stály u zrodu sjednocené Evropy. Následuje výklad vyučujícího zaměřený na vývoj evropské integrace: kořeny spojené Evropy a její podstatu, začátky evropské integrace, hlavní smlouvy a integrační uskupení, rozšiřování evropských společenství o další státy. Na závěr si žáci opakují získané poznatky nad pracovními listy.

Principy fungování Evropské unie, její orgány a instituce – 1 hodina

Žáci se seznámí s ústředními evropskými institucemi i s principy a podstatou fungování Evropské unie. Na úvod žáci sestavují přehled ústředních orgánů moci výkonné, zákonodárné a soudní v České republice a Evropské unii. Následující výklad vyučujícího žáky seznámí s ústředními evropskými institucemi, jejich složením a fungováním, se základy evropského práva, s postupem přijímání rozhodnutí a legislativy v EU a s podstatou a principy fungování Evropské unie. V závěru hodiny si žáci zopakují získané poznatky pomocí krátkého testu.

Hospodářská integrace a regionální politika Evropské unie – 1 hodina

Žáci se seznámí se základy hospodářské politiky Evropské unie. Ve vstupní aktivitě žáci rozpoznávají „národní“ strany euromincí; následuje výklad vyučujícího zaměřený na hospodářskou integraci (jednotný trh a euro) a na evropský rozpočet a jeho hlavní výdaje (zemědělská a regionální politika); na závěr žáci vyhledávají ve webové aplikaci příklady projektů realizovaných v okolí jejich školy ze strukturálních a investičních fondů.

Občan EU a jeho práva – 5 hodin

Blok se soustřeďuje na klíčovou problematiku práv občanů, zvl. dětí a mladých lidí. Žáci se seznámí se základními druhy práv, s hlavními dokumenty, které definují lidská a občanská práva, a dozví se, jaká práva jim zaručuje evropská legislativa; seznámí se s příležitostmi, které jim nabízí české členství v Evropské unii při budoucím hledání zaměstnání, rozvoji kariéry a uplatnění jejich vzdělání; seznámí se s hlavními problémy postavení dětí ve světě a jejich příčinami i následky; seznámí se s postavením, právy a ochranou dětí a mládeže ve světě, Evropské unii a České republice, se základními dokumenty i s organizacemi, které se pomocí dětem zabývají; a seznámí se s hlavními příležitostmi, které nabízí Evropská unie mladým lidem, zejm. co se týče zahraniční mobility a studia.

Po absolvování bloku budou žáci schopni rozlišovat základní druhy práv i posuzovat jejich význam a budou znát hlavní dokumenty, které práva zaručují; budou schopni se orientovat v příležitostech, které jim osobně nabízí české členství v Evropské unii, psát strukturovaný životopis a vyhledat si práci v zahraničí; budou schopni lépe chápat, jakým problémům a proč čelí ve světě děti, a naučí se hledat způsoby, jak jim mohou pomoci; budou schopni definovat práva dětí a mladých lidí, dohledat dokumenty, které je zaručují, a případně i organizace, které je pomáhají dodržovat; a budou se lépe orientovat v možnostech studia na zahraničních univerzitách a dobrovolnické práce v zahraničí.

Práva evropských občanů – 1 hodina

Hodina je vstupem do problematiky práv. Žáci nejdříve klasifikují vybraná práva do generací a diskutují o jejich podstatě a významu. Následuje výklad vyučujícího, který definuje základní druhy práv, představí hlavní dokumenty a organizace na světové, evropské i české úrovni, které určují, resp. chrání lidská a občanská práva, a ukáže, jaká práva zaručuje evropská legislativa. Na závěr se žáci na základě přečtení úvahy hlouběji zamýšlí o právech a svobodách, a částečně si tak relativizují svoje poznatky.

Práce v Evropské unii – 1 hodina

Žáci se seznámí s příležitostmi, které jim nabízí české členství v Evropské unii v rozvoji kariéry. Vyučující na úvod představí žákům možnosti uplatnění jejich vzdělání v Evropě; následně si žáci vyzkouší psát v on-line šabloně strukturovaný životopis; v dalším výkladu vyučující shrne přínosy volného pohybu pracovní síly v EU; na závěr žáci využijí on-line portál k modelovému vyhledání zaměstnání v EU.

Porušování práv dětí ve světě – 1 hodina

Žáci se v rozsáhlejší aktivitě seznámí s problémy postavení dětí ve světě. Šestičlenné skupiny žáků se zabývají různými způsoby porušování práv dětí (dětská práce, dětské vojáci, dětské sňatky, dětské migranti, sirotci), a to prostřednictvím textů se skutečnými příběhy: žáci nejdříve sestaví z rozstříhaných textů příběhy, každý žák poté analyzuje jeden příběh, ve skupině pak žáci provedou syntézu svých zjištění a tu poté prezentují před zbytkem třídy. Krátký výklad vyučujícího na závěr shrne hlavní zjištění.

Postavení a práva dětí a mládeže v EU – 1 hodina

Žáci se seznámí s postavením, právy a ochranou dětí a mládeže ve světě, Evropské unii a České republice. Nejdříve žáci klasifikují práva do tří kategorií (jednou z nich jsou práva dětí). Následuje výklad vyučujícího seznamující žáky s právy, postavením a ochranou dětí a mládeže ve světě, v EU a v ČR: představeny jsou právní dokumenty i organizace, které se zabývají pomocí dětem. V závěru hodiny se žáci zamýšlí nad občanskou angažovaností mladých lidí, a to na příkladu konkrétního sporu mezi studentem a politikem.

EU, mládež a vzdělávání – 1 hodina

Žáci se seznámí s hlavními příležitostmi, které nabízí Evropská unie mladým lidem, zejm. co se týče zahraniční mobility a studia. Na úvod žáci analyzují data z žebříčku hodnotícího kvalitu univerzit ve světě a v Evropě; následuje výklad vyučujícího, zaměřený na příležitosti, které EU nabízí mladým lidem (studium na zahraničních univerzitách, program Erasmus+, dobrovolnická práce v zahraničí); na závěr si žáci zkusmo sestaví studijní plán na jeden semestr na vybrané evropské univerzitě.

Výzvy demokracii: současné problémy a budoucnost EU – 4 hodiny

Blok se soustřeďuje na současné vnitřní i vnější výzvy, jimž Evropská unie čelí, a na budoucnost evropské integrace. Žáci se seznámí s hlavními hrozbami působícími zvnitřku proti současné evropské svobodě a demokracii, a to na úrovni členských států i celé Evropské unie; seznámí se s problematikou migrace do EU: s hlavními pojmy, průběhem a příčinami migrační krize a s reakcí na ni; seznámí se s ruskou hrozbou Evropy: s podstatou Putinova režimu, cíli a nástroji jeho zahraniční politiky, s dezinformačními kampaněmi, „zamrzlými konflikty“ a využitím hospodářské závislosti;

uvažují a debatují o budoucnosti EU: vztahu občanů k EU, výhodách a nevýhodách členství, možnostech dalšího rozšiřování EU a o scénářích možného dalšího vývoje unie.

Po absolvování bloku budou žáci schopni definovat a chápat vnitřní hrozby, jimž dnes Evropané čelí (radikalismus a extremismus, nacionalismus, populismus, autoritářství, slabá evropská identita a soudržnost); budou schopni lépe a v souvislostech chápat, zvažovat a diskutovat složitou problematiku migrace do EU; budou schopni lépe chápat podstatu, cíle a nástroje Putinova režimu vůči Evropě i hrozbu ruských dezinformací; budou schopni přesněji a v souvislostech uvažovat o výhodách a nevýhodách českého členství v EU a o budoucnosti evropského projektu.

Vnitřní politické hrozby v EU a jejich členských státech – 1 hodina

Žáci se seznámí s hlavními hrozbami, působícími zvnitřku proti evropské svobodě a demokracii. Žáci nejdříve sestaví přehled definic hlavních ideologií, ohrožujících svobodu a demokracii ve státech EU; s jejich projevy jsou poté blíže seznámeni ve výkladu vyučujícího; následně se žáci věnují problematice (ne)existence evropského národa a identity – mapují vlastní identitu, a diskutují o existenci evropské identity a národa; vyučující nakonec shrne hlavní závěry.

Migrace do Evropské unie – 1 hodina

Hodina je zaměřena na jeden z hlavních problémů, kterým dnes Evropská unie čelí – migraci. Na úvod mapují žáci svou migrační historii; následuje výklad vyučujícího, v němž se žáci seznámí s hlavními pojmy týkajícími se migrace, s historií, průběhem, příčinami, následky a souvislostmi migrační krize z let 2015–16, včetně evropské reakce na ni; na závěr žáci diskutují o tom, zda by Česká republika měla, nebo neměla přijímat uprchlíky, a zvažují možné důsledky takového rozhodnutí.

Evropská unie a Rusko – 1 hodina

Hodina je zaměřena na jedno z hlavních nebezpečí pro současnou Evropu – Putinův režim v Rusku. Na úvod žáci diskutují o tom, zda pro Evropu představuje Rusko hrozbu; následuje výklad vyučujícího o historii a podstatě Putinova režimu; poté se žáci věnují problému energetické závislosti na Rusku na příkladu dodávek zemního plynu do zemí EU; následuje výklad vyučujícího, který se zabývá ruskou zahraniční politikou, jejími cíli a nástroji, a to vůči „Blízkému zahraničí“ i globálně, resp. proti Západu; na závěr žáci diskutují o současnosti a budoucnosti vztahu Ruska a Evropy.

Budoucnost Evropské unie, a České republiky v ní – 1 hodina

Hodina je zaměřena na diskusi budoucnosti Evropské unie. Na úvod žáci na základě dat o veřejném mínění diskutují o vztahu občanů k Evropské unii nebo debatují a hlasují o hlavních výhodách a nevýhodách členství v EU; následně vyučující shrne hlavní dilemata ve vývoji evropské integrace, scénáře možného budoucího vývoje unie a možnosti rozšiřování EU o další státy; na závěr pak žáci diskutují a hlasují o dalším možném rozšiřování EU nebo diskutují a hlasují o scénářích možného dalšího směřování unie.

1.10 Materiální a technické zabezpečení

Pro vyučujícího tiskárna a papír

Pro vyučujícího v hodině počítač s kancelářskou sadou, připojením na internet a dataprojektorem

Pro některé hodiny bloku 2 a 3 pro žáky počítače s kancelářskou sadou a připojením na internet

Pracovní listy apod. – viz podrobný popis jednotlivých hodin

1.11 Místo konání

Běžná školní učebna; pro některé hodiny bloku 2 a 3 případně počítačová učebna

1.12 Způsob realizace programu v období po ukončení projektu

Program bude zveřejněn na webových stránkách k volnému stažení a informace o jeho existenci bude šířena všemi dostupnými kanály. Program doporučujeme k realizaci v rámci běžné výuky na gymnáziích, příp. dalších středních školách, a to především v hodinách základů společenských věd a zeměpisu, příp. dějepisu nebo odpovídajících seminářů (lze realizovat dvě hodiny za sebou nebo látku jedné hodiny rozprostřít do dvouhodinového semináře, což umožňuje množství výkladu v textu pro vyučujícího i návrhy pro diskusi tamtéž). Program je určen spíše pro žáky vyšších ročníků (ideálně třetích a čtvrtých). Je vhodné realizovat vždy celý tematický blok; jejich obtížnost roste od prvního ke čtvrtému bloku a v tomto smyslu na sebe i navazují.

1.13 Kalkulace předpokládaných nákladů na realizaci programu po ukončení projektu

Počet realizátorů: 1 – 2 (v závislosti na znalostech lektora, program směřuje do oblasti základů společenských věd a zeměpisu, příp. dějepisu)

Položka		Předpokládané náklady
Celkové náklady na realizátory		1 800
z toho	<i>hodinová odměna pro 1 realizátora včetně odvodů</i>	1 300
	<i>ubytování realizátorů</i>	0
	<i>stravování a doprava realizátorů</i>	500
Náklady na zajištění prostor		0
Ubytování, stravování a doprava účastníků		0
z toho	<i>doprava účastníků</i>	0
	<i>stravování a ubytování účastníků</i>	0
Náklady na učební texty		200
z toho	<i>příprava apod.</i>	0
	<i>rozmnožení textů – počet stran: 50</i>	200

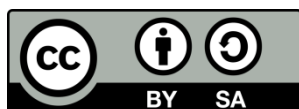

Režijní náklady		0
z toho	<i>stravné a doprava organizátorů</i>	0
	<i>ubytování organizátorů</i>	0
	<i>poštovné, telefony</i>	0
	<i>doprava a pronájem techniky</i>	0
	<i>propagace</i>	0
	<i>ostatní náklady</i>	0
	<i>odměna organizátorům</i>	0
Náklady celkem	náklady na 1 hodinu	2 000
	náklady na celý vzdělávací program (16 hodin)	32 000
Poplatek za 1 účastníka	za celý program při průměrném počtu 20 osob	1 600

1.14 Odkazy, na kterých je program zveřejněn k volnému využití

Vzdělávací program je zveřejněn na www.rvp.cz

a taktéž na <http://www.rozhodujmeosobe.cz/cs/program.aspx?r=5kkDGk>.

Program je uživatelům k dispozici pod licencí **Creative Commons 4.0. ve variantě BY-SA (CC BY-SA 4.0.)**.

Pokud není zdroj obrázku, grafu či tabulky uveden, byl pořízen či vytvořen zpracovatelem vzdělávacího programu, tedy Regionální rozvojovou agenturou Vysočina, z. s. p. o. v roce vzniku programu, popř. pochází z databáze, z níž není použitý zdroj nutné citovat.

2 Podrobně rozpracovaný obsah programu

Podrobně rozpracovaný obsah programu v podobě samostatného žákovského sešitu je připraven ke stažení na <http://www.rozhodujmesobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=haeyfzlbk> (viz též kap. 9).

2.1 Demokracie a svoboda v Evropě – 3 hodiny

2.1.1 Základní znaky svobodných a nesvobodných forem vlády – 1 hodina

1. hodina – Základní znaky svobodných a nesvobodných forem vlády

Forma a bližší popis realizace

V krátké vstupní aktivitě se žáci ve čtveřicích zamýšlí nad významem vybraných citátů slavných osobností o demokracii. Poté vyučující žáky seznámí se základními pojmy týkajícími se forem vlády, resp. politických systémů a režimů. Žáci pak ve dvojicích nad pracovním listem rozpoznávají znaky demokratického a diktátorského vládnutí. Následný výklad vyučujícího výsledky této aktivity shrne, resp. představí žákům základní znaky a problémy diktatur, vč. uvádění příkladů z býv. Československa i ze světa, a základní principy, výhody a přínosy demokracie.

Metody

Výklad vyučujícího

Diskuse – ve čtveřicích a následně v celé třídě nad významem vybraných citátů

Práce ve dvojicích nad pracovními listy – rozeznávání znaků demokracií a diktatur

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Hodnoty – demokracie, rovnost a právní stát

Postoje – občanská uvědomělost

Dovednosti – samostatné učení, analytické a kritické myšlení

Znalosti a kritické porozumění – světu (politiky, zákonů, lidských práv)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.1.1.1.1) + počítač s dataprojektorem

Nastříhané lístky „Citáty slavných osobností o demokracii“ (příloha 4.1.1.1.2: zadání, příloha 5.1.1.1.2: řešení) – do každé čtveřice lístek s jedním citátem

Pracovní list „Znaky demokracií x diktatur“ (příloha 4.1.1.1.3: zadání, příloha 5.1.1.1.3: řešení) do dvojic

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žákovský sešit (hodina č. 1).

2.1.2 Politické dějiny moderní Evropy – 1 hodina

1. hodina – Politické dějiny moderní Evropy

Forma a bližší popis realizace

V úvodní aktivitě žáci ve čtveřicích sestavují jednoduché „medailonky“ historických i současných evropských diktátorů, resp. vůdců s diktátorskými sklony. Poté následuje delší výklad vyučujícího, který žáky seznámí s hlavními rysy politických dějin moderní Evropy, v podobě zápasu demokracie s nacismem (fašismem) a komunismem. Vyučující na závěr představí tezi „Konce dějin“ F. Fukuyamy, na jejímž základě žáci společně diskutují současnost a budoucnost demokracie v Evropě a ve světě.

Metody

Výklad vyučujícího

Práce ve čtveřicích – sestavování jednoduchých „medailonků“ vybraných osobností

Diskuse všech žáků nad předloženými otázkami (zaujetí a obhájení stanoviska na základě předložené teze)

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Hodnoty – demokracie, rovnost a právní stát

Postoje – občanská uvědomělost

Dovednosti – analytické a kritické myšlení

Znalosti a kritické porozumění – světu (politiky, kultur, dějin, ekonomik, lidských práv)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.1.2.1.1) + počítač s dataprojektorem

Školní nástěnná mapa Evropy nebo světa

Pro každou čtveřici 1 sada s fotografiemi a rozstříhanými texty pro 4 osobnosti z listu „Kati evropské demokracie včera a dnes“ (příloha 4.1.2.1.2; zajistit kvalitní tisk, ideálně barevný)

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žákovský sešit (hodina č. 2).

2.1.3 Demokracie a svoboda v dnešní Evropě, způsoby hodnocení a měření – 1 hodina

1. hodina – Demokracie a svoboda v dnešní Evropě, způsoby hodnocení a měření

Forma a bližší popis realizace

Vstupní výklad představuje hlavní světové nevládní organizace věnující se hodnocení a podpoře demokracie, svobody a lidských práv. Další části hodiny jsou věnovány hodnocení úrovně svobody a demokracie „Freedom in the World“ organizace Freedom House. Žáci se nejdříve v jedné aktivitě ve

dvojicích seznámí s metodikou tohoto hodnocení a poté ve druhé aktivitě s výsledky tohoto hodnocení pro vybrané státy světa od 70. let do současnosti. Stručný výklad vyučujícího následně shrne globální rozdíly v úrovni svobody a demokracie.

Metody

Výklad vyučujícího

Práce ve dvojicích nad pracovními listy – přiřazování pojmů v tabulce; analýza a vysvětlení dat z grafu

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Hodnoty – lidská důstojnost a lidská práva, demokracie, rovnost a právní stát

Postoje – občanská uvědomělost

Dovednosti – analytické a kritické myšlení

Znalosti a kritické porozumění – světu (politiky, lidských práv, dějin)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.1.3.1.1) + počítač s dataprojektorem a připojením k internetu

Školní nástěnná mapa světa

Pracovní list „Politická práva a občanské svobody dle Freedom in the World“ do dvojic (příloha 4.1.3.1.2: zadání, příloha 5.1.3.1.2: řešení)

Pracovní list „Stav a vývoj demokracie ve vybraných státech“ do dvojic (příloha 4.1.3.1.3: zadání, příloha 5.1.3.1.3: řešení; zajistit kvalitní tisk, pokud možno barevný)

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žákovský sešit (hodina č. 3).

2.2 Principy a fungování Evropské unie – 4 hodiny

2.2.1 Evropská unie: základní charakteristika a členské země – 1 hodina

1. hodina – Evropská unie: základní charakteristika a členské země

Forma a bližší popis realizace

Na úvod žáci samostatně odpovídají na kvízové otázky ověřující jejich vstupní znalosti o Evropské unii. Následuje krátký výklad vyučujícího zaměřený na základní charakteristiku Evropské unie a její postavení ve světě. Poté si žáci ve dvojicích ověřují znalosti evropského zeměpisu, a to pomocí oprav místopisných pojmů v mapě. Hodinu uzavírá krátký výklad vyučujícího pojednávající o členských státech Evropské unie, základních regionálních rozdílech (zejm. hospodářských) uvnitř EU i jejich vývoji a konečně o postavení České republiky v EU.

Metody

Výklad vyučujícího

Kvíz v PPT (žáci odpovídají samostatně)

Práce ve dvojicích nad pracovními listy – opravování místopisných pojmů v mapě

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Dovednosti – analytické a kritické myšlení

Znalosti a kritické porozumění – světu (politiky)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.2.1.1.1) + počítač s dataprojektorem

Vstupní kvíz – řešení pro vyučujícího (příloha 5.2.1.1.3)

Pracovní list „Pleteme si“ do dvojic (příloha 4.2.1.1.2: zadání, příloha 5.2.1.1.2: řešení; zajistit kvalitní tisk, ideálně barevný)

Školní nástěnná mapa Evropy

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žákovský sešit (hodina č. 4).

2.2.2 Dějiny evropské integrace – 1 hodina

1. hodina – Dějiny evropské integrace

Forma a bližší popis realizace

Na úvod žáci ve dvojicích vyhledávají na internetu dle podkladů hlavní osobnosti, jež stály u zrodu sjednocené Evropy. Poté následuje delší výklad vyučujícího zaměřený na vývoj evropské integrace: kořeny spojené Evropy a její podstatu, začátky evropské integrace, hlavní smlouvy a integrační uskupení a další důležité historické milníky; dále na postupné rozšiřování evropských společenství o další státy. Na závěr si žáci ve dvojicích opakují získané poznatky nad pracovními listy – buď hlavní smlouvy a integrační uskupení, nebo rozšiřování EU.

Metody

Výklad vyučujícího

Práce ve dvojicích – vyhledání informací na internetu; opakování učiva v pracovních listech

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Hodnoty – demokracie, právní stát

Dovednosti – samostatné učení, analytické a kritické myšlení, jazykové a komunikační dovednosti

Znalosti a kritické porozumění – světu (politiky, dějin)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.2.2.1.1) + počítač s dataprojektorem

Školní nástěnná mapa Evropy

Počítače, tablety nebo (v krajním případě) mobily s připojením k internetu do dvojic

Pracovní list „Otcové zakladatelé EU“ do dvojic (příloha 4.2.2.1.2: zadání, příloha 5.2.2.1.2: řešení; zajistit kvalitní tisk, barevný či ČB)

Pracovní listy „Vývoj evropské integrace“ (příloha 4.2.2.1.3: zadání, příloha 5.2.2.1.3: řešení) a/nebo „Rozšiřování EU“ (příloha 4.2.2.1.4: zadání, příloha 5.2.2.1.4: řešení), a pastelky s min. 2 barvami, do dvojic (zajistit kvalitní tisk)

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žákovský sešit (hodina č. 5).

2.2.3 Principy fungování Evropské unie, její orgány a instituce – 1 hodina

1. hodina – Principy fungování Evropské unie, její orgány a instituce

Forma a bližší popis realizace

Na úvod žáci ve dvojicích sestavují přehled ústředních orgánů moci výkonné, zákonodárné a soudní v České republice a Evropské unii. Poté následuje delší výklad vyučujícího, v němž jsou žáci seznámeni s ústředními evropskými institucemi (Evropská rada, Rada Evropské unie, Evropský parlament, Evropská komise a Evropský soudní dvůr), jejich složením a fungováním; s postupem přijímání rozhodnutí v EU (legislativní proces); se základy evropského práva; s podstatou a principy fungování Evropské unie, tj. způsoby dosahování politických dohod a rozhodnutí. Na závěr si žáci ve dvojicích zopakují získané poznatky pomocí krátkého testu.

Metody

Výklad vyučujícího

Práce ve dvojicích nad pracovními listy – sestavování přehledu „tří mocí“ v České republice a EU; opakování učiva

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Hodnoty – demokracie, právní stát

Postoje – občanská uvědomělost

Dovednosti – analytické a kritické myšlení

Znalosti a kritické porozumění – světu (politiky, zákonů, dějin)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.2.3.1.1) + počítač s dataprojektorem

Nástěnná školní mapa Evropy

Pracovní list „Tři moci“ (příloha 4.2.3.1.2: zadání, příloha 5.2.3.1.2: řešení) do dvojic

Pracovní list „Orgány a instituce EU – opakování“ (příloha 4.2.3.1.3: zadání, příloha 5.2.3.1.3: řešení) do dvojic

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žákovský sešit (hodina č. 6).

2.2.4 Hospodářská integrace a regionální politika Evropské unie – 1 hodina

1. hodina – Hospodářská integrace a regionální politika Evropské unie

Forma a bližší popis realizace

V krátké vstupní aktivitě se žáci ve dvojicích seznámí s tématem evropské hospodářské integrace skrze rozpoznávání „národních“ stran euromincí. Následuje delší výklad vyučujícího zaměřený jednak na hospodářskou integraci (jednotný trh a euro) a jednak na evropský rozpočet a jeho hlavní výdaje (zemědělská a regionální politika). Na evropskou regionální politiku je zaměřena i závěrečná aktivita, v níž žáci ve dvojicích vyhledávají ve webové aplikaci „Mapa projektů“ příklady projektů realizovaných v okolí jejich školy ze strukturálních a investičních fondů.

Metody

Výklad vyučujícího

Práce ve dvojicích – nad pracovním listem (spojování vyobrazení euromincí s názvy států); vyhledávání informací ve webové aplikaci a na jejich základě sestavování „medailonků“ v el. podobě

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Dovednosti – samostatné učení, analytické a kritické myšlení, jazykové a komunikační dovednosti, spolupráce

Znalosti a kritické porozumění – světu (politiky, zákonů, ekonomik)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.2.4.1.1) + počítač s dataprojektorem a připojením k internetu

Počítače nebo tablety (v krajním případě mobily) s připojením k internetu do dvojic

Pracovní list „Poznáváme euromince“ (příloha 4.2.4.1.2: zadání, příloha 5.2.4.1.2: řešení) do dvojic (zajistit kvalitní tisk, ideálně barevný) + Pomůcka pro učitele (příloha 5.2.4.1.7)

Materiál pro aktivitu „Evropské projekty na Vysočině“ – distribuovat žákům v elektronické podobě: Šablona + Vzor medailonku (krátká nebo dlouhá varianta – příloha 4.2.4.1.3: krátká šablona, příloha 4.2.4.1.4: krátký vzor, příloha 4.2.4.1.5: dlouhá šablona, příloha 4.2.4.1.6: dlouhý vzor)

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žákovský sešit (hodina č. 7).

2.3 Občan EU a jeho práva – 5 hodin

2.3.1 Práva evropských občanů – 1 hodina

1. hodina – Práva evropských občanů

Forma a bližší popis realizace

V úvodní aktivitě žáci ve dvojicích klasifikují vybraná práva do generací dle konceptu Karla Vašáka a diskutují o jejich podstatě a významu. Následuje delší výklad vyučujícího, který definuje základní druhy práv, představí hlavní dokumenty (a organizace) na světové, evropské i české úrovni, které určují (resp. chrání) lidská a občanská práva, a ukáže, jaká práva zaručuje evropská legislativa. V závěrečné aktivitě si žáci ve dvojicích přečtou úryvek z úvahy Romana Jocha o právech a svobodách, zamýšlí se nad ní a na tomto základě částečně relativizují získané poznatky.

Metody

Výklad vyučujícího

Práce ve dvojicích – klasifikace vybraných práv do generací; společná diskuse nad výsledky

Práce s textem – ve dvojicích čtení úryvku úvahy, vytvoření stanoviska a protiargumentu; společná diskuse a polemika

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Hodnoty – lidská důstojnost a lidská práva, demokracie, spravedlnost, rovnost a právní stát

Postoje – občanská uvědomělost, odpovědnost

Dovednosti – samostatné učení, analytické a kritické myšlení, jazykové a komunikační dovednosti

Znalosti a kritické porozumění – světu (politiky, zákonů, lidských práv, dějin)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.3.1.1.1) + počítač s dataprojektorem

Pracovní list „Lidská práva“ (příloha 4.3.1.1.2: zadání, příloha 5.3.1.1.2: řešení) do dvojic

Pracovní list „Lidská práva versus svobody“ (příloha 4.3.1.1.3: pouze zadání) do dvojic (žákům distribuovat elektronicky nebo papírově) + počítače, tablety nebo mobily s připojením k internetu

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žákovský sešit (hodina č. 8).

2.3.2 Práce v Evropské unii – 1 hodina

1. hodina – Práce v Evropské unii

Forma a bližší popis realizace

Úvodní výklad vyučujícího představí žákům možnosti uplatnění jejich vzdělání (odbornosti, kvalifikace) v Evropě. Následuje aktivita, v níž si žáci ve dvojicích u počítačů vyzkouší psát v on-line šabloně strukturovaný životopis Europass, práci poté dokončí doma. Následuje druhý stručný výklad vyučujícího shrnující přínosy volného pohybu pracovní síly v EU a představující též síť EURES. V závěrečné aktivitě žáci ve dvojicích využijí on-line Evropský portál pracovní mobility k vyhledání zaměstnání v EU.

Metody

Výklad vyučujícího

Práce ve dvojicích (na počítačích) – sestavení životopisu v on-line šabloně, nalezení práce v on-line vyhledávači

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Postoje – odpovědnost, sebedůvěra

Dovednosti – samostatné učení, flexibilita a přizpůsobivost, jazykové a komunikační dovednosti, spolupráce

Znalosti a kritické porozumění – sobě samému, jazyku a komunikaci, světu (politiky, zákonů, ekonomik)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.3.2.1.1) + počítač s dataprojektorem a připojením k internetu

Počítač s připojením k internetu do dvojic

Zadání aktivity „Vytvoření životopisu Europass: zadání“ (příloha 4.3.2.1.2) a „Vyhledání práce v EU: zadání“ (příloha 4.3.2.1.3) nahrané do počítačů či jinak elektronicky distribuované žákům

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žakovský sešit (hodina č. 9).

2.3.3 Porušování práv dětí ve světě – 1 hodina

1. hodina – Porušování práv dětí ve světě

Forma a bližší popis realizace

Jádrem hodiny je rozsáhlá aktivita, při níž žáci pracují v šestičlenných skupinách. Každá se zabývá jedním tématem souvisejícím s porušováním práv dětí ve světě (dětská práce, dětské vojáci, dětské sňatky, dětské migranti, sirotci), a to na příkladě krátkých textů se skutečnými příběhy dětí. Žáci ve skupině nejdříve sestaví z rozstříhaných textů šest příběhů, každý žák poté na základě předložených otázek analyzuje jeden příběh, ve skupině pak žáci provedou syntézu svých zjištění a tu poté stručně

prezentují před zbytkem třídy, příp. společně navrhnou možnosti řešení představených problémů. Krátký výklad vyučujícího na závěr shrne hlavní zjištění.

Metody

Práce v šestičlenných skupinách – práce s textem, samostatně jeho analýza, ve skupině syntéza, prezentace před zbytkem třídy; příp. brainstorming

Výklad vyučujícího

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Hodnoty – lidská důstojnost a lidská práva, kulturní rozmanitost, spravedlnost

Postoje – otevřenost ke kulturní rozmanitosti, občanská uvědomělost, odpovědnost

Dovednosti – samostatné učení, analytické a kritické myšlení, empatie, jazykové a komunikační dovednosti, spolupráce

Znalosti a kritické porozumění – světu (politiky, lidských práv, kultur, dějin)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.3.3.1.1) + počítač s dataprojektorem

Školní nástěnná mapa světa (není nutné)

Balíčky pro 6členné skupiny žáků – pro každou skupinu: rozstříhané texty (6x2) k 1 tématu z listu „Příběhy“ (příloha 4.3.3.1.2: pro žáky, 5.3.3.1.2: pro vyučující) + 1 odpovídající mapa z listu „Příběhy: mapy“ (příloha 4.3.3.1.3: pouze pro žáky)

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žákovský sešit (hodina č. 10).

2.3.4 Postavení a práva dětí a mládeže v EU – 1 hodina

1. hodina – Postavení a práva dětí a mládeže v EU

Forma a bližší popis realizace

V krátké vstupní aktivitě žáci ve dvojicích klasifikují práva do tří kategorií; jednou z nich jsou práva dětí. Následuje delší výklad vyučujícího seznamující žáky s právy, postavením a ochranou dětí a mládeže postupně na třech úrovních – ve světě, v EU a v České republice; představeny jsou základní právní dokumenty, ale především nejruznější organizace, které se zabývají pomocí dětem. V závěrečné aktivitě se žáci zamýšlí nad občanskou angažovaností mladých lidí, a to na příkladu (nepřímého) sporu mezi studentem Jakubem Čechem a politikem V. Klausem ml.

Metody

Výklad vyučujícího

Práce ve dvojicích nad pracovními listy (klasifikace práv)

Práce s textem (úryvky článků) – ve dvojicích čtení, odpovědi na předložené otázky; společná diskuse

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Hodnoty – lidská důstojnost a lidská práva, spravedlnost, čestnost, rovnost a právní stát

Postoje – občanská uvědomělost, odpovědnost, sebedůvěra

Dovednosti – samostatné učení, analytické a kritické myšlení, jazykové a komunikační dovednosti

Znalosti a kritické porozumění – světu (politiky, zákonů, lidských práv, dějin)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.3.4.1.1) + počítač s dataprojektorem

Pracovní list „Práva dětí“ (příloha 4.3.4.1.2: zadání, příloha 5.3.4.1.2: řešení) do dvojic

Pracovní list „Jakub Čech versus Václav Klaus mladší“ (příloha 4.3.4.1.3: pouze zadání) do dvojic (distribuat žákům elektronicky) + počítače, tablety či mobily s připojením k internetu

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žákovský sešit (hodina č. 11).

2.3.5 EU, mládež a vzdělávání – 1 hodina

1. hodina – EU, mládež a vzdělávání

Forma a bližší popis realizace

V úvodní aktivitě žáci ve dvojicích analyzují data z jednoho z žebříčků hodnotících kvalitu univerzit ve světě a v Evropě. Následuje delší výklad vyučujícího zaměřený na možnosti a příležitosti, které Evropská unie nabízí mladým lidem (především studium na zahraničních univerzitách, program Erasmus+ a dobrovolnická práce v zahraničí). V závěrečné aktivitě si žáci ve dvojicích zkusmo sestaví studijní plán na jeden semestr na vybrané evropské univerzitě, a tím se blíže a praktičtěji seznámí s fungováním a možnostmi programu Erasmus+.

Metody

Výklad vyučujícího

Práce ve dvojicích – nad pracovními listy (analýza a vyhodnocení dat); s počítačem (modelový výběr kurzů v angličtině)

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Postoje – otevřenost ke kulturní rozmanitosti, sebedůvěra

Dovednosti – samostatné učení, analytické a kritické myšlení, flexibilita a přizpůsobivost, jazykové a komunikační dovednosti, spolupráce

Znalosti a kritické porozumění – jazyku a komunikaci, světu (zákonů, kultur)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.3.5.1.1) + počítač s dataprojektorem (ideálně s připojením k internetu)

Počítač (tablet, v krajním případě mobil) s připojením k internetu do dvojic

Školní nástěnná mapa světa nebo Evropy (není nezbytné)

Školní atlas světa do dvojic (není nezbytné)

Pracovní list „Světové a evropské univerzity“ (příloha 4.3.5.1.2: zadání, příloha 5.3.5.1.2: řešení) do dvojic

Pracovní list „Na Erasmus!“ (příloha 4.3.5.1.3: pouze pro žáky) do dvojic (elektronicky nebo papírově)

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žákovský sešit (hodina č. 12).

2.4 Výzvy demokracii: současné problémy a budoucnost EU – 4 hodiny

2.4.1 Vnitřní politické hrozby v EU a jejích členských státech – 1 hodina

1. hodina – Vnitřní politické hrozby v EU a jejích členských státech

Forma a bližší popis realizace

Žáci nejdříve ve dvojicích sestaví přehled definic hlavních ideologií ohrožujících svobodu a demokracii ve státech Evropské unie. Poté jsou s jejich projevy blíže seznámeni v delším výkladu vyučujícího, do něhož se zapojují s příklady politiků, stran či států, kteří tyto ideologie zastávají. Následně se žáci věnují problematice existence evropského národa a identity – nejdříve s celou třídou mapují vlastní identitu a poté diskutují o existenci evropské identity a národa. Vyučující nakonec krátkým výkladem shrne hlavní závěry.

Metody

Výklad vyučujícího se zapojením žáků (uvádění příkladů)

Práce ve dvojicích – propojování pojmů a jejich definic

Mapování (územní) identity žáků

Diskuse všech žáků nad předloženými otázkami

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Hodnoty – lidská práva, demokracie, právní stát

Postoje – otevřenost ke kulturní rozmanitosti, občanská uvědomělost

Dovednosti – analytické a kritické myšlení, jazykové a komunikační dovednosti

Znalosti a kritické porozumění – sobě samému, světu (politiky, lidských práv, dějin, médií)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.4.1.1.1) + počítač s dataprojektorem

Pracovní list „Přehled vnitřních politických hrozeb v členských státech EU“ (příloha 4.4.1.1.2: zadání, příloha 5.4.1.1.2: řešení) do dvojic

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žákovský sešit (hodina č. 13).

2.4.2 Migrace do Evropské unie – 1 hodina

1. hodina – Migrace do Evropské unie

Forma a bližší popis realizace

V úvodní aktivitě mapují žáci svou migrační historii. Poté následuje delší výklad vyučujícího, v němž se žáci seznámí s hlavními pojmy týkajícími se migrace a uprchlíků, stručně se věnují historii migrace v Evropě a poté jsou seznámeni s průběhem, příčinami, následky a souvislostmi migrační krize, včetně evropské reakce na ni a včetně opatření zavedených ve Středomoří. Na závěr žáci diskutují o tom, zda by Česká republika měla, nebo neměla přijímat uprchlíky z válečných zón, a zvažují možné důsledky takového rozhodnutí.

Metody

Výklad vyučujícího

Mapování migrační historie žáků

Diskuse všech žáků nad předloženými otázkami (vč. analýzy kladů a záporů, zaujetí stanoviska, argumentace a polemiky)

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Hodnoty – lidská důstojnost a lidská práva, kulturní rozmanitost, spravedlnost, čestnost, právní stát

Postoje – otevřenost ke kulturní rozmanitosti, občanská uvědomělost, odpovědnost

Dovednosti – analytické a kritické myšlení, aktivní naslouchání, empatie, jazykové a komunikační dovednosti, řešení konfliktů

Znalosti a kritické porozumění – sobě samému, světu (politiky, lidských práv, kultur, náboženství, dějin)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.4.2.1.1) + počítač s dataprojektorem

Školní nástěnná mapa Evropy nebo světa

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žákovský sešit (hodina č. 14).

2.4.3 Evropská unie a Rusko – 1 hodina

1. hodina – Evropská unie a Rusko

Forma a bližší popis realizace

Na úvod žáci krátce diskutují o tom, zda pro dnešní Evropu představuje Rusko hrozbu. Následuje stručný výklad vyučujícího zaměřený na historii a podstatu Putinova režimu. Poté se žáci ve dvojicích věnují problému energetické závislosti na Rusku, a to na příkladu dodávek zemního plynu do zemí EU. Následuje delší výklad vyučujícího, který se zabývá ruskou zahraniční politikou – jejími cíli a nástroji, nejdříve vůči „blízkému zahraničí“ (zejm. „zamrzlé konflikty“) a poté globálně, resp. proti Západu (zejm. dezinformační kampaně). Na závěr žáci diskutují o současnosti a budoucnosti vztahu Ruska a Evropy (Západu).

Metody

Výklad vyučujícího

Diskuse všech žáků nad předloženými otázkami

Práce ve dvojicích nad pracovními listy – analýza mapy a odpovědi na předložené otázky

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Hodnoty – lidská důstojnost a lidská práva, demokracie, právní stát

Postoje – občanská uvědomělost, odpovědnost

Dovednosti – analytické a kritické myšlení, jazykové a komunikační dovednosti

Znalosti a kritické porozumění – světu (politiky, lidských práv, dějin, médií, ekonomik)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.4.3.1.1) + počítač s dataprojektorem

Školní nástěnná mapa Evropy nebo světa

Pracovní list „Dodávky ruského plynu do Evropy“ do dvojic (příloha 4.4.3.1.2: pouze pro žáky; zajistit kvalitní tisk, ideálně barevný)

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žákovský sešit (hodina č. 15).

2.4.4 Budoucnost Evropské unie, a České republiky v ní – 1 hodina

1. hodina – Budoucnost Evropské unie, a České republiky v ní

Forma a bližší popis realizace

Na úvod žáci buď na základě dat o veřejném mínění diskutují o vztahu občanů (zejm. České republiky) k Evropské unii; nebo debatují a hlasují o hlavních výhodách a nevýhodách členství v EU. Poté následuje kratší výklad vyučujícího shrnující hlavní dilemata ve vývoji evropské integrace, scénáře možného budoucího vývoje unie a možnosti rozšiřování EU o další státy. Na závěr pak žáci buď

diskutují a hlasují o dalším možném rozšiřování EU, o jeho rizicích i přínosech; nebo diskutují a hlasují o pěti scénářích možného dalšího směřování unie dle tzv. Bílé knihy z roku 2017.

Metody

Výklad vyučujícího

Práce ve dvojicích a čtveřicích nad pracovními listy – analýza textu a grafiky, odpovědi na předložené otázky

Diskuse všech žáků nad předloženými otázkami; formování a předkládání argumentů, stanovisek a názorů

Hlasování o předložených názorových otázkách

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Hodnoty – demokracie

Postoje – otevřenost k odlišným přesvědčením a názorům, občanská uvědomělost, odpovědnost, sebedůvěra, tolerance k nejednoznačnému

Dovednosti – samostatné učení, analytické a kritické myšlení, aktivní naslouchání, empatie, jazykové a komunikační dovednosti, spolupráce a řešení konfliktů

Znalosti a kritické porozumění – světu (politiky, zákonů, dějin)

Pomůcky

Prezentace v PPT (příloha 4.4.4.1.1) + počítač s dataprojektorem

Školní nástěnná mapa Evropy

Pracovní listy „Důvěra v EU“ (příloha 4.4.4.1.2: pouze pro žáky) do dvojic (zajistit kvalitní, ideálně barevný tisk)

Pracovní listy „Budoucnost rozšiřování EU“ (příloha 4.4.4.1.3: zadání, příloha 5.4.4.1.3: řešení) do čtveřic

Pracovní listy „Další směřování EU“ (příloha 4.4.4.1.4: pouze pro žáky) do dvojic

Podrobně rozpracovaný obsah

Viz samostatný žákovský sešit (hodina č. 16).

3 Metodická část

Práce se zpětnou vazbou a sebehodnocením žáků

V jednotlivých hodinách programu doporučujeme získávat od žáků zpětnou vazbu, a to minimálně formou podnětů pro sebehodnocení žáků na samém konci hodiny. Jelikož pro to existuje řada způsobů a každá z hodin umožňuje využít několik (některé všechny) z nich, předkládáme níže raději obecné příklady takové práce, stručně popsané, a to i s příklady z vybrané hodiny (1. hodina, „Základní znaky...“, kap. 3.1.1). Většinu z nich lze realizovat během 1–2 minut.

- *Kdo se dnes naučil... (I)* – vyučující vyzve žáky: „Přihlaste se, kdo se dnes naučil (kdo dnes pochopil)...“; otázky mohou vycházet z úvodů nebo shrnutí jednotlivých hodin v žákovském sešitě (viz kap. 9);
 - např.: „Přihlaste se, kdo se dnes naučil alespoň čtyři hlavní rozdíly mezi demokracií a diktaturou.“
- *Kdo se dnes naučil... (II)* – vyučující vyzve žáky: „Dvě ruce zvedne ten, kdo se dnes naučil hodně, jednu ruku ten, kdo málo, a žádnou ten, kdo nic.“
- *Semafor* – každý žák má k dispozici karty tří barev (zelená, žlutá, červená), vyučující vyzve žáky: „Zelenou kartu zvedne ten, kdo se dnes naučil hodně, žlutou ten, kdo málo, a červenou ten, kdo nic.“; alternativně lze realizovat lepením barevných papírků na tabuli či flipchart.
- *Exitová hra* – vyučující se postaví ke dveřím a oznámí: „Na oběd (domů, na chodbu) může odejít ten, kdo mi odpoví na otázku (řekne, jmenuje)...“; otázky mohou vycházet mj. z aktivit s pojmy z jednotlivých hodin;
 - např.: „Na oběd může odejít ten, kdo mi řekne jeden rozdíl mezi demokracií a diktaturou.“
- *Papírky s komentáři* – žáci lepí na tabuli či flipchart papírky s krátkými komentáři na otázku: „Jak mě to dnes bavilo?“
- *Písemná práce* – vyučující vyzve žáky: „Přihlásí se ten, kdo si myslí, že by z písemky na toto téma dostal jedničku.“
- *Vysvětlení látky* – vyučující vyzve žáky: „Do příští hodiny se zamyslete, jak byste mladšímu sourozenci (rodičům, kamarádům) vysvětlili, ...“; v následující hodině lze požádat o odpověď dva žáky; otázky mohou vycházet z úvodů jednotlivých hodin v žákovském sešitě (viz kap. 9);
 - např.: „Do příští hodiny se zamyslete, jak byste rodičům vysvětlili základní výhody demokracie oproti diktatuře.“

Poznámka: pro práci s literaturou a zdroji dat (citace a odkazy) je využita norma ISO 690 (2011).

3.1 Demokracie a svoboda v Evropě

Blok představuje úvod do otázek demokracie, svobody a lidských práv v Evropě. Žáci se seznámí se základními pojmy týkajícími se forem vlády a dozví se hlavní odlišnosti v charakteru a fungování demokracie a diktatury; seznámí se se základními rysy politických dějin Evropy 20. století, zejm. ve smyslu boje demokracie s totalitními a nenávisťnými ideologiemi; a konečně se seznámí s globálními

rozdíly v úrovni svobody a demokracie, jejich vývojem, příčinami a souvislostmi a postavením států Evropské unie.

Po absolvování bloku budou žáci schopni rozlišovat a blíže vysvětlit rozdíly mezi demokracií a diktaturou, resp. chápat výhody a přínosy demokracie; budou schopni rozumět dějinám Evropy druhé poloviny 20. století ve větším nadhledu a odstupu, který často v hodinách dějepisu chybí; a konečně budou schopni popsat a především vysvětlit globální rozdíly v úrovni demokracie (občanských svobod a politických práv) a v jejich vývoji a budou též schopni zasadit současnou politickou situaci v Česku, střední Evropě i Evropské unii do potřebného širšího kontextu.

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Tento blok rozvíjí kompetence pro demokratickou kulturu v maximální míře napříč všemi hodinami a aktivitami i výkladem vyučujícího; to zvláště ve vztahu k demokracii a svobodě jako takové.

Hodnoty lidské důstojnosti a lidských práv, demokracie, rovnosti a právního státu rozvíjí ve všech hodinách výklad vyučujícího; dále většina aktivit, zvláště v první hodině rozbor citátů osobností o demokracii a rozpoznávání znaků demokratického a diktátorského vládnutí, ve druhé hodině diskuse nad současností a budoucností demokracie v Evropě a ve světě a ve třetí hodině obě aktivity zaměřené na hodnocení Freedom in the World (metodika i výsledky hodnocení).

Postoje občanské uvědomělosti rozvíjí zejména v první hodině rozbor citátů osobností o demokracii.

Dovednosti samostatného učení a analytického a kritického myšlení rozvíjí zvláště první hodina při rozboru citátů osobností o demokracii a rozpoznávání znaků demokratického a diktátorského vládnutí, druhá hodina diskusí nad současností a budoucností demokracie v Evropě a ve světě a třetí hodina v obou aktivitách zaměřených na hodnocení Freedom in the World (metodika i výsledky hodnocení).

Znalosti a kritické porozumění světu, politiky, kultur, dějin, zákonů a lidských práv rozvíjí ve všech hodinách výklad vyučujícího; dále zvláště druhá hodina sestavováním medailonků diktátorů a diskusí nad současností a budoucností demokracie v Evropě a ve světě a třetí hodina aktivitou zaměřenou na výsledky hodnocení Freedom in the World.

3.1.1 Základní znaky svobodných a nesvobodných forem vlády

Cíl: Žáci se seznámí se základními pojmy týkajícími se forem vlády a dozví se hlavní odlišnosti v charakteru a fungování demokracie a diktatury.

1. hodina – Základní znaky svobodných a nesvobodných forem vlády

DEMOKRACIE VS. DIKTATURA

(Základní znaky svobodných a nesvobodných forem vlády)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. 01)

Výběr z literatury: Balík a Kubát 2004; Cabada a Kubát 2007; David 2010; Heywood 2008; Linz 2000; Zakaria 2004.

Úvod a téma

Základní rysy a znaky svobodných (demokratických) x nesvobodných (autoritářských, diktátorských, totalitních) forem vlády

1. Aktivita (10 minut)

Citáty slavných osobností o demokracii

a. Samostatná práce (2–3 minuty)

Žáci utvoří čtveřice. Každá čtveřice dostane jeden lístek s citátem (jeden citát může dostat více čtveřic). Žáci mají za úkol se krátce zamyslet, ve čtveřici diskutovat nad významem daného výroku a pokusit se jej vysvětlit; měli by se snažit jít co nejhlouběji a vyložit podstatu výroku (např. i v kontextu místa a času), ne jej jen „převyprávět“ vlastními slovy.

b. Společné shrnutí

Vyučující postupně promítá výroky v PPT a vyzývá dotyčné čtveřice k vysvětlení. Žáky vede k hlubšímu zamyšlení a přiblížení se podstatě výroku, příp. klade návodné otázky. V rámci časových možností se mohou zapojit i ostatní žáci, vyučující je podněcuje k diskusi a argumentaci. Chválí všechny názory (neboť neexistuje jen jedna správná odpověď), ale vyzdvihuje hlubší zamyšlení. Vyučující nakonec případně výsledek sám poopraví či doplní dle vzorového řešení.

2. Výklad (10 minut)

Demokracie a diktatura – základní pojmy

Poznámka: Úkolem tohoto materiálu není nutit žáky učit se zpaměti přesné definice pojmů nebo diskutovat drobné nuance mezi nimi, ale učit žáky rozumět podstatě popisovaných jevů. Proto terminologii zjednodušujeme a používáme pojmy co nejsrozumitelnější a žákům nejbližší.

a. Základní pojmy:

- forma vlády = způsob uspořádání politiky, moci, vlády (obecně – způsob, metoda fungování, vládnutí; podobně též politický systém);
- politický režim = buď totéž co forma vlády nebo konkrétní vláda v konkrétním státě;
 - o pozn.: pro zjednodušení dále používáme pouze pojem „forma vlády“, který bude žákům nejsrozumitelnější.

b. Svobodné formy vlády:

- demokracie = (z řečtiny) vláda lidu, a to především skrze svobodné volby, postavena na svobodě a rovnosti všech lidí;
- jejím rozhodujícím typem, s nímž můžeme zjednodušeně ztotožnit demokracii jako takovou, je liberální demokracie (ze slova „liberální“ čistě ve smyslu „svobodný“, ne v kulturním, hodnotovém či ekonomickém smyslu).

c. Nesvobodné formy vlády:

- autoritářství = (ze slova „autorita“ ve smyslu „moc“; podobně též autokracie nebo autoritarismus) silná ústřední vláda a moc, politická práva a svobody omezeny;

- diktatura = (ze slova „diktát“ ve smyslu „rozkaz“) lze ji chápat jako vyšší typ autoritářství, se silnou osobou vůdce (diktátora);
 - pozn.: pro zjednodušení dále používáme pouze kontrast demokracie versus diktatura (jako zastřešující pojem pro nesvobodné formy vlády);
- totalita = (ze slova „totální“ ve smyslu „úplný“) nejvyšší stupeň nesvobody, vládci mají úplnou a neomezenou moc, není povolena opozice, je tvrdě potlačováno svobodné jednání (dokonce i myšlení), navíc silná ideologičnost (viz např. komunistické režimy ve východní Evropě před rokem 1990 – hodina E02).

d. Přechodné formy vlády:

- mezi demokracií a diktaturou existuje velká šedá zóna forem vlády (režimů), které jsou „něco mezi“ – zahrnují prvky z obou (např. konají se v nich volby, ale nejsou svobodné; je v nich povolena opozice, ale nemá přístup do médií apod.);
- tyto formy vlády (režimy) můžeme označit jako „částečně svobodné“, s řadou typů a označení (někdy eufemismy či protimluvy) – např. anokracie, hybridní systémy, neliberální demokracie, příp. dokonce „řízená demokracie“ (V. Putin – Rusko).

e. Změna formy vlády:

- v daném státě může pochopitelně dojít ke změně formy vlády (systému, režimu) – změna může být buď náhlá (revoluce) nebo pozvolná (evoluce, přes různé přechodné typy), a to buď od demokracie k diktatuře, nebo naopak (demokratizace).

3. Aktivita (10 minut)

Znaky demokracií x diktatur

Žáci se naučí rozlišovat hlavní znaky a rysy svobodných a nesvobodných forem vlády. S těmito rysy a znaky se blíže seznámí v následujícím výkladu a v dalších hodinách.

a. Samostatná práce.

Rozdejte žákům do dvojic Pracovní listy „Znaky demokracií x diktatur“. Žáci pojmy rozřadí k demokracii („+“) a diktatuře („-“) a spojí je do dvojic (pomocí čísel; jednoduše lze využít opakování klíčových slov). Na závěr vysvětlí tři pojmy na konci pracovního listu.

b. Vyhodnocení.

Žáci by měli být schopni pracovní list vyřešit bez větších problémů, a proto detailní kontrola není nutná. Žáků se můžete pouze dotázat, zda jim něco činilo problém; příp. můžete promítnout autorské řešení v PPT. Aktivitu lze uzavřít dvěma způsoby:

- i. Vyzvěte žáky, aby Vám vyjmenovali např. 4 hlavní znaky demokracie a 4 rysy diktatury; výsledky můžete psát heslovitě na tabuli. Pokud máte dostatek času, můžete tyto 4+4 znaky následnou diskusí částečně obměnit za ty, které ostatní žáci považují za důležitější.
- ii. Po ukončení samostatné práce rovnou přejděte k následujícímu výkladu, který závěry aktivity zopakuje, shrne a vysvětlí. V jeho průběhu žáky zpětně odkazujte k patřičným bodům v pracovním listu.

Poznámka: V případě dostatku času můžete žáky vyzvat k doplnění dalších znaků demokracií a diktatur, pokud je napadnou; a též k vyjádření možné polemiky či nesouhlasu s některými body, a k diskusi. Žáci možná poukážou na to, že ani demokracie není dokonalá a dějí se v ní nešvary; potom je potřeba poukázat na to, že spíše než o dichotomii (demokracie x diktatura) jde o kontinuum, a v něm se mění míra výskytu nešvarů (např. míra korupce).

4. Výklad (15 minut)

Hlavní znaky svobodných a nesvobodných forem vlády

1. Diktatury – základní znaky a problémy:

Poznámka: V průběhu výkladu můžete žáky vyzývat k uvádění dalších konkrétních příkladů.

i. Volby jako fraška – (a) volby se buď vůbec nekonají; (b) nebo je omezený či žádný výběr (např. jen jedna strana nebo kandidát); (c) nebo jsou zmanipulované (pronásledování opozice; opozice nemá přístup do médií x vládní propaganda; falšování přímo ve volebních místnostech nebo poté při sčítání); (d) nebo jejich výsledky nemají vliv na situaci v zemi (volené orgány ve skutečnosti nevládnou);

- viz komunistické Československo; volby probíhaly, ale bylo možné si „vybrat“ jen z jedné strany, resp. tzv. Jednotné kandidátky Národní fronty (s vedoucí úlohou Komunistické strany Československa);

ii. Pronásledování opozice – opozice zakazována, zastrašována, šikanována či přímo fyzicky likvidována (policií, armádou, tajnými službami; vládě oddanými mafiány či gangstery);

- viz současné Rusko; předák opozice Boris Němcov 2015 spektakulárně zastřelen přímo před branami Kremlu (politická vražda na objednávku); další opoziční předák Alexej Navalnyj neustále vyšetřován a zavírán do vězení za vykonstruované či banální přestupky + zákaz kandidování na prezidenta;

iii. Zneužití moci – zneužití zákonů, úřadů, policie, armády či tajných služeb vládou k potlačování opozice i útlaku běžných lidí;

- viz donedávna Zimbabwe; zejm. před volbami členové i voliči opozice systematicky zatýkáni, mláceni, mučeni, vražděni, masakrováni přímo bezpečnostními složkami (armáda, tajné služby) či gangy příznivců prezidenta (za nečinného přihlížení policie);

iv. Korupce – (a) v užším pojetí = uplácení; (b) v širším pojetí (zjednodušeně) = nejrůznější způsoby nekalého chování politiků a úředníků: uplácení, rozkrádání a obohacování se z veřejných prostředků (kleptokracie), „já na bráchu, brácha na mě“/„you scratch my back I'll scratch yours“ (klientelismus: propojování politiků a úředníků s podnikateli, gangstery a mafiány za účelem obohacování z veřejných peněz), dosazování příbuzných a známých na místa ve státní správě (nepotismus);

- viz někdejší Zair (DR Kongo); prezident Mobutu (1965–97) proslulý korupcí, klientelismem a kleptokracií – osobní majetek až 15 mld. USD vč. nadzvukového tryskáče Concorde k nákupním výletům do Paříže, a to ve zbídačené zemi plné hladu a nemoci;

v. Cenzura – ovládnutí médií vládou, zasahování do jejich obsahu (kontrola obsahu nebo úplný diktát co a jak psát);

- viz komunistické Československo; Komunistická strana Československa měla plně pod kontrolou rádio, televizi i noviny; pečlivě kontrolovala obsah knih, filmů, divadelních her či hudby (např. schvalování textů rockových písniček a zakazování nevyhovujících kapel); ale i otevírání a kontrola dopisů, balíků apod.

2. Demokracie – základní znaky a výhody:

A. Tři moci = co největší oddělení moci zákonodárné (parlament), výkonné (vláda), a soudní (nezávislost soudů);

B. Právní stát = zákonnost (zákony platí pro všechny, i ty nejmocnější; vymahatelnost práva);

C. Vládnutí je průhledné a vyvážené, jelikož mocní (politici, vláda) jsou dozorováni, kontrolováni a omezováni pomocí určitých nástrojů:

i. Opozice – volně působící, silná, zastoupená v parlamentu, má slovo (dostane se do médií; má možnost kontrolovat činnost vlády – dostane se ke všem materiálům, zasedá ve výborech, může vládu interpelovat = „rožnit“);

ii. Soudy – silné (dobře zabezpečené penězi, dostatek soudců, dobře napsané zákony), nezávislé na politicích, vláda do nich nezasahuje; stejně nezávislé a nepolitické musí být i úřady a úředníci, policie, armáda a tajné služby (slouží zemi a občanům, ne vládě);

iii. Média – nezávislá, necenzurovaná, silná – „hlídací psi demokracie“ (odhalují špinavosti a problémy mocných a seznamují s nimi veřejnost); buď (a) soukromá (nezávislá na vládě), nebo (b) veřejnoprávní (ne státní – nezávislá na vládě, ale i na ekonomických tlacích – zajištěno financováním odděleným od rozpočtu např. pomocí rozhlasových a televizních poplatků + nezávislým vedením, na něž dohlíží nepolitické rady složené z uznávaných osobností);

iv. Občanská společnost = zapojení lidí do veřejného života i mimo volby (volby samotné demokracii ještě nevytváří – aktivní občanství jako základ a „podhoubí demokracie“ – T. G. Masaryk: „Tož demokracii bychom už měli, teď ještě nějaké ty demokraty.“) – nevládní a neziskové organizace, spolky a sdružení; v případě nesouhlasu občanů s vládou demonstrace, protesty, petice, stížnosti, podněty; účast lidí na místní politice a veřejném životě v obcích.

Závěr: základní poučení

Poznámka: Pozor – tento bod žákům nutno maximálně zdůraznit! V případě dostatku času je možné pokusit se k němu dovést žáky pomocí návodných otázek, případně jej poté diskutovat.

- I v demokracii se dějí chyby a přehmaty – i politici jsou jenom lidé, i v demokracii existuje v omezené míře korupce, snaha politiků ovlivňovat soudy či média, zneužívat moc apod.;
- ale demokracie má nekonečnou sílu své chyby odhalovat, poučit se z nich a samu sebe opravovat a vylepšovat pomocí nástrojů dozoru, kontroly a omezování (viz výše);
- diktatura tyto nástroje nemá, a proto je neopravitelná – směřuje k výstřelkům, čím dál větším extrémům, odporu občanů a nakonec obvykle ke zhroucení.

3.1.2 Politické dějiny moderní Evropy

Cíl: Žáci se seznámí s nejzákladnějšími rysy politických dějin Evropy 20. století ve smyslu zápasu demokracie se dvěma totalitními ideologiemi – nacismem a komunismem.

1. hodina – Politické dějiny moderní Evropy

VÍTĚZSTVÍ DEMOKRACIE?

(Politické dějiny moderní Evropy)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. 02)

Výběr z literatury: Courtois 1999; Fukuyama 2002; Judt 2017; Oxford University 1991; Snyder 2013; Zakaria 2004.

Úvod a téma

Politické dějiny Evropy uplynulého století – zápas demokracie s totalitními ideologiemi

1. Aktivita (10 minut)

Kati evropské demokracie včera a dnes

Aktivita představuje šest historických i současných evropských vůdců s diktátorskými sklony (Putin, Erdoğan, Orbán), či přímo diktátorů (Mussolini, Hitler, Lukašenko).

1. Příprava

Pro každou čtveřici ve třídě připravte 1 sadu s podklady pro 4 osobnosti – náhodně zvolte jednu ze skupiny A, jednu ze sk. B a poté C a D. Z odpovídajícího listu „Kati evropské demokracie včera a dnes“ vystříhnete vždy fotografii a text pod ní rozstříhejte na řádky (vždy 4 na 1 postavu). Celkem tak každá čtveřice dostane 20 ústřížků (4 x 4 textové + 4 fotografie).

Poznámka: Pro zvýšení zábavnosti úkolu můžete rozstříhat vždy na 2–4 kusy i jednotlivé fotografie, aktivita pak ale bude trvat déle, navíc roste riziko poztrácení či odfouknutí ústřížků.

2. Samostatná práce (5 minut)

Žáci vytvoří čtveřice, každá dostane jednu sadu rozstříhaných materiálů. Úkolem je na lavicích složit „medailonky“ jednotlivých postav – přiřadit textové informace k odpovídajícím fotografiím. Žáci si případně mohou k jednotlivým osobnostem doplnit (do sešitu poznamenat) další informace, na něž si vzpomenu (mohou se týkat i života v dané zemi pod jejich vládou apod.).

Poznámka: Alternativně mohou žáci lepit ústřížky na volné papíry A4 (1 na postavu), délka aktivity tím ale výrazně vzroste, navíc vyvstane problém s provedením případných oprav.

3. Společné vyhodnocení (5 minut)

V PPT promítejte fotografie jednotlivých osobností; zástupce čtveřice, která s danou postavou pracovala, si stoupne a třídě k ní přečte odpovídající informace. Žáci mohou doplňovat další informace, na které si vzpomněli.

2. Výklad (25 minut)

Politické dějiny moderní Evropy

Poznámka: Vzhledem k délce výkladu i k tomu, že žáci by již řadu faktů měli znát (nejen) z hodin dějepisu, je vhodné žáky maximálně vybízet k zapojení, zejm. otázkami na uvádění příkladů, vysvětlení pojmů, doplnění faktografických údajů apod.

1. Historie

20. století je možné vnímat jako zápas demokracie se dvěma totalitními ideologiemi – nacismem (fašismem) a komunismem – odehrávajícími se převážně na území Evropy.

i. Evropa a nacismus

- ideologický základ: nacionalismus = velká nebo až příliš velká láska k vlastnímu národu; odtud představy o výlučnosti a nadřazenosti vlastního národa nad národy jinými
- 19. stol.: vzrůst nacionalismu v Evropě (i u nás), vznik národních států (stát = území obývané jedním národem)
 - ovšem ve střední Evropě po 1. sv. válce se to dělo s těmi nejlepšími úmysly: W. Wilson: „právo národů na sebeurčení“ (i Československo – T. G. Masaryk)
- 1. pol. 20. stol.: nacionalismus jako vůdčí ideologie v politice řady zemí střední a jižní Evropy (Německo, Itálie, Španělsko, Portugalsko, Polsko, Maďarsko atd. – kombinace nacionalismu a autoritářství) x liberální demokracie v severozápadní Evropě (Velká Británie, Francie, Benelux, Švýcarsko, Skandinávie + Československo = střeoevropský ostrov demokracie a svobody)
- vyvrcholení: nacionalistické diktatury ve 20. až 40. letech v Itálii (fašismus: Mussolini) a Německu (nacismus = nacionální socialismus: A. Hitler)
 - diktatura: nenávisť k západní liberální demokracii; diktatura jedné strany/člověka, likvidace politických odpůrců
 - nacionalismus: silný rasismus a antisemitismus; likvidace „podřadných“ národů: holocaust Židů a Romů, ale i Slovanů, postižených, gayů atd.
 - agrese: vyvolání 2. světové války (1939-45, nejhorší v dějinách); holocaust a masakry civilního obyvatelstva na územích okupovaných nacistickým Německem (zejm. v Polsku a SSSR)
- porážka nacistického Německa 1945 Spojenci (zejm. USA, Velká Británie, SSSR) – Německo rozděleno, západní část se denacifikuje a demokratizuje

ii. Integrace Západu a vznik Evropské unie

- přelom 40. a 50. let – počátek spolupráce západních zemí s cílem kontroly Německa, předcházení dalším válkám a obrana před rozpínavým sovětským komunismem
- 1949: vznik NATO (cíl „udržet Rusy venku, Američany uvnitř a Němce dole“ – lord Ismay)
- 50. léta: počátky hospodářské a politické spolupráce Francie a Německa, resp. západoevropských zemí vůbec – počátky evropské integrace
 - 1950 Schumanův plán, odtud 1951 Pařížská smlouva a na jejím základě 1952 vzniká Evropské společenství uhlí a oceli – první předchůdce EU

- 70. léta: pád nacionalistických autoritářských režimů v jižní Evropě (Portugalsko, Španělsko, Řecko), v 80. letech zařazení těchto zemí do evropských společenství
- evropská integrace = vítězství nad „démony“ nacionalismu
- demokratizace Německa (+ jihu Evropy + Japonska) po roce 1945 = epochální vítězství svobody, demokracie a kapitalismu

iii. Evropa a komunismus

- ideologickým základem komunismu je marxismus
 - Karl Marx (1818–83): kritika kapitalismu (tržního hospodářství), jeho náhrada socialismem, resp. komunismem (rovnostářská společnost), a to pomocí ozbrojeného revolučního boje
- aplikace v Sovětském svazu (SSSR, 1922–91, V. I. Lenin) – tuhá komunistická diktatura
 - totalita, rudý teror (likvidace opozice, pro odpůrce pracovní a koncentrační tábory, gulagy; znárodnování soukromých podniků a zemědělců, kulaků), vrchol za J. V. Stalina (30. – 50. léta)
- po 2. sv. válce šíření komunismu ze SSSR do zahraničí: Asie, Latinská Amerika, Afrika, ale hlavně východní a střední Evropa vč. Československa – nastolení loutkových komunistických režimů po sovětském vzoru, řízených z Moskvy
- přelom 40. a 50. let – počátek bipolárního rozdělení světa
 - Západ (liberální demokracie a tržní hospodářství; pod vedením USA; NATO, evropská společenství) x Východ (komunistické diktatury a centrálně plánované hospodářství; pod vedením SSSR; Varšavská smlouva, Rada vzájemné hospodářské pomoci)
 - Evropa: rozdělená – od Baltu po Jadran spuštěna „železná opona“ (termín W. Churchill)
 - hrozba jaderného konfliktu, v němž by byla Evropa hlavním bojištěm, v Evropě naštěstí pouze „studená válka“, ale „horká“ jinde – Asie (Korea, Vietnam), Afrika
- SSSR nedokázal hospodářsky konkurovat USA – v 80. letech pokusy o reformy (M. Gorbačov), ale SSSR uzboujen (R. Reagan, M. Thatcher) – postupný rozklad, na přelomu 80. a 90. let rozpad SSSR, vyklizení střední a východní Evropy

iv. Demokratizace středovýchodní Evropy

- vlna revolucí v letech 1989 a 1990 v zemích sovětského bloku ve střední a východní Evropě, vč. Československa (17. listopad 1989, V. Havel)
- konec komunistických diktatur, konec centrálně plánovaného hospodářství, odchod sovětských vojsk – nastolení demokracie, hospodářství volného trhu, začátek směřování do NATO a EU (Česká republika: NATO 1999, EU 2004)
- sjednocení Německa x rozpad přežitých velkých nadnárodních států – Sovětského svazu, Jugoslávie, Československa
 - rozpad Jugoslávie: komunismus nahrazen nacionalismem – v 90. letech války (v Evropě nejhorší od roku 1945), hlavní viník: Srbsko (S. Milošević); celkem přibližně 150 tis. mrtvých, zvl. Bosna a Hercegovina
- demokratizace zemí střední a východní Evropy v 90. letech = druhé epochální vítězství svobody, demokracie a kapitalismu

2. Současnost a budoucnost

V 90. letech vyvstala otázka, kam budou dějiny Evropy (a světa) kráčet dále. Objevila se řada tezí. Ta zřejmě první byla optimistická (až naivní) – Francis Fukuyama (* 1952): „Konec dějin“ (1989/92):

- vítězství Západu ve studené válce znamená definitivní vítězství ideologie liberální demokracie a kapitalismu volného trhu
- to znamená konec dějin ve smyslu velkých střetů ideologií; demokracie a kapitalismus se postupně prosadí v celém světě

3. Závěr (10 minut)

Diskuse: Současnost a budoucnost Evropy a světa

Diskutujte s žáky o budoucnosti demokracie ve světě a v Evropě (nad mapou světa + vyložení Fukuyamovy teze v PPT), a to pomocí dvou otázek:

1. Odpovídá Fukuyamova teze stavu světa dnes či v nejbližší budoucnosti (např. do 2025)?

- Tj. zvítězila demokracie nadobro a prosadí se v celém světě x nebo se ocitne pod rostoucím tlakem, a to jak zevnitř (nacionalisté, autoritáři, populisté apod. – viz např. V. Orbán, D. Trump), tak zvenčí (agresivní nedemokratické režimy – Rusko, Čína)?

2. A ukáže se nakonec Fukuyamova teze jako pravdivá z dlouhodobé perspektivy (např. v roce 2100)?

- Tj. nezvítězí přece jenom nakonec demokracie (svoboda jako nejžádanější a nejpřirozenější stav – viz např. Million chviliek v České republice, protesty a usilování o demokratizaci v Rusku, Hongkongu, arabských zemích i jinde po celém světě)?

Žáky vedte k vyjádření názoru i jeho podpoření logickými argumenty a fakty, k polemice a nesouhlasu. Pro zvýšení aktivity a zájmu je možné nechat o otázkách zprvu hlasovat, a poté vyvolávat zástupce obou táborů k vysvětlení jejich pozic.

Diskuse může vést k úvahám nad univerzálností demokracie.

3.1.3 Demokracie a svoboda v dnešní Evropě, způsoby hodnocení a měření

Cíl: Žáci se seznámí s předním hodnocením politických práv a občanských svobod „Freedom in the World“; na jeho základě potom s globálními rozdíly v úrovni svobody a demokracie.

1. hodina – Demokracie a svoboda v dnešní Evropě, způsoby hodnocení a měření

JAK SI STOJÍME?

(Demokracie a svoboda v dnešní Evropě, způsoby hodnocení a měření)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. 03)

Výběr z literatury: Amnesty International 2018; Člověk v tísní 2012; Freedom House 2019; Human Rights Watch 2017; Jehlička a kol., ed., 2000; Zakaria 2004.

Úvod

Demokracie, svoboda a lidská práva jsou poněkud subjektivní pojmy a je obtížné je jednoznačně definovat, a tedy i přesně hodnotit či „měřit“. Přesto má smysl se snažit srovnávat jejich úroveň a kvalitu napříč státy světa i různými obdobími.

1. Výklad (10 minut)

Jak „měřit“ svobodu a demokracii?

Existuje řada institucí, které se jednak snaží každoročně hodnotit úroveň demokracie, svobody a lidských práv v jednotlivých státech světa; jednak tyto základní hodnoty podporovat a upozorňovat na jejich porušování. Většinou se jedná o americké, evropské či mezinárodní nevládní (tj. nezávislé) a neziskové organizace. Mezi nejprestižnější a nejuznávanější patří:

1. Freedom House¹

- americká nevládní organizace zabývající se od roku 1941 výzkumem a podporou demokracie, svobody a lidských práv ve světě;
- od roku 1973 vydává každoroční zprávy Freedom in the World (Svoboda ve světě), které hodnotí úroveň demokracie a svobody v jednotlivých státech světa;
 - to nejhlavnější a nejzákladnější hodnocení, kterému je věnována většina této hodiny;
 - toto hodnocení pro každý stát udává dvě čísla znamenající úroveň jednak politických práv (PP) a jednak občanských svobod (OS); politická práva se týkají politického života, tj. možnosti podílu a zapojení člověka do rozhodování ve státě, občanské svobody pak práv a svobod člověka v běžném, každodenním životě; každé z těchto dvou čísel může nabývat hodnot od 1 do 7 jako ve škole, tj. 1 = nejlepší (nejsvobodnější) a 7 = nejhorší (nejméně svobodné); na tomto základě lze státy rozlišovat do tří skupin: svobodné (1,0 – 2,5), částečně svobodné (3,0 – 5,0) a nesvobodné (5,5 – 7,0);
- Freedom House zpracovává např. i hodnocení Freedom of the Press nebo Freedom of the Net zaměřená na svobodu slova;
 - Freedom of the Press (Svoboda tisku) – každoroční hodnocení úrovně svobody a nezávislosti médií v jednotlivých státech.

2. Human Rights Watch²

- mezinárodní nevládní organizace se sídlem v USA zabývající se od roku 1978 sledováním a podporou lidských práv; 1997 Nobelova cena míru (dělená);
- zastává se politických vězňů, dětí, uprchlíků, obětí válek a pronásledování x kritika vlád a mocných za porušování lidských práv;

¹ Viz Freedom House. In: *Freedomhouse.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/>.

² Viz Human Rights Watch. In: *Hrw.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/>.

- vydává každoroční zprávy (World Report) o stavu lidských práv ve světě i řadu velmi detailních zpráv o jednotlivých zemích.

3. Amnesty International³

- původem britská nevládní organizace zabývající se od roku 1961 sledováním a podporou lidských práv ve světě; 1977 Nobelova cena míru;
- upozorňuje na porušování lidských práv, tlačí na vlády a prosazuje dodržování mezinárodních úmluv a závazků, velmi se zaměřuje na „vězně svědomí“ (zejm. politické vězně); má milióny členů po celém světě, organizuje kampaně směřující k mobilizaci veřejného mínění, dalšími možnostmi jsou demonstrace a hromadné akce.

4. Transparency International⁴

- mezinárodní nevládní organizace se sídlem v Německu zabývající se od roku 1993 korupcí ve světě; cílem je globálně bojovat proti zneužívání moci, korupci a s ní spojenému zločinu a doporučovat protikorupční opatření;
- vydává hodnocení Global Corruption Barometer a Global Corruption Report;
- od roku 1995 každoročně sestavuje Index vnímání korupce (Corruption Perceptions Index) hodnotící dle názorů expertů i veřejného mínění jednotlivé státy světa podle míry korupce.

5. Reporters Without Borders⁵

- mezinárodní nevládní organizace se sídlem ve Francii zabývající se od roku 1985 svobodou slova a tisku; zaměřuje se i na svobodu na internetu a v nových médiích; také poskytuje podporu novinářům, pracujícím v nebezpečných oblastech;
- sestavuje žebříčky „predátorů“ (světových vůdců) potlačujících svobodu tisku či přehledy pronásledovaných nebo zabitých novinářů apod.;
- každoročně vydává World Press Freedom Index (Index svobody tisku) hodnotící jednotlivé země podle úrovně svobody médií.

6. Fund for Peace⁶

- americká nevládní organizace zabývající se od roku 1957 výzkumem a vzděláním s cílem předcházet válkám či genocidám a podporovat bezpečnost, mír, lidská práva a stabilitu ve světě;
- zabývá se mj. i slabými, rozkládajícími se, nestabilními, křehkými, hroutícími se státy: sestavuje např. každoroční hodnocení index křehkosti států (Fragile States Index) hodnotící

³ Viz Amnesty International. In: *Amnesty.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/>.

⁴ Viz Transparency International. In: *Transparency.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/>.

⁵ Viz Reporters Without Borders. In: *Rsf.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/>.

⁶ Viz Fund for Peace. In: *Fundforpeace.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://fundforpeace.org/>.

stabilitu jednotlivých států světa, resp. jejich náchylnost k rozkladu, občanské válce či rozpadu.

Tyto organizace a hodnocení jsou trnem v oku pro nejrůznější autoritáře a diktátory, a následně tedy oblíbeným terčem jejich kritiky.

2. Aktivita (10 minut)

Demokracie dle Freedom in the World

1. Úvod.

Cílem aktivity je žáky seznámit s metodikou hodnocení Freedom in the World, které budou využívat do konce hodiny, naučit je rozlišovat mezi politickými právy a občanskými svobodami a chápat konkrétní náplň těchto pojmů.

Stručně vysvětlíte (zjednodušeno):

Jak bylo uvedeno výše, hodnocení Freedom in the World udává pro každý stát a rok dvě čísla, znamenající úroveň jednak politických práv (PP) a jednak občanských svobod (OS). Každé z těchto dvou čísel může nabývat hodnot od 1 do 7 jako ve škole, tj. 1 = nejlepší (nejsvobodnější) až 7 = nejhorší (nejméně svobodné).

Hodnocení PP i OS se skládá z dílčích okruhů (např. „Volby a jejich průběh“); okruhů je 7. Každý okruh je tvořen několika otázkami (např. „Je soudnictví nezávislé?“); otázek je celkem 26. Hodnotící proces pro daný stát v daném roce začíná odpověďmi na otázky → z odpovědí na otázky vzniká hodnocení jednotlivých okruhů → souhrnem hodnocení jednotlivých okruhů vzniká konečné hodnocení úrovně PP a OS pro daný stát v daném roce.

2. Zadání.

Rozdejte žákům pracovní listy „Politická práva a občanské svobody dle Freedom in the World“ do dvojic. Nechte je (a) jednotlivých 7 okruhů přiřadit buďto k PP nebo k OS a (b) ke každému okruhu přiřadit jednu otázku jako příklad.

3. Samostatná práce.

4. Společná kontrola.

Předčítejte jednotlivé okruhy a vyvolávejte dvojice, ať je přiřadí k PP či OS a uvedou k nim příklad otázky; výsledky zapisujte na tabuli či do PPT. Namátkovými dotazy můžete ověřovat, zda žáci jednotlivé pojmy opravdu chápou, nebo je řadí jen mechanicky.

5. Poznámka.

Žáci budou mít tendenci řadit Vládu práva pod PP. Patří však pod OS, jelikož ji lze chápat jako možnost přístupu jednotlivce ke spravedlnosti v jeho každodenním životě; jde tedy o to, zda na ni on konkrétně dosáhne a je mu zaručena.

3. Aktivita (20 minut)

Stav a vývoj demokracie ve vybraných státech

Na základě výše představených dat Freedom in the World sledujeme stav a vývoj demokracie (politických práv a občanských svobod) od 70. let 20. stol., a to ve 12 vybraných státech světa.

1. Zadání.

Do dvojic rozdejte pracovní listy „Stav a vývoj demokracie ve vybraných státech“.

2. Samostatná práce (10 minut).

Žáci si pečlivě (!) přečtou zadání a zodpoví otázky (stručně zapíší v bodech).

Poznámka: Zdůrazněte, že bod 2b. (společné rysy) se netýká vývoje úrovně demokracie, ale společných historických, geografických, hospodářských, kulturních apod. charakteristik zemí!

3. Společná kontrola (10 minut).

V PPT trvale promítejte vstupní graf. Vyvolávejte dvojice a ptejte se na výsledky – např. jedna dvojice popíše jednu skupinu států, jedna dvojice zodpoví jednu doplňující otázku.

U vysvětlení se vždy zastavte déle, vybízejte i ostatní žáky k více pohledům a možnostem, vyslyšte různé názory i protinázory. Chvalte veškeré pokusy, ale vyzdvihujte ty, které se blíží ukázkovému řešení.

Nuťte žáky k (a) zobecnění – nalézání společných rysů uvnitř celé skupiny, ne vyjmenovávání detailů týkajících se jednotlivých zemí; a (b) u bodů 2b. a 3 podněcujte nalézání skutečných příčin, důvodů, faktorů, ne pouze popis vývoje demokracie.

Poznámka: V případě dostatku času můžete s žáky diskutovat např.: stav demokracie ve státech nejhůře hodnocené skupiny (zvl. Rusko a Čína – konkrétní příklady porušování práv a svobod, příčiny, důsledky apod.); klíčovou demokratizaci ve státech Střední Evropy (průběh, příčiny apod.); či více do detailu státy a okolnosti rozebírané v otázce 3 (Ukrajina, Turecko, Polsko, Maďarsko).

4. Výklad (5 minut)

Svoboda a demokracie ve světě

Poznámka: Výklad vedte jako stručný slovní komentář nad grafikou v PPT; zdůrazňujte obecnosti, ne jednotlivosti. O popis příp. komentář grafiky však můžete na úvod požádat i žáky, a sami poté jejich projev pouze poopravte či doplňte.

Svoboda a nesvoboda ve světě

- svobodný svět: státy západního světa = Evropa (s výjimkou východní) a anglicky mluvící země (USA = leader svobodného světa, Kanada, Austrálie a Nový Zéland); východní Asie (Japonsko, Jižní Korea, Taiwan); ale i Indie (populačně největší demokracie – protiváha totalitní Číny), jižní Afrika (hlavně Jihoafrická republika = nejsilnější africká ekonomika) a většina Jižní Ameriky (vč. Brazílie = největší země Latinské Ameriky)
- nesvobodný svět: velké státy euroasijského prostoru (hlavní oponenti USA a svobodného světa = Rusko, Čína = populačně největší diktatura); většina zemí severní Afriky a Středního Východu (převážně muslimské země; ale ne všechny muslimské země jsou diktatury! – viz Albánie, Bosna, Kosovo, Tunisko, Maroko, Jordánsko, ale i Malajsie a Indonésie = populačně největší muslimská země); část Subsaharské Afriky (ale i zde řada demokracií v jižní, východní i západní Africe!)

Závěr

Evropská unie a Česká republika

Státy Evropské unie = ostrov demokracie, svobody, zákonnosti a stability

- V rámci EU jsou nejlépe hodnoceny státy severní a západní Evropy, o něco hůře pak východní a jižní.
- Česká republika a Slovensko sice nejsou vyloženě Švýcarskem, ale ve většině měření obstojí ve srovnání i s těmi nejdemokratičtějšími státy světa.
- Naopak alarmující situace je v Polsku a zvl. v Maďarsku – na šikém ploše k přechodným, polodemokratickým, až autoritářským režimům.
- Poznámka: O zhodnocení postavení EU ve světě a vnitřních rozdílů uvnitř EU můžete v případě dostatku času opět požádat v první řadě žáky.

Co se týče života v EU a České republice, lze parafrázovat Cecila Rhodese (1853–1902): „Narodit se jako Angličan je jako vyhrát první cenu v loterii života.“

3.2 Principy a fungování Evropské unie

Blok představuje nezbytný popis podstaty, principů a fungování Evropské unie. Žáci se seznámí se základními fakty týkajícími se Evropské unie, jejích regionálních rozdílů, jejího postavení ve světě a postavení České republiky v EU; seznámí se s hlavními milníky ve vývoji evropské integrace, základními smlouvami a integračními uskupeními i s rozšiřováním EU o další země; seznámí se s ústředními evropskými institucemi, s tím, jak jsou složeny, jak fungují, jaké mají pravomoci a k čemu slouží; a seznámí se se základy hospodářské politiky Evropské unie: s hospodářskou integrací a s evropským rozpočtem a jeho hlavními výdaji.

Po absolvování bloku budou žáci schopni charakterizovat Evropskou unii, její postavení ve světě i postavení Česka v ní; budou znát hlavní historické milníky ve vývoji evropské integrace a jejich význam; budou chápat úlohu, význam, pravomoci, postavení a vzájemné vztahy ústředních evropských institucí, především porozumí politickým principům a podstatě evropské integrace, vč. neformálních; a porozumí klíčové roli evropské hospodářské integrace, struktury a výdajům evropského rozpočtu a fungování evropských strukturálních fondů.

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Tento blok rozvíjí kompetence pro demokratickou kulturu spíše v omezenější míře, neboť je zamýšlen především jako informační a faktografický přehled o principech a fungování Evropské unie.

Hodnoty demokracie a právního státu rozvíjí především druhá a třetí hodina výkladem vyučujícího.

Postoje občanské uvědomělosti rozvíjí třetí hodina v závěrečné části výkladem vyučujícího.

Dovednosti samostatného učení, analytického a kritického myšlení, spolupráce a jazykové či komunikační dovednosti rozvíjí většina aktivit; především v první hodině opravováním pojmů v mapě, ve druhé hodině vyhledáváním informací o vybraných osobnostech na internetu a opakováním vývoje a rozšiřování EU nad pracovními listy, ve třetí hodině určování tří mocí v ČR i EU či závěrečným kvízem o fungování EU a ve čtvrté hodině rozpoznáváním euromincí a zvláště potom vyhledáváním informací na internetu a na jejich základě zpracováním medailonků vybraných projektů.

Znalosti a kritické porozumění světu, politice, zákonům, ekonomice a dějinám rozvíjí ve všech hodinách výklad vyučujícího, dále zvláště v první hodině vstupní kvíz o Evropské unii a opravování pojmů v mapě, ve druhé hodině opakování vývoje a rozšiřování EU nad pracovními listy, ve třetí hodině určování tří mocí v ČR i EU či závěrečný kvíz o fungování EU a ve čtvrté hodině zpracování medailonků vybraných projektů.

3.2.1 Evropská unie: základní charakteristika a členské země

Cíl: Žáci se seznámí se základními fakty, zejm. s postavením EU ve světě, evropským místopisem, s členskými státy i regionálními rozdíly uvnitř Evropské unie a s postavením České republiky v EU.

1. hodina – Evropská unie: základní charakteristika a členské země

EVROPSKÁ UNIE

(Evropská unie – základní charakteristika a členské země)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. 04)

Výběr z literatury: Evropská komise 2018a; Evropská komise 2018b; Fiala, Krutílek a Pitrová 2018.

Úvod a téma

Úvod do problematiky Evropské unie – základní charakteristika, postavení ve světě, členské země, regionální rozdíly; postavení České republiky v EU

1. Aktivita (15 minut)

Evropská unie – vstupní kvíz

Jedná se o aktivitu ověřující vstupní znalosti žáků.

1. Kvíz (10 minut).

Promítejte kvíz v PPT s max. 30 vteřinami na otázku. Žáci pracují samostatně, výsledky si zapisují do sešitu (číslo – písmeno). Správná je vždy právě jedna odpověď.

2. Oprava (5 minut).

Po skončení si žáci vymění se sousedy sešity s výsledky. Znovu promítejte kvíz a nechte žáky hlásit se se správnými odpověďmi. Ty poté případně korigujte nebo dovysvětlete. Každý žák opravuje výsledky svého souseda.

3. Závěr.

Žáci sečtou správné odpovědi svého souseda (maximum je 15 bodů). Žák nebo žáci s nejvyšším počtem bodů mohou dle Vašeho uvážení dostat malou „1“.

2. Výklad (5 minut)

Evropská unie – základní přehled

1. Co to je Evropská unie

- politická a hospodářská unie, tj. dobrovolné seskupení států, které spolupracují v hospodářské a další politice; něco mezi státem a mezinárodní organizací; ve světě unikátní počin, který nemá obdoby;
- postavena na společných hodnotách (demokracie, lidská práva, právní stát, ochrana menšin apod.) a ochotě dobrovolně spolupracovat, na solidaritě a vzájemné pomoci – uvědomění si, že v Evropě je do budoucna jedinou cestou spolupráce (zabrání vnitřnímu hašteření a válkám; ochrání Evropu před vnějšími hrozbami), a proto je na místě ochota tomu mnohé obětovat (pomoc bohatých chudým apod.).

2. Evropská unie ve světě

- Evropa jako někdejší centrum světa (15. – 20. stol.) – kolébka demokracie a kapitalismu, kdysi ovládala svět (kolonialismus), tradičně vyspělá a bohatá x malá a dnes přirozeně ztrácí své výsostné postavení na úkor větších a rozvíjejících se států/kontinentů (Čína, Indie)
- srovnání EU se zbytkem světa:
 - Poznámka: Nezdůrazňujte konkrétní čísla, ale závěry – ved'te komentář nad grafy. O popis a komentář grafů (rozloha x obyvatelstvo x hospodářství) můžete nejprve požádat žáky, a poté je pouze doplnit či poopravit. Údaje platí pro EU-28 před Brexitem (2018).
 - státy: 28 ze 193 států světa (tj. 14,5 %)
 - rozloha: asi 4,3 ze 149 mil. km² souše (tj. 3 %) – malá rozloha
 - obyvatelstvo: asi 510 mil. ze 7,7 mld. obyvatel světa (tj. 6,7 %) – málo, ale více než u plochy (tj. nadprůměrná hustota zalidnění)
 - velikost hospodářství (celkový objem): HDP (hrubý domácí produkt) asi 22 bil. USD, z celkem 127 bil. USD světa (tj. 17 %, dle PPP, nominálně dokonce 23 %, což je přibližně 1/6–1/4 hospodářství světa) – hospodářský obr, druhá největší ekonomika světa (po USA resp. Číně – dle způsobu měření)
 - vyspělost hospodářství (bohatství): HDP na obyvatele asi 43 tis. USD (dle PPP; tj. přibližně 2,5násobek světového průměru, resp. 85 % úrovně USA) – jedna z nejbohatších a nejvyspělejších částí světa
- závěr: EU malá, ale mimořádně vyspělá a bohatá

3. Aktivita (15 minut)

Pleteme si

Aktivita je zaměřena na ověření znalostí základního místopisu Evropské unie.

1. Zadání.

Skupina žáků nejmenovaného českého gymnázia vypracovala za domácí úkol mapu Evropské unie s popisem členských států a jejich hlavních měst a vybraných dalších měst či států, moří, zálivů,

průlivů, ostrovů, poloostrovů atd. Dopustili se však řady chyb – při popisu popletli umístění řady pojmů. Pojmy vždy zaměňovali ve dvojicích (v páru).

V určeném čase mapu zkontrolujte a opravte – označte, resp. správně popište popletené páry pojmů.

2. Samostatná práce – ve dvojicích (10 minut).

Rozdejte pracovní listy „Pleteme si“ do dvojic. Žáci mapy zkontrolují a označí, resp. správně popíší špatně umístěné pojmy (jsou zaměněny vždy dva pojmy navzájem). Po dobu samostatné práce zakryjte nástěnnou mapu Evropy.

3. Společná kontrola (5 minut).

Dvojice žáků si vymění pracovní listy a navzájem si je opravují. Mapu promítejte v PPT a vyvolávejte či nechte se hlásit dvojice žáků, každá nahlásí špatně umístěný pár pojmů. Pojmy můžete označovat v PPT či ukázat na mapě a vypsát na tabuli; příp. doplňte popletené páry pojmů, které nikdo neodhalil.

4. Závěr.

Celkem je popleteno 10 párů pojmů. Dvojice žáků opraví pracovní listy svých spolužáků. Dvojice, která/které správně odhalily nejvíce popletených párů pojmů (a přitom neoznačily žádné správně umístěné pojmy), mohou dle Vašeho uvážení dostat malou „1“.

4. Výklad (10 minut)

Členské země a vnitřní rozdíly v Evropské unii

1. Členské země EU

- Poznámka: Výklad ved'te jako komentář nad grafem; na úvod můžete o popis a komentář požádat žáky.
- v Evropské unii skupina šesti velkých států (Německo, Francie, Velká Británie, Itálie; Španělsko a Polsko) – politicky nejvlivnější
- mimo to ale i velká skupina středně velkých států (7–20 mil. obyvatel, typicky okolo 10 milionů): stále ještě vcelku velké a navíc početné (10 států, vč. České republiky) – při spolupráci slušný vliv
- Česká republika patří mezi středně velké státy – z 28 je 11. největší, podobná velikost jako např. Švédsko, Belgie nebo Rakousko

2. Regionální rozdíly uvnitř EU

- Poznámka: Výklad ved'te jako komentář nad mapami; na úvod můžete o popis a komentář požádat žáky.
- v EU rozdíly v úrovni a vyspělosti hospodářství a v bohatství – bohatší a vyspělejší sever a západ x chudší a zaostalejší jih a východ – viz mapa 1
 - rozdíly tradiční a dlouhodobé, přetrvávají desítky až stovky let (např. země východu vč. České republiky výrazně zaostaly za západem v době komunistické totality)
 - EU se snaží tyto rozdíly snižovat, mj. pomocí dotací (např. strukturální a investiční fondy – viz E7), které směřují přednostně do chudších a zaostalejších zemí

- do určité míry se to daří – hospodářský růst východních zemí vč. České republiky je v posledních letech o poznání vyšší než západních (nejen díky dotacím z EU) – viz mapa 2
- Česká republika – na poměry EU středně vyspělá země - viz mapa 1
 - 16. nejbohatší z 28 států EU, nejbohatší z postkomunistických států, pomalu se přibližuje západním zemím (již předstihla některé země jižní Evropy)
 - těží z průmyslové tradice, dobré vzdělanosti, volného trhu EU, peněz z evropských fondů a především ze sousedství vyspělého Rakouska a Německa (1/3 českého zahraničního obchodu), zvl. Bavorska (to samo o sobě je jednou z největších a nejvyspělejších ekonomik světa)
- „Modrý banán“ = „jádro“ Evropy („modrý“ podle vlajky EU a „banán“ podle tvaru na mapě, viz mapa 1) – prostor největšího soustředění obyvatelstva (100–150 mil.) a vyspělého hospodářství (průmysl, finančníctví, nové technologie, inovace) v Evropě; od Anglie, přes Benelux, západní Německo a východní Francii, Švýcarsko, po severní Itálii

3. Závěr – Česká republika v Evropě

- navzdory zažitým představám o české malosti je Česká republika v rámci EU středně velký stát (mírný nadprůměr) + středně ekonomicky vyspělý (mírný podprůměr) – v případě dobrého vývoje by mohla mít Česká republika v EU nezanedbatelný význam a vliv

Závěr

Opakování hlavních poznatků

Evropa ve světě...

- unikátní projekt dobrovolného seskupení států, postavený na společných hodnotách a solidaritě
- rozlohou i obyvatelstvem malá, ale hospodářský obr – mimořádně bohatá a vyspělá

Česká republika v EU...

- obyvatelstvem středně velký stát, hospodářsky středně vyspělý – slušný potenciál (Svatopluk Čech, 1888: „Jsme slabí, malí – dosti těchto řečí!“)

Poznámka: I zde můžete požádat o shrnutí poznatků nejprve žáky: pozice EU ve světě a České republiky v EU.

3.2.2 Dějiny evropské integrace

Cíl: Žáci se seznámí s hlavními milníky ve vývoji evropské integrace, základními smlouvami a integračními uskupeními i s postupným rozšiřováním EU o další země.

1. hodina – Dějiny evropské integrace

HISTORY AND MEMORY

(Dějiny evropské integrace)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. 05)

Výběr z literatury: Evropská komise 2018a; Evropská unie 2018; Fiala, Krutílek a Pitrová 2018.

Úvod

History and memory = kniha Járy Cimrmana (viz hra DJC Blaník), v níž se tento český velikán zabývá problémem zapamatovatelnosti historických dat: nabádá, aby se historické události děly ve snadno zapamatovatelných letech (např. 2000); ale jak uvidíme, velikáni evropských dějin tuto knihu zjevně nečetli...

1. Aktivita (10 minut)

Otcové zakladatelé EU

Jedná se o vstupní aktivitu na rozehrávání procvičující schopnost rychle vyhledat potřebné informace na internetu a seznamující žáky s osobnostmi spojenými s počátky evropské integrace.

1. Zadání.

Rozdejte do dvojic pracovní listy „Otcové zakladatelé EU“. Úkolem žáků je s využitím internetu (počítač, tablet; příp. mobil) dopsat do tabulky jména jednotlivých státníků.

2. Samostatná práce.

Očekává se, že žáci využijí Google + Wikipedii, příp. naleznou některé stránky přímo věnované „otcům zakladatelům“; ovšem nutné je i zamyšlení nad jednotlivými poskytnutými informacemi a schopnost odhalit ty podstatné.

3. Společné vyhodnocení.

V PPT promítejte fotografii sousoší, ukazujte na jednotlivé státníky, žáci doplňují jejich jména.

2. Výklad (25 minut)

Dějiny evropské integrace

1. Kořeny a podstata evropské integrace

- staleté představy o dobrovolném sjednocení Evropy:
 - např. Jiří z Poděbrad – návrh „Smlouvy o nastolení míru v celém křesťanstvu“ (1462)
 - nebo Winston Churchill – návrh „Spojených států evropských“ (1946)
- počátky skutečné integrace: reakce na 2. sv. válku⁷

⁷ Prvním moderním politickým a hospodářským integračním uskupením v Evropě byl Benelux (Belgie, Nizozemsko, Lucembursko; celní unie od 1944/48).

- hlavní cíl: trvalý mír a prosperita, konkrétně:
 - zabránění další válce
 - řešení německé otázky (zajistit demokratický a mírový rozvoj Německa)
 - hospodářská obnova a rozvoj
 - ochrana evropských hodnot před hrozbou komunismu
- řešení: spolupráce a vzájemná závislost (nejlepší cesta k předcházení konfliktům)
- odtud podstata evropské integrace: překonat staleté střety a dominanci velkých zemí a nahradit je pomocí nových, mírových a spravedlivých forem spolupráce:
 - dialog, vyjednávání, kompromis, výměna „něco za něco“, dohody výhodné pro všechny: v EU lze vždy nalézt řešení čehokoli, a to vyjednáváním tak dlouho, až dojde k dohodě
 - spolupráce, rovnost a partnerství malých a velkých států

2. Vývoj evropské integrace

Poznámka: Tuto nejdelší část je možno prezentovat nad jednotlivými textovými slidy nebo nad souhrnným schématem.

- počátek: Schumanův plán (9. 5. 1950 – odtud 9. květen jako Den Evropy)
 - Robert Schuman (francouzský ministr zahraničí) + Jean Monnet (francouzský politik, diplomat a ekonom) – viz Otci zakladatelé EU
 - myšlenka spojené Evropy – plán na spolupráci Francie a Německa a západoevropských zemí vůbec
 - „La politique des petits pas“ („Politika malých kroků“): sjednocená Evropa nebude vybudována ze dne na den nebo jako součást nějakého velkého plánu; namísto toho bude vybudována postupně, pomocí konkrétních, praktických úspěchů, které dají základ skutečné sounáležitosti a solidarity
- počátek 50. let: na základě Schumanova plánu: Pařížská smlouva (podpis 1951, platnost v roce 1952) – vzniká Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)
 - společný trh s uhlím a ocelí (důležité pro zbrojní průmysl – předcházení válkám) – dohled nad výrobou a prodejem svěřen nadnárodnímu orgánu
 - šest států – Francie, Západní Německo, Itálie, Nizozemsko, Belgie, Lucembursko
 - položení základů pozdějších institucí EU + naučení se novým formám spolupráce

- konec 50. let: spolupráce se rozšiřuje do dalších sfér: Římské smlouvy (podpis 1957, platnost v roce 1958) – těmi vzniká:
 - především Evropské hospodářské společenství (EHS) – vytváření hospodářské unie a společného trhu (rušení cel)
 - kromě toho i Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM) – mírové využití atomové energie
- 60. léta: „Slučovací smlouva“ (podpis 1965 v Bruselu, platnost 1967)
 - sloučení ESUO + EHS + EURATOM – tím vznikají Evropská společenství (ES), s jednou komisí, radou a parlamentem
- 80. léta: „Jednotný evropský akt“ (podpis 1986, platnost 1987) – 2 cíle:
 - další odstraňování překážek pro vnitřní obchod v ES: vytvoření jednotného trhu, bez vnitřních hranic a obchodních bariér, s volným pohybem osob, zboží, služeb a kapitálu (tzv. „čtyři svobody“) – dobudován 1992/3 (viz E7)
 - počátek politické integrace (vedle dosavadní hospodářské)
- vznik Schengenského prostoru = prostoru s volným pohybem osob bez kontrol na vnitřních hranicích (s ochranou vnější hranice)
 - Schengenská smlouva podepsána 1985 v Schengenu (LUX), 1990 doplněna Schengenskou konvencí, 1995 definitivní vznik Schengenského prostoru
- 90. léta: vzniká Evropská unie (EU): Maastrichtská smlouva = Smlouva o Evropské unii (Maastricht, NED; podpis 1992, platnost 1993)
 - tzv. 3 pilíře EU = Evropská společenství (ES), Společná zahraniční a bezpečnostní politika, Policejní a justiční spolupráce
 - zavedení evropského občanství (viz E8)
 - vytvoření hospodářské a měnové unie
 - základ pro pozdější vznik společné měny (euro): stanovena tzv. Maastrichtská kritéria pro vstup země do eurozóny; euro zavedeno 1999 pro bezhotovostní platby a konečně 2002 i pro hotovostní platby (viz E7)
- Maastrichtská smlouva později aktualizována a doplněna:
 - Amsterodamská smlouva (podpis 1997, platnost 1999)
 - Smlouva z Nice (podpis 2001, platnost 2003)
 - („Evropská ústava“ – ale nakonec neschválena v členských státech – opuštěna)

- největší změna: Lisabonská smlouva (podpis 2007, platnost 2009) – rozsáhlé změny, prohloubení integrace, zpřehlednění a zefektivnění fungování EU:
 - opuštění systému 3 pilířů, větší pravomoci Evropskému parlamentu, změna systému hlasování v Radě Evropské unie, vytvoření funkce stálého Předsedy Evropské rady a Vysokého představitele pro zahraniční a bezpečnostní politiku, přesnější oddělení pravomocí EU a členských států apod.

3. Rozšiřování evropské integrace

- rozšiřování EU o další státy = oboustranně dobrovolné, demokratické, svobodné a rovnoprávné propojování – všechny stávající státy + ústřední orgány EU + nová členská země se rozhodují dobrovolně (hlasování v parlamentu či referendum)
- postup přijímání státu do EU:
 - stát musí splňovat řadu podmínek – tzv. Kodaňská kritéria (Kodaň, DEN, 1993):
 1. fungující demokracie, právní stát, dodržování lidských práv, úcta k menšinám a jejich ochrana
 2. fungující tržní hospodářství, konkurenceschopné v rámci jednotného trhu
 3. přijetí potřebné legislativy (acquis communautaire) + přijetí povinností členství, cílů a hodnot unie
 - tj. EU není jen stroj na přerozdělování dotací, ale sdružení států stojících na určitých hodnotách, jako je úcta k právu a menšinám, nezávislost soudů a médií atd.
 - postup přijímání (trvá min. 10 let): podpis asociační dohody → podání přihlášky → země se stává kandidátskou → rozhovory o členství/screening („kontrola“ připravenosti země Evropskou komisí po jednotlivých tematických „kapitolách“) → podpis smlouvy o přistoupení → její ratifikace všemi stranami → vstup do EU
- „vlny“ rozšiřování EU z původních 6 na současných 28 států (viz mapa):
 - 6 zakládajících členů (50. léta) – jádro EU
 - „západní vlna“ (1973) – bohaté a vyspělé státy SZ Evropy
 - „jižní vlna“ (1981/86) – chudší státy jižní Evropy, které se krátce předtím zbavily autoritářských a nacionalistických režimů
 - „severní vlna“ (1995) – bohaté a vyspělé státy sev. Evropy, které se z různých důvodů (např. neutralita) nemohly stát členy před rokem 1989
 - „východní vlna“ (2004) – historicky největší rozšíření o 10 států (asi 75 mil. obyvatel; vč. České republiky), vesměs chudších z východní Evropy, které se na počátku 90. let zbavily komunistických diktatur – definitivní rozbourání „železné opony“

- se zpožděním se postupně připojují další státy z balkánského prostoru tak, jak se zlepšuje jejich připravenost na členství, zejm. úroveň hospodářství a demokracie (2007 – Rumunsko a Bulharsko, 2013 – Chorvatsko; v budoucnu další – viz hodina E16)

4. Závěr

- Evropská integrace byla započata po 2. sv. válce s cílem zajistit trvalý mír a prosperitu; tento cíl se daří plnit (na území sjednocené Evropy se od té doby nevedla žádná válka; a státy EU prosperují jako nikdy předtím a patří mezi nejbohatší a nejvyspělejší na světě).
- Poznámka: V případě dostatku času lze schéma v PPT i jeho uvedenou interpretaci s žáky diskutovat (např. je otázkou, nakolik je mír v Evropě skutečně důsledkem evropské integrace).

3. Aktivita (10 minut)

Opakování dějin evropské integrace

1. Zadání.

Aktivita nabízí dva pracovní listy určené k opakování probrané látky. Žáci pracují ve dvojicích, a to samozřejmě bez využití internetu či svých poznámek. Každá dvojice zpracovává pouze jeden Vámi vybraný list (!).

List 1: „Vývoj evropské integrace“ (schéma)

- Žáci doplní ze seznamu na konci listu názvy smluv, integračních uskupení a dalších událostí do odpovídajících rámečků ve schématu.

List 2: „Rozšiřování EU“ (mapa)

- Žáci pastelkami vybarví státy EU podle „vln“, ve kterých vstoupily do EU (barevnost si volí sami a doplní ji do legendy); státy nevybarvují celé jako v omalovánkách, ale pouze je nahrubo označují (např. šrafurou či „vyčmáráním“).
- Nezadávejte žákům zpracování celé mapy (!) – zvolte pouze 1–2 „vlny“ (tak aby v nich bylo přibližně 8–16 států) a ty zadejte žákům (např. jen východní „vlna“, nebo zakládající členové a západní „vlna“, apod.).

Pracovní listy můžete dle uvážení využít oba či jeden (záleží i na důrazu, který jste na danou látku kladli ve výkladu, příp. na předmětu, v němž látku probíráte), např.:

- polovině dvojic rozdat list 1 a druhé polovině dvojic list 2
- všem dvojicím rozdat pouze list 1 (např. v základech společenských věd nebo v dějepisu) nebo pouze list 2 (např. v zeměpisu)

2. Samostatná práce (5 minut).

3. Vyhodnocení (5 minut).

Dvojice si navzájem vymění vyplněné pracovní listy a opraví je (pokud využíváte oba pracovní listy, je dobré, když žáci opravují opačný list než ten, který sami vyplňovali). Buď promítejte postupně

prázdné schéma resp. mapu v PPT a vyvolávejte dvojice, aby doplňovaly jednotlivé pojmy do schématu, resp. přiřazovaly státy k „vlnám“; nebo pouze promítněte v PPT správná řešení schématu resp. mapy. Žáci opravují pracovní listy svých spolužáků a počítají pojmy resp. státy, které byly přiřazeny špatně. Dle uvážení můžete dvojici nebo dvojicím, které se dopustily nejméně chyb (zvlášť za schéma a zvlášť za mapu), udělit malou „1“.

Poznámka: V případě nedostatku času na vyhodnocení můžete pracovní listy na konci hodiny vybrat a opravit je po hodině sami a opět příp. udělit malou „1“ nejúspěšnějším dvojicím.

Závěr

Schumanova deklarace – „politika malých kroků“

Promítněte jednu z klíčových částí deklarace (9. května 1950).

„Evropa se nevytvoří najednou nebo podle jednoho plánu. Uskuteční se naplňováním konkrétních cílů, vytvářejíc nejprve skutečnou solidaritu.“

(„L'Europe ne se fera pas d'un coup, ni dans une construction d'ensemble: elle se fera par des réalisations concrètes créant d'abord une solidarité de fait.“)

Poznámka: V případě dostatku času s žáky výrok diskutujte – nejen co chtěl autor říci, ale i zda s jeho názorem souhlasí, a zda se takto EU skutečně vyvíjí.

Možné dedukce:

Evropská integrace neběží podle předem vytyčeného plánu, nemá vlastně ani konkrétní cíl – je to otevřený a flexibilní projekt, stavěný dílek po dílku - a bude taková, jakou si ji vytvoříme.

Její podstatou by měly být konkrétní kroky s viditelnými a praktickými přínosy pro všechny Evropany, díky kterým by se s evropskou integrací měli Evropané ztotožnit.

3.2.3 Principy a fungování Evropské unie, její orgány a instituce

Cíl: Žáci se seznámí s ústředními evropskými institucemi, s evropským právem a s obecnými principy a podstatou fungování Evropské unie.

1. hodina – Principy a fungování Evropské unie, její orgány a instituce

JAK EU FUNGUJE?

(Principy fungování Evropské unie, její orgány a instituce)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. 06)

Výběr z literatury: Evropská komise 2014a; Evropská komise 2018a; Evropská komise 2018b; Fiala, Krutílek a Pitrová 2018.

Úvod a téma

Principy fungování Evropské unie – její orgány, instituce, politika a právo

1. Aktivita (5 minut)

Tři moci

Jedná se o krátkou vstupní aktivitu ověřující znalost nejdůležitějších orgánů EU.

1. Zadání.

V demokracii platí zásada dělby moci, tj. oddělení orgánů, které zastupují tzv. „tři moci“. Zkompletujte tabulku znázorňující tyto tři moci v České republice a Evropské unii – doplňte názvy jednotlivých mocí a jejich vrcholných orgánů. Orgány EU jsou vypsány pod tabulkou.

2. Samostatná práce.

Rozdejte pracovní listy „Tři moci“ do dvojic a nechte žáky zkompletovat tabulku.

3. Společné vyhodnocení.

Nechte žáky se hlásit nebo vyvolávejte dvojice a postupně doplňujte jednotlivé buňky v tabulce, správné výsledky zapisujte do PPT nebo na tabuli. Na pořadí orgánů zákonodárné moci nezáleží; prezident je v České republice součástí výkonné moci, avšak jejím vrcholným orgánem je vláda.

2. Výklad (30 minut)

Principy fungování Evropské unie, její orgány a instituce

1. Orgány a instituce

Pět základních institucí EU; v nich „institucionální triáda (trojúhelník)“ = tři klíčové evropské instituce: Evropský parlament, Rada Evropské unie, Evropská komise

- Evropská rada
 - strategický orgán: stanovuje cíle, dává základní podněty pro další vývoj a směřování EU
 - sestává se z hlav států nebo vlád (premiéři, příp. prezidenti)
 - v čele Předseda Evropské rady (aktuálně Donald Tusk, POL) – volí ho na 2,5 roku Evropská rada, ale nepochází z řad hlav států nebo vlád
 - rozhodnutí přijímána obvykle konsenzem (tj. jednání trvá tak dlouho, až dojde ke shodě)
 - setkává se obvykle 4x ročně v Bruselu
- Rada Evropské unie (též Rada ministrů nebo Rada; neplést s Evropskou radou!⁸)
 - zákonodárná moc
 - spolu s Evropským parlamentem schvaluje legislativu EU (a rozpočet)

8 Příp. s Radou Evropy, což vůbec není orgán EU, ale samostatná mezinárodní organizace, jejímž cílem je podpora a dohled nad lidskými právy, demokracií a vládou práva v Evropě (viz též hodina E08)!

- zastupuje zájmy členských států EU: sestává se z 28 ministrů jednotlivých členských států, v různých složeních – z ministrů zodpovědných za rezort, kterého se setkání týká (celkem deset rezortů – např. zemědělství, finance)
- „rotující předsednictví“: každého půl roku předsedá jiná členská země (např. Česká republika I–VI 2009, VII–XII 2022) – předsednická země vede setkání, nastoluje témata a program, zajišťuje administrativu apod.
 - pouze setkání ministrů zahraničí vede stálý „Vysoký představitel Unie pro zahraniční a bezpečnostní politiku“, který koordinuje a vede zahraniční a bezpečnostní politiku EU (aktuálně Federica Mogherini, ITA)
- většina rozhodnutí přijímána tzv. „kvalifikovanou většinou“ (min. 55 % států zastupujících min. 65 % obyvatel), méně pak jednomyslně nebo prostou většinou
 - princip „kvalifikované většiny“ brání diktátu populačně velkých (ale i malých) států: vždy nutná spolupráce a dohoda velkých a malých států
- setkává se v Bruselu, dle potřeby (i několikrát měsíčně)
- Evropský parlament
 - zákonodárná moc
 - spolu s Radou Evropské unie schvaluje legislativu EU (a rozpočet)
 - zajišťuje demokratický dohled nad ústředními evropskými úřady, vč. Evropské komise (schvaluje předsedu a členy komise)
 - význam a síla Evropského parlamentu se historicky postupně zvyšuje (na úkor Rady EU)
 - zastupuje zájmy občanů EU: má 751 europoslanců (po Brexitu jen 705), volených přímo občany EU každých 5 let (např. 23. - 26. 5. 2019); poslanci by neměli zastupovat své státy, ale celoevropské politické „strany“, k nimž se hlásí (tzv. „frakce“ resp. „skupiny“, celkem osm; tři nejsilnější: Evropská lidová strana = EPP, socialisté & demokraté = S&D, a liberálové a demokraté = ALDE); počet poslanců státu odvozen od jeho populační velikosti (např. Česká republika 21 poslanců ze 751)
 - počet europoslanců je stanoven tak, že menší státy jich mají relativně více než velké (např. Česká republika má 2 % obyvatel EU, ale 3 % europoslanců; resp. 1 europoslanec v České republice připadá na 475 tis. obyv., zatímco v Německu na 850 tis. obyv.) – systém zvýhodňuje menší státy
 - hlasování probíhá obvykle absolutní většinou (tj. nutná většina ze 751 europoslanců)
 - „kočovní cirkus“ – zasedá střídavě ve Štrasburku (FRA) a Bruselu, a to min. 1x měsíčně na tzv. „plenárních zasedáních“

- Evropská komise
 - výkonná moc
 - navrhuje novou legislativu (a rozpočet) ke schválení radě a parlamentu + dohlíží na dodržování stávající legislativy (zavádí ji, vynucuje, úřaduje) a rozpočtu + odpovídá za každodenní chod evropských institucí
 - zastupuje zájmy EU: skládá se z 28 členů, tj. za každý stát jeden eurokomisař; ti ovšem nehájí zájmy svých domovských států, ale celé unie – komise je politicky nezávislá a je „strážkyní smluv“; v čele stojí předseda komise (aktuálně Jean-Claude Juncker, LUX); každý eurokomisař vede jeden či více „rezortů“ (tzv. „generální ředitelství“, DG, např. zemědělství, životní prostředí)
 - za Českou republiku aktuálně Věra Jourová (místopředsedkyně, zodpovědná za demokratické hodnoty a transparentnost)
 - funkční období komise je 5 let; nová vzniká vždy po volbách do Evropského parlamentu: předseda komise je navrhován Evropskou radou (se zohledněním výsledků voleb do EP), jednotlivé komisaře pak navrhuje jednotlivé členské země z řad vlastních politiků; předsedu i celou komisi musí schválit Evropský parlament
 - do voleb do Evropského parlamentu vedou jednotlivé „frakce“ tzv. „Spitzenkandidaten“, kteří jsou kandidáty na předsedu komise; Evropská rada by poté měla na předsedu komise navrhnout Spitzenkandidata nejsilnější „frakce“
 - sídlí v Bruselu
- Soudní dvůr Evropské unie
 - soudní moc
 - zajišťuje jednotný výklad evropského práva ve všech členských státech + dohlíží na dodržování evropského práva evropskými institucemi a členskými státy + rozhoduje soudní spory mezi evropskými institucemi a členskými státy + mohou se na něj obrátit jednotlivci, firmy nebo organizace, pokud míní, že některý orgán EU porušil jejich práva
 - zahrnuje dva soudní orgány: Soudní dvůr a Tribunál
 - sídlí v Lucemburku

2. Jak orgány EU přijímají rozhodnutí: standardní legislativní proces

Poznámka: Téma je klíčové pro porozumění fungování EU a pro předcházení přijímání zjednodušujících a nepravdivých tvrzení typu „Brusel nám nařídil“ nebo „Evropská unie rozhodla“.⁹

⁹ Porozumění by napomohlo uvedení konkrétního příkladu legislativního procesu, pro to však v této hodině není prostor. Ve zvláštní hodině či semináři lze s žáky detailně rozebrat např. v České republice kontroverzní tzv. „směrnici o zbraních“.

Přehledně a čtivě je postup jejího vzniku a schvalování popsán v analýze na serveru Euractiv (Zbraňová směrnice EU: Od kritizovaného návrhu až po výsledný kompromis. In: *Euractiv.cz* [online]. [citováno 2020-03-

V případě dostatku času je vhodné ověřit, že žáci chápou jeho podstatu, příp. diskutovat, nakolik ji chápe česká veřejnost (vč. uvádění možných příkladů), a jaké to má příčiny a důsledky; totéž platí pro bod 4. níže.

- stejně jako na úrovni států i v EU jsou rozhodnutí činěna zejména skrze přijímání „zákonů“ (právní předpisy, tzv. akty EU)
- právní předpisy EU navrhuje Evropská komise a schvaluje (příp. upravuje nebo zamítá) Evropský parlament a Rada Evropské unie (nutný souhlas obou)
 - analogicky v České republice (zjednodušeně) zákony obvykle navrhuje vláda a schvaluje Poslanecká sněmovna (se zásahem Senátu, příp. prezidenta)
- rozhodnutí tedy nečiní „nikým nevolení bruselští byrokraté“, ale volení politici z členských států, vč. českých – europoslanci (volení občany EU v evropských volbách) a ministři členských států (vzeší z vůle parlamentu zvoleného v národních volbách); tím je zajištěna maximální demokratičnost rozhodování v EU

3. Evropské právo

Poznámka: Jedná se pouze o rozšiřující informace, uveďte je jen v případě dostatku času!

- právní základ EU – Smlouva o Evropské unii + Smlouva o fungování Evropské unie (současné verze stanoveny Lisabonskou smlouvou, 2007/9)
- právo EU má vždy přednost před právem členských států
- několik typů právních předpisů EU:
 - nařízení (regulace) – nejsilnější právní předpis, přímo použitelný a automaticky platný ve všech členských státech
 - směrnice (direktiva) – jednotlivé členské státy je musí aplikovat pomocí vlastních zákonů (mohou se mírně lišit)
 - rozhodnutí (váže se na konkrétní osoby či skupiny, např. dovozci mléka)
 - doporučení a stanoviska (nezávazné)

4. Principy a podstata fungování EU

Poznámka: Téma klíčové pro pochopení reálného fungování evropské politiky a pro předcházení přístupům typu „přes to nejede vlak“.

17]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/vnitro-a-spravedlnost/linksdossier/zbranova-smernice-eu-od-kritizovaneho-navrhu-az-po-vysledny-kompromis/>).

Přesné znění směrnice a zvláště veškeré údaje o legislativním postupu udává server EUR-Lex (Document 32017L0853. In: *EUR-Lex.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-17]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:32017L0853>; Procedure 2015/0269/COD. In: *EUR-Lex.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-17]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/procedure/EN/2015_269).

Základní problém: potřeba sladit „babylon“ 28 států a tisíce různých zájmů

Řešení:

1. nutnost složitých procedur + ochota a dobrá vůle
2. jednání – cestou vpřed nejsou střety a hádky, ale jednání a dohoda; není možné být neústupný, bouchat pěstí do stolu a chtít prosadit 100 % svých požadavků, ale je třeba hledat střední cestu, výhodnou (nebo alespoň přijatelnou) pro všechny; typické modely např.:
 - kompromis - „já chci 30 a ty 50, zvolme tedy 40“
 - „handl“ - „já chci A a ty B, proto já ti podpořím B a ty mně na oplátku A“
3. rovnováha:
 - mezi institucemi („institucionální triáda“) – vzájemná kontrola či nutnost shody (viz např. společné schvalování legislativy parlamentem a radou)
 - mezi zeměmi (malé a velké) – principy a mechanismy zabraňující dominanci jedněch nad druhými (viz např. hlasování „kvalifikovanou většinou“ v radě)

3. Aktivita (10 minut)

Orgány a instituce EU – opakování

1. Samostatná práce.

Rozdejte do dvojic pracovní listy „Orgány a instituce EU – opakování“. Úkolem žáků je zaškrtnout nepravdivá tvrzení a pokud možno je uvést na pravou míru.

2. Společné vyhodnocení.

Procházejte postupně všechna tvrzení a nechte žáky se hlásit nebo vyvolávejte dvojice, nechť odpoví, zda je tvrzení pravdivé, či ne, příp. je opraví.

Závěr

Fungování EU

Vybalancovat zájmy 28 zemí je jako žonglovat s 28 míčky najednou.

Evropské řešení: diskutovat, diskutovat, diskutovat (i největší spor se dá vyřešit tím, že se jedná a jedná a jedná... až se problém probere ze všech možných i nemožných úhlů, otupí se hrany, jednotlivé strany sporu přestane hádka bavit... a nalezne se řešení).

3.2.4 Hospodářská integrace a regionální politika Evropské unie

Cíl: Žáci se seznámí se základy hospodářské politiky Evropské unie: jednak s hospodářskou integrací, jednak s evropským rozpočtem a jeho hlavními výdaji.

1. hodina – Hospodářská integrace a regionální politika Evropské unie

IT'S THE ECONOMY, STUPID!

(Hospodářská integrace a regionální politika Evropské unie)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. 07)

Výběr z literatury: Europe Direct Jihlava 2018; Evropská komise 2018a; Evropská komise 2018b; Fiala, Krutílek a Pitrová 2018; Ministerstvo pro místní rozvoj ČR 2017.

Úvod

„It's the economy, stupid!“ = (volně přeloženo) „Klíčové je hospodářství, hňupe!“ – tj. práce, růst, obchod, mzdy, nezaměstnanost apod. jsou v politice a volbách rozhodující; mj. neoficiální heslo předvolební kampaně amerického prezidenta Billa Clintona (1992)

1. Aktivita (10 minut)

Poznáváme euromince

Jedná se o vstupní aktivitu.

1. Zadání.

Tzv. eurozónu tvoří 19 z 28 členských států EU, v nichž se platí společnou evropskou měnou – eurem. Euromince mají jednu stranu společnou, celoevropskou; druhá je ale „národní“. Podle ní můžeme určit, ve kterém státě byla mince vydána (platit jí ale samozřejmě můžeme v celé eurozóně). Na „národní“ straně euromincí jsou obvykle znázorněny různé národní znaky nebo symboly, umělecká díla, významné osobnosti nebo panovníci.

Pokuste se nyní k obrázkům „národních“ stran 10 vybraných mincí v hodnotě 1 EUR připsat názvy států, v nichž byly vydány.

2. Samostatná práce (5 minut).

Rozdejte žákům pracovní listy „Poznáváme euromince“ do dvojic. Žáci mají za úkol k jednotlivým mincím připsat názvy států.

Poznámka: Mince jsou většinou rozpoznatelné nikoli podle hlavního obrázku, ale podle popisu, který často obsahuje název státu (v daném národním jazyce); příp. podle jiného popisu, např. hesla, jména nebo zkratky (v daném národním jazyce), příp. podle použitého písma (ne vždy latinka).

3. Společné vyhodnocení (5 minut).

V PPT postupně promítejte euromince a nechte žáky, ať se hlásí se správnými odpověďmi. Odpovědi by měly být doprovázeny vysvětlením (z čeho je stát patrný, příp. co je na minci znázorněno a co to znamená). Dle uvážení a časových možností můžete uvádět kompletní vysvětlení a popis z Pomůcky pro učitele (vždy uveden rozpoznávací znak a popis mince).

4. Česká republika.

Za domácí úkol můžete vyhlásit soutěž o nejlepší návrh na českou eurominci.

2. Výklad (10 minut)

Hospodářská integrace Evropské unie

Základem Evropské unie je hospodářská integrace (propojení) – má zajistit hospodářský rozvoj a společný růst bohatství, prosperity a blahobytu.

1. Jednotný trh

Základem a největším výdobytkem hospodářské integrace EU je jednotný evropský trh. Stojí na tzv. „čtyřech svobodách“ – svobodě pohybu zboží, kapitálu (peněz), služeb a práce (zaměstnanců) napříč celou EU. EU tak funguje jako otevřený prostor bez vnitřních hranic (naopak s ochranou trhu před mj. dovozy zvenčí).

- Cíl jednotného trhu: větší propojení evropské ekonomiky, zvýšení konkurence a tím konkurenceschopnosti evropské ekonomiky, ve výsledku vyšší výkonnost a růst
- Rozsah jednotného trhu: 28 zemí EU + 4 nečlenské země západní Evropy
- Vznik jednotného trhu: Jednotný evropský akt (1986/7), funkční od 1992/3
- Nejpodstatnější složka jednotného trhu: volný pohyb zboží – možnost vyvážet a dovážet zboží (výrobky) napříč celou EU zcela volně, bez omezení a bariér (x do té doby po staletí různá cla, tarify, kvóty, přírážky apod. – masivní omezování a potlačování svobodného obchodu)
 - Zcela klíčovou pro Českou republiku jako malou, na vývoz zaměřenou ekonomiku (jedna z nejprůmyslovějších zemí EU i světa) je možnost se zcela volně napojit na německý hospodářský prostor („motor“ Evropy, 1/3 českého zahraničního obchodu) a volně vyvážet své výrobky na trh s více než 1/2 mld. spotřebitelů – základ českého hospodářského úspěchu a blahobytu.

2. Eurozóna a euro

Eurozóna = měnová unie těch států EU, které přijaly euro (EUR, €) jako svou společnou měnu.

- Rozsah eurozóny: původně 11, dnes 19 z 28 členských států EU + několik menších nečlenů EU využívá euro buď po dohodě, nebo jednostranně
- Vznik eurozóny: předchůdce a předstupeň – Evropský měnový systém, resp. Evropský mechanismus směnných kurzů (ERM – od 1979); základ eurozóny – Maastrichtská smlouva (roku 1992/3, odtud i tzv. maastrichtská kritéria pro vstup do eurozóny; Maastricht, Nizozemsko); euro používáno bezhotovostně od 1999, od 2002 i bankovky a mince
- Řízení eurozóny: Evropská centrální banka (sídlo: Frankfurt nad Mohanem, Německo)
- Euro = jedna z největších a nejsilnějších měn světa: po USD druhá nejvýznamnější rezervní měna (přes 20 % světových finančních rezerv) a druhá nejvíce obchodovaná
- Zbývající státy EU (kromě Dánska a Velké Británie) by dle dohody měly vstoupit do eurozóny, až splní daná kritéria.

- Pro Českou republiku není problém kritéria splnit, ale vstup do eurozóny dlouhodobě odmítá z politických důvodů – přijetí eura v nedohlednu (přitom se není čeho bát – euro přijala nejen většina zemí západní Evropy, ale i řada postkomunistických zemí vč. Slovenska, a nic hrozného se jim zjevně nestalo).
- Poznámka: V případě dostatku času můžete s žáky diskutovat (pro zvýšení zájmu příp. i hlasovat), zda by Česká republika měla nebo neměla přijmout euro, a jaké to může mít klady a zápory.

3. Výklad (15 minut)

Rozpočet a regionální politika Evropské unie

1. Evropský rozpočet

Podobně jako jednotlivé státy přerozděluje i EU část peněz, které evropské hospodářství za rok vytvoří (hrubý domácí produkt = HDP), a to skrze rozpočet, s příjmy a výdaji.

- Rozpočet EU je velmi malý – jen asi 1 % HDP EU
 - pro srovnání: český státní rozpočet tvoří asi 40 % HDP České republiky
 - pro srovnání: v absolutním vyjádření (2019: cca 165 mld. EUR, tj. asi 4,2 bil. Kč) je roční rozpočet EU velký asi stejně jako státní rozpočet Rakouska
- Rozpočet se vždy plánuje na sedmileté, tzv. programové období (např. 2014–20, 2021–27).
- Rozpočet EU přerozděluje peníze od bohatších států k chudším – bohatší státy severní a západní Evropy jsou tzv. „čistí dárci“ (více přispívají, než dostávají) x chudší státy východní a jižní Evropy (vč. České republiky) tzv. „čistí příjemci“ (více dostávají, než přispívají).
- Velká část výdajů evropského rozpočtu má podobu dotací směřovaných do chudších zemí resp. regionů EU (vč. České republiky resp. Vysočiny).
- Dvě hlavní položky výdajů evropského rozpočtu jsou: zemědělská politika a regionální politika – každá představuje asi 1/3 výdajů.
- Kromě toho jsou zde výdaje např. na vědu a výzkum (např. program Horizon), školství a vzdělávání (např. program Erasmus), ochranu hranic, humanitární a rozvojovou pomoc ve světě apod.

2. Zemědělská politika (Společná zemědělská politika EU)

- Pilíře: zemědělství a rozvoj venkova
- Hlavní nástroje: tzv. přímé platby a program rozvoje venkova
 - Přímé platby: dotace automaticky a plošně vyplácené zemědělcům na podporu jejich hospodaření a příjmů

- Nejdůležitější je tzv. Jednotná platba na plochu, vyplácená téměř všem zemědělcům na každý hektar jejich zemědělské půdy (např. v České republice 2017 je to přibližně 3 400 Kč/hektar; vyplácená na asi 85 % české zemědělské půdy).
- Program rozvoje venkova: především dva druhy opatření:
 - podpora zemědělství šetrného k životnímu prostředí (např. zatravňování orné půdy, ekologické zemědělství, podpora hospodaření v horších přírodních podmínkách: mj. téměř celý Kraj Vysočina)
 - modernizace zemědělského hospodaření (např. nové zemědělské stavby, stroje, technika; ale i např. zpracování zemědělských výrobků na farmách, agroturistika, tj. turistika na farmách, či obnovitelné zdroje energie)

3. Regionální politika (Politika soudržnosti)

- Cíl: podpora chudších a zaostalejších regionů příp. států EU, jejich hospodářský rozvoj, a tím snižování rozdílů ve výkonnosti hospodářství i v životní úrovni napříč EU
- Hlavní nástroj: strukturální a investiční fondy (= „balíky“ peněz v rámci evropského rozpočtu, z nichž se podle přesně daných pravidel a postupů vyplácejí dotace)
- Ze strukturálních a investičních fondů se peníze čerpají pomocí operačních programů.
 - Operační programy sestavují jednotlivé členské země pod dohledem Evropské komise, a to vždy na dané programové období (na období 2014–20 v České republice: osm hlavních operačních programů).
 - Operační programy jsou dokumenty, které stanovují cíle, jichž má být pomocí dotací dosaženo, a způsoby, jimiž lze dotace čerpat (kdo, kdy, jak, kolik, za jakých podmínek apod. je může získat).
 - Prostředky jsou přidělovány na konkrétní projekty: žadatel sepíše projektovou žádost, úředníci ji posoudí, a pokud je žádost schválena, ze žadatele se stane příjemce a obdrží dotaci (skrze daný operační program z daného strukturálního či investičního fondu).
 - EU obvykle dotuje jen (větší) část prostředků na projekt, zbytek doplácí stát či žadatel.
- Např. v období 2014–20 je v evropských strukturálních a investičních fondech pro Českou republiku připraveno asi 600 mld. Kč.
 - Hlavní podporované oblasti:
 - doprava (např. stavby či opravy dálnic, silnic, železnic)
 - volný čas, kultura, sport, cestovní ruch (např. opravy památek)
 - podnikání a inovace (např. vývoj nových průmyslových výrobků)
 - vzdělávání a výzkum (např. opravy škol či zavádění nových vzdělávacích metod)

- životní prostředí (např. obnovitelné zdroje energie)
- zaměstnanost (např. zaměstnávání lidí s postižením)
- sociální služby a zdraví (např. stavba či opravy nemocnic či domovů pro seniory)
- Přehled všech dosud podpořených projektů: viz Mapa projektů¹⁰
 - Znáznorňuje umístění projektů v mapě + jejich podrobný popis, vč. výše dotace apod.

4. Aktivita (10 minut)

Evropské projekty na Vysočině

1. Cíl:

Cílem aktivity je seznámit žáky s konkrétními příklady projektů realizovaných na Vysočině z evropských fondů, a to s využitím aplikace Mapa projektů.

2. Postup:

Ve vymezeném čase v hodině proběhne pouze zadání práce a seznámení žáků s aplikací Mapa projektů, příp. krátké započetí práce (!); samotný úkol poté žáci vypracují doma a odevzdají odesláním vyučujícímu v DOCX.

3. Zadání:

Pracujte ve dvojicích.

Představte si, že jste zaměstnanci městského úřadu a vaším úkolem je veřejnosti představit výsledky některých projektů, které byly ve vašem městě realizovány s využitím evropských dotací, případně poukázat na jejich přínosy. Využijte výše uvedenou aplikaci Mapa projektů k vyhledání dvou projektů, které splňují následující požadavky:

- nacházejí se ve městě, v němž leží vaše škola,
- spadají do tématu zadaného vám vyučujícím,
- jsou co nejzajímavější a nejatraktivnější pro veřejnost a mají pro ni dle vašeho názoru největší přínos (nemusí být nutně největší nebo nejdražší).

Dva vybrané projekty prezentujte veřejnosti pomocí jednoduchých medailonků.

Možná témata:

- cestovní ruch a volnočasové aktivity
- doprava
- podpora podnikatelů
- vzdělávání

¹⁰ Mapa projektů. In: *DotaceEU.cz* [online]. [citováno 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/Statistiky-a-analzy/Mapa-projektu>

- zaměstnanost a sociální služby
- životní prostředí a klimatické změny

(Každé dvojici zadejte dle vlastního uvážení jedno téma, totéž téma může dostat více dvojic; předem ověřte, že byly ve vašem městě z daného tématu realizovány alespoň 4 projekty!).

3a. Výběr projektů:

(Promítejte úvodní stránku aplikace Mapa projektů.)

V aplikaci Mapa projektů správně nastavte filtry (pouze město – zadat do prvního prázdného pole; a téma projektu; ostatní filtry nechte prázdné!) a z nabídky vyberte dva projekty, které uznáte za nejvhodnější. Nezapomeňte využít tlačítko „Načíst další“ dole pro zobrazení dalších projektů; projekty si vždy můžete rozkliknout a blíže prohlédnout.

3b. Zpracování výsledků:

(Promítejte šablonu a vzor medailonku.)

(Dle vlastního uvážení zvolte krátkou či dlouhou variantu – dlouhá preferována. Žákům předejte v el. podobě patřičnou Šablonu medailonku + její Vzor. Žáci práci zpracovávají doma, výsledky posílají vyučujícímu e-mailem v DOCX.)

Krátká varianta:

Pro každý z obou vybraných projektů zpracujte dle vzoru krátký medailonek s názvem a identifikací a odevzdejte jej vyučujícímu.

Dlouhá varianta:

Pro každý z obou vybraných projektů zpracujte dle vzoru delší medailonek, který kromě názvu a identifikace obsahuje i údaje o financování a realizaci, krátký popis projektu spolu s fotografií a odevzdejte jej vyučujícímu.

Popis vytvořte na základě informací z Mapy projektů, nezapomeňte ale, že není přípustné přímé kopírování bez uvedení zdroje, text proto formulujte vlastními slovy. Další informace můžete dohledat na internetu, opět ale nic přímo nekopírujte, nýbrž pište vlastními slovy! Text by neměl být delší než 5 řádků a měl by obsahovat i nastínění možných přínosů projektu pro obyvatele, podnikatele apod. (dle vašeho názoru). Pokud to možnosti dovolí, doprovodte medailonek vlastními fotografiemi (ne z internetu!) – může se jednat i o ilustrační fotografie, které se neváží přímo k danému projektu, ale k místu, kde byl realizován (např. škola, nemocnice).

4. Vzory a inspirace:

Využijte vzor medailonku „DOZ trati Újezdec u Luhačovic (mimo) – Vlárský průsmyk“.

Inspirovat se můžete i texty v publikaci Projekty na Vysočině podpořené z dotací EU II¹¹.

5. Vyhodnocení:

Neprovádějte plošnou kontrolu věcné správnosti medailonků (můžete jen namátkově).

¹¹ EUROPE DIRECT JIHLAVA. *Projekty na Vysočině podpořené z dotací EU II: Mimo Jihlavu*. [online]. Jihlava: Europe Direct Jihlava, 2018 [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.europedirect.cz/aktuality/detail/7500>

Krátká varianta: Medailonky nehodnoťte, můžete jen vyzdvihnout několik nejpovedenějších.

Dlouhá varianta: Kontrolujte originalitu textu, příp. fotografií (vůči Mapě projektů). Vyzdvihněte několik nejpovedenějších medailonků (dle výběru projektů, úrovně textu, příp. fotografií a celkového vzhledu výsledku). Dle vlastního uvážení můžete nejúspěšnější dvojici (dvojice) ocenit malou „1“.

6. Poznámka:

S medailonky v delší variantě můžete dále pracovat, např. nechat je prezentovat před třídou (např. 2 nejzajímavější projekty za dané téma napříč všemi dvojicemi, které toto téma zpracovávaly); nebo uspořádat malou výstavku na nástěnce, umístit je na plán města, apod.

Závěr

Přínos evropské hospodářské integrace

Evropské dotace jsou nejviditelnějším a nejzmiňovanějším, ale ne největším hospodářským přínosem evropské integrace. Tím je jednotný trh, který pro český průmysl a vývoz představuje tu největší příležitost v dějinách – ještě nikdy nemohly české podniky tak snadno a bez omezení vyvážet zboží na tak velký trh, a tudíž české země a jejich obyvatelé prosperovat a bohatnout.

Poznámka: V případě dostatku času je možné vést (spíše s žáky ve vyšších ročnících nebo seminářích) na toto poměrně složité téma diskusi.

3.3 Občan EU a jeho práva

Blok se soustřeďuje na klíčovou problematiku práv občanů, zvl. dětí a mladých lidí. Žáci se seznámí se základními druhy práv, s hlavními dokumenty, které definují lidská a občanská práva, a dozví se, jaká práva jim zaručuje evropská legislativa; seznámí se s příležitostmi, které jim nabízí české členství v Evropské unii při budoucím hledání zaměstnání, rozvoji kariéry a uplatnění jejich vzdělání; seznámí se s hlavními problémy postavení dětí ve světě a jejich příčinami i následky; seznámí se s postavením, právy a ochranou dětí a mládeže ve světě, Evropské unii a České republice, se základními dokumenty i s organizacemi, které se pomocí dětem zabývají; a seznámí se s hlavními příležitostmi, které nabízí Evropská unie mladým lidem, zejm. co se týče zahraniční mobility a studia.

Po absolvování bloku budou žáci schopni rozlišovat základní druhy práv a posuzovat jejich význam a budou znát hlavní dokumenty, které práva zaručují; budou schopni se orientovat v příležitostech, které jim osobně nabízí české členství v Evropské unii, psát strukturovaný životopis a vyhledat si práci v zahraničí; budou schopni lépe chápat, jakým problémům a proč čelí ve světě děti, a naučí se hledat způsoby, jak jim mohou pomoci; budou schopni definovat práva dětí a mladých lidí, dohledat dokumenty, jež je zaručují, a případně i organizace, které je pomáhají dodržovat; a budou se lépe orientovat v možnostech studia na zahraničních univerzitách a dobrovolnické práce v zahraničí.

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Tento blok rozvíjí kompetence pro demokratickou kulturu v maximální možné míře napříč všemi hodinami a aktivitami i výkladem vyučujícího; a to jednak ve vztahu k lidským a občanským právům (zejm. hodnoty a postoje), jednak ve velmi praktické rovině ve vztahu k budoucímu životu žáků jako informovaných, uvědomělých a sebevědomých občanů (zejm. dovednosti a znalosti).

Hodnoty lidské důstojnosti a lidských práv, demokracie, spravedlnosti, čestnosti, kulturní rozmanitosti, rovnosti a právního státu rozvíjí především výklad vyučujícího v první a čtvrté hodině;

dále řada aktivit, zvláště v první hodině rozlišování práv dle generací a úvaha a diskuse nad textem o právech a svobodách, práce s příběhy dětí ve třetí hodině a ve čtvrté hodině klasifikace práv do kategorií a čtení a diskuse nad textem o Jakubu Čechovi.

Postoje občanské uvědomělosti, odpovědnosti a otevřenosti ke kulturní rozmanitosti rozvíjí především první hodina úvahou a diskusí nad textem o právech a svobodách, třetí hodina prací s příběhy dětí a čtvrtá hodina výkladem i čtením a diskusí nad textem o Jakubu Čechovi. Postoje (osobní) odpovědnosti a sebedůvěry rozvíjí zvláště praktické aktivity ve druhé hodině (vytvoření životopisu, vyhledání pracovního místa) a v páté hodině (vyhledání předmětů ke studiu).

Dovednosti samostatného učení, analytického a kritického myšlení, flexibility a přizpůsobivosti, empatie, spolupráce a jazykové či komunikační dovednosti rozvíjí většina aktivit; zejména v první hodině úvaha a diskuse nad textem o právech a svobodách, ve druhé hodině vytvoření životopisu a vyhledání pracovního místa, ve třetí hodině práce s příběhy dětí, ve čtvrté hodině čtení a diskuse nad textem o Jakubu Čechovi a konečně též analýza žebříčků univerzit i vyhledání předmětů ke studiu v páté hodině.

Znalosti a kritické porozumění sobě samému, jazyku a komunikaci, světu, politice, zákonům, lidským právům, ekonomice, kultuře a dějinám rozvíjí ve všech hodinách výklad vyučujícího i většina aktivit; zejména v první hodině úvaha a diskuse nad textem o právech a svobodách, ve druhé hodině vytvoření životopisu a vyhledání pracovního místa, ve třetí hodině práce s příběhy dětí, ve čtvrté hodině čtení a diskuse nad textem o Jakubu Čechovi a konečně v páté hodině analýza žebříčků univerzit a vyhledání předmětů ke studiu.

3.3.1 Práva evropských občanů

Cíl: Žáci se naučí rozlišovat základní druhy práv; seznámí se s hlavními dokumenty na světové, evropské i české úrovni, které definují lidská a občanská práva; a dozví se, jaká práva jim zaručuje EU.

1. hodina – Práva evropských občanů

EVROPA A VAŠE PRÁVA

(Práva evropských občanů)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. 08)

Výběr z literatury: Evropská komise 2014b; Evropská komise 2015; Evropská komise 2018a; Fiala, Krutílek a Pitrová 2018; Vašák 1977.

Úvod a téma

Lidská a občanská práva; práva evropských občanů – základní i spotřebitelská

1. Aktivita (10 minut)

Lidská práva

Aktivita je vstupem do problematiky práv; jejím cílem je seznámit žáky se šíří a různorodostí pojetí práv a naučit je rozlišovat jejich význam.

1. Práce ve dvojicích (5 minut).

Rozdejte žákům do dvojic pracovní listy „Lidská práva“. Nechte je přečíst text, vyplnit tabulku a zamyslet se nad otázkami na konci.

2. Společná kontrola (5 minut).

Předčítejte práva a vyvolávejte dvojice, nechte je přiřadit ke generaci; výsledky pište na tabuli nebo do prezentace.

Ad Otázky na závěr (s žáky volně diskutujte a soustředte se především na porovnání významu jednotlivých generací):

- občanská a politická práva = nejdůležitější; základní práva a svobody každého občana (jako obyvatele státu)
- hospodářská a sociální práva = „právo na živobytí/blahobyt“ (jídlo, zaměstnání, bydlení apod.)
- solidární práva = relativně nejméně důležitá („nadstavba“); „právo na kvalitu života“ (životní prostředí, kultura apod.); mají více „kolektivní“ charakter (týkají se spíše celých skupin lidí)

2. Výklad (25 minut)

Práva evropských občanů

(Prezentujte v určeném čase s důrazem na body 1 a 2.)

1. Práva a jejich definice

Práva: řada pojmů, různě definované a chápány; různě široce pojaté (viz aktivita) – od zásadních práv (právo na život) po relativně banální práva (právo na odškodnění za zpoždění vlaku)

Nejdůležitější práva: dva nejčastější pojmy – lidská a občanská práva:

1a. Lidská práva (human rights) = základní, přirozená práva a svobody všech lidí:

- občanská a politická práva,
- sociální, kulturní, ekonomická a další práva (právo na práci, vzdělávání apod.).

1b. Občanská, resp. občanská a politická práva (civil and political rights) = hlavní druh lidských práv, vztahují se na občany daného státu nebo společnosti; chrání občana před zasahováním a omezováním ze strany státu či jiných občanů nebo jejich skupin, před diskriminací či útlakem:

- např. právo na život, svobodu, spravedlivý soudní proces apod.

2. Lidská a občanská práva ve světě, v EU a v České republice = nejzákladnější práva a svobody

2a. Lidská práva – právní zakotvení:

- Všeobecná deklarace lidských práv (OSN)¹²:
 - o přijalo ji Valné shromáždění OSN 10. prosince 1948 (10. prosinec – mezinárodní Den lidských práv); ovšem není právně závazná (!),

¹² Viz např. Všeobecná deklarace lidských práv. In: *OhCHR.org* [online]. [citováno 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=czc>

- obsahuje nejzákladnější práva a svobody všech lidí (např. zásady lidské důstojnosti, svobody, rovnosti; právo na život; svoboda myšlení, vyznání, pohybu, vyjadřování, shromažďování).
- Listina (Charta) základních práv Evropské unie¹³:
 - vyhlášena 2000, plná platnost 2009
 - stanovuje základní politická, sociální a ekonomická práva občanů EU (zásady důstojnosti, svobody, rovnosti, solidarity, občanských práv, spravedlnosti).
- Listina základních práv a svobod (Česká republika)¹⁴:
 - součást ústavního pořádku České republiky, platnost od 1992/3,
 - vychází ze Všeobecné deklarace, vyjadřuje vztah mezi státem a občanem,
 - zajišťuje základní lidská práva a svobody; politická práva; práva národnostních menšin; hospodářská, sociální a kulturní práva; právo na soudní a jinou právní ochranu.

2b. Rada Evropy:

- samostatná mezinárodní organizace, není orgán EU¹⁵ (!)
 - od 1949, 47 evropských států, sídlo ve Štrasburku,
 - cíl: podporovat a dohlížet na dodržování lidských práv a svobod, demokracie a vlády práva v Evropě.
- Evropská úmluva o lidských právech¹⁶
 - od 1950/53,
 - základ mezinárodněprávní (závazné, vymahatelné) ochrany lidských práv v Evropě: zákazy mučení, otroctví; svoboda myšlení, shromažďování apod.
- Evropský soud pro lidská práva
 - založen Radou Evropy na základě Úmluvy,
 - sídlí ve Štrasburku, funguje od 1959/98,
 - cíl: dohlížet na dodržování Úmluvy, tj. na dodržování lidských (občanských a politických) práv státy,
 - možno využít až po neúspěchu u nejvyšší soudní instance v zemi (u nás Ústavní soud),
 - v České republice např. „případ D. H. vs. ČR, 2007“ (soud přiznal, že český stát porušuje práva romských dětí tím, že je bezdůvodně mechanicky zařazuje do tzv. zvláštních škol).
- Cena Václava Havla za lidská práva
 - respektované mezinárodní ocenění udělované od roku 2013 každoročně jednotlivcům za občanské postoje při prosazování a ochraně lidských práv v Evropě i ve světě,

¹³ Viz např. Listina základních práv Evropské unie. In: *EUR-Lex.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-19].

Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>

¹⁴ Viz např. Listina základních práv a svobod. In: *Psp.cz* [online]. [citováno 2020-03-20]. Dostupné z:

<https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

¹⁵ Neplést s Evropskou radou nebo Radou Evropské unie (viz hodina E06)!

¹⁶ Viz např. EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv* [online]. Štrasburk: Rada Evropy [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf

- uděluje Parlamentní shromáždění Rady Evropy + Nadace Charty 77 + Knihovna Václava Havla,
- Nadja Murad, nositelka ceny z roku 2016, obdržela roku 2018 Nobelovu cenu míru.

2c. Občanství a občanská práva v EU

- státní příslušníci států EU jsou automaticky i občany EU,
- občané EU mají určitá práva i povinnosti – zakotveny ve Smlouvě o fungování EU a Listině základních práv EU,
- občanství v EU – nejdůležitější práva:
 - právo volit a být volen do Evropského parlamentu a do místních zastupitelstev v místě trvalého pobytu,
 - petiční právo k Evropskému parlamentu,
 - právo na přístup k dokumentům,
 - právo podat stížnost k Evropskému ombudsmanovi,
 - právo pohybovat se, pobývat a usazovat se (i pracovat, studovat) na celém území EU,
 - právo na ochranu diplomatickými a konzulárními úřady jiného členského státu EU.

3. Spotřebitelská a další související dílčí práva v EU:

- jednotlivá dílčí práva zaručená občanům evropskou legislativou,

3a. Spotřebitelská práva:

- ochrana práv spotřebitelů nakupujících zboží a služby,
- bezpečnostní normy, zdravotní nezávadnost, stahování vadných výrobků z trhu, jasné a srozumitelné informace, právo odstoupit od smlouvy, minimální dvouletá záruka, rychlé a efektivní řešení sporů občanů s obchodníky,
- bezpečnost potravin (kvalita, zdravotní a hygienická nezávadnost),
- pravidla pro nakupování on-line (právo na vrácení zboží, opravu či výměnu zboží, vrácení peněz),
- boj proti nepoctivým obchodním praktikám (klamavá reklama, nejasné a nesprávné cenové ukazatele a etikety, nekalé či nepřiměřené smluvní podmínky, agresivní obchodní praktiky),
- liberalizace (tzn. zavedení hospodářské soutěže, konkurence, možnosti výběru a změny pro spotřebitele) v odvětvích veřejné dopravy, poštovních služeb, telekomunikací, i dodávek elektřiny a plynu,
- viz Evropské spotřebitelské centrum, lze využít i české spotřebitelské organizace.

3b. Roaming a data:

- EU postupně zavedla regulace cen roamingu (přeshraniční mobilní volání, SMS a přenos dat v rámci EU),
- od 15. června 2017 úplné zrušení roamingových poplatků (platíme stejně jako při volání doma).

3c. Ochrana osobních údajů – GDPR:

- GDPR = Obecné nařízení o ochraně osobních údajů, platné od 25. května 2018, náplň:
 - o zavádí přísnou ochranu osobních údajů jednotlivců před zneužitím firmami či organizacemi (soukromými i veřejnými), v papírové i digitální podobě i na internetu,
 - o firmám a organizacím nařizuje podmínky, za kterých je možno údaje shromažďovat, uchovávat, zpracovávat či předávat dále (vč. nutnosti informovaného a nevynuceného souhlasu) i povinnost údaje dobře zabezpečit před únikem,
 - o jednotlivcům dává právo souhlas odvolat, mít ke svým údajům přístup a případně je i měnit, právo „být zapomenut“ (odstranění údajů) i možnost podat stížnost na zneužití údajů (firmám a organizacím potom hrozí přísné postihy a pokuty),
 - o v České republice zajišťuje Úřad pro ochranu osobních údajů.

3d. Zdravotní péče:

- Evropský průkaz zdravotního pojištění – na jeho základě je v celé EU poskytována nezbytně nutná lékařská péče, za stejných podmínek jako pro občany dané země,
- týká se pouze péče z veřejných zdrojů (tj. ne v soukromých zařízeních); netýká se plánovaných zákroků; plus možné příplatky ve státech, v nichž jsou zavedeny,
- 112 – Jednotné evropské číslo tísňového volání (záchranná služba, hasiči, policie – platí po celé EU).

3e. Práva cestujících v dopravě:

- právo na pomoc v letecké dopravě, v mezinárodní železniční dopravě, v dálkové autobusové dopravě i při plavbě lodí,
- v případě zpoždění či zrušení spoje nebo při odepření vstupu (na palubu letadla) – právo na pomoc v podobě dostatečného informování, ubytování, občerstvení, náhradního spoje, vrácení peněz, finanční náhrady resp. odškodnění.

3f. Právo na práci (viz E09):

- volný pohyb pracovních sil – právo na práci v jakékoli zemi EU, stejné podmínky jako pro domácí občany (přijetí, mzda, dovolená, nemocenská, daně, sociální zabezpečení),
- zákaz diskriminace uchazečů o zaměstnání (na základě pohlaví, rasy, náboženství, věku, zdravotního postižení a sexuální orientace),
- zdravotní a bezpečnostní normy.

3g. Právo na studium (viz E12):

- rovné právo na vzdělání pro všechny občany EU; domácí studenti nemají před studenty z ostatních zemí EU žádnou výhodu (teoreticky, prakticky problém např. znalosti vyučovacího jazyka, nutnosti platit školné apod.).

3. Aktivita (10 minut)

Lidská práva versus svobody

Cílem aktivity je určitá relativizace dosavadních poznatků, pokus o odstup a nadhled, a především diskuse.

1. Práce ve dvojicích (5 minut).

Distribuuje pracovní listy „Lidská práva versus svobody“ do dvojic, a to buď elektronicky, nebo papírově (papírová verze bude žáky nutit přepisovat odkaz ručně). Žáci využijí počítač, tablet nebo mobil s připojením k internetu – přečtou si zadání a poté samotný článek (stačí pouze uváděný čtvrtý odstavec); a zamyslí se nad otázkami.

2. Společná diskuse (5 minut).

Nechte žáky hlásit se do diskuse nebo je cíleně vyvolávejte.

Ad 1) stačí 2–3 žáci; klást důraz na stručnost, přesnost a výstižnost; podstata je ve zpochybnění významu „sociálních“ práv, zvláště s ohledem na riziko následné „inflace“ práv a relativizace těch, která jsou zcela zásadní – „skutečná“ („přirozená“) práva ve smyslu svobod ztrácí význam pod nánosem banalit typu „právo na internet“

Ad 2) žáky tlačit k argumentaci (vysvětlit, podložit názor); snažit se nalézt zastánce pro i proti

Ad 3) obtížný úkol, ale žáci by mohli poukazovat např. na přílišnou zjednodušenost a černobílost Jochova argumentu – kontrast „práva na svobodu slova“ a „práva na iPad zdarma“ je extrémní a zřejmý, ale co např. „právo na jídlo“ či „právo na studium“? (tj. v reálu existuje spíše kontinuum práv od nejvýznamnějších po nejbanálnější); lze ale argumentovat např. i společenským pokrokem, rostoucí složitostí světa, snahou vyrovnávat „startovní podmínky“ a lidské šance v situaci přetrvávající či rostoucí sociální nerovnosti apod.

Pokud budou mít žáci tendenci s Jochem výhradně souhlasit a nebudou schopni přijít s protiargumentem, je možné v PPT promítnout a v případě dostatku času diskutovat (či o nich hlasovat) sérii otázek zkoumajících, co by být právem mělo, nebo nemělo, a ukazujících, že věc není tak jednoduchá a černobílá:

- právo na studium / právo na bezplatné studium na VŠ,
- právo na přístup k internetu / právo na bezplatný přístup k internetu,
- právo na zdravotní péči / právo na bezplatné zdravotní ošetření.

3. Závěr

Neměl by být černobílý (buď pro, nebo proti), ale spíše kompromisem a uznáním obou možností: i „sociální“ práva jsou práva, ale zdaleka ne tak významná jako „přirozená“.

Závěr

Pro lepší zapamatování – lidská a občanská práva: hlavní dokumenty

Promítněte seznam v PPT a vybídněte žáky k uvedení dalších informací o dokumentech:

- Svět (OSN): Všeobecná deklarace lidských práv – nejzákladnější práva a svobody všech lidí
- Evropa (Rada Evropy): Evropská úmluva o lidských právech – základ ochrany lidských práv v Evropě
- Evropská unie: Listina (Charta) základních práv Evropské unie – práva občanů EU
- Česká republika: Listina základních práv a svobod – základní práva, vztah mezi státem a občanem

3.3.2 Práce v Evropské unii

Cíl: Žáci se seznámí s příležitostmi, které jim nabízí české členství v EU při hledání zaměstnání a uplatnění jejich vzdělání; naučí se psát životopis a vyzkouší si hledání práce v zahraničí.

1. hodina – Práce v Evropské unii

HURÁ DO PRÁCE!

(Práce v Evropské unii)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. 09)

Výběr z literatury: Evropská komise 2014b; Evropská komise 2015; Fiala, Krutílek a Pitrová 2018; Národní informační centrum pro mládež 2017.

Úvod – motivace

- Český student: „Ach jo, za rok dostuduju a pak už končí legrace a musím začít pracovat.“ (Čech pracuje proto, aby mohl žít – stejně to má většina ostatních Evropanů.)
- Americký student: „Hurá, za rok dostuduju a pak už budu moci konečně začít pracovat.“ (Američan žije proto, aby mohl pracovat – práci chápe jako základ života.)

Poznámka: O těchto spíše provokativních výrocích, odvozených z životních zkušeností autorů, můžete vést v případě zájmu žáků diskusi a polemiku (zejm. o vztahu Čechů k práci).

1. Výklad (10 minut)

Dostudoval jsem školu a co dál...? (Odborné kvalifikace a životopis)

1. Odbornost, kvalifikace a práce v EU

1a. Až dostuduji, mohu odjet pracovat do jiné země EU?

- Ano, a to hned a bez povolení – jako občan EU máte právo na práci v jakékoli zemi EU.

1b. A mohu v této zemi vykonávat tu odbornou profesi, kterou jsem v České republice vystudoval?

- Ano, občan jedné země EU má právo vykonávat svou profesi v jakékoli jiné členské zemi.
- Ale záleží na profesi – u některých může vyvstat potřeba nechat si svou odbornost uznat.

→ Uznávání odborných kvalifikací v EU:

- odborné kvalifikace opravňují držitele k výkonu určité profese (např. zdravotní sestry, daňoví poradci);
- u tzv. neregulovaných povolání není uznání kvalifikace vůbec nutné;
- u tzv. regulovaných povolání (u nich jsou zákonem či jinými předpisy dané země stanovené požadavky např. na vzdělání, zkoušky, registraci u odborného sdružení, praxi apod.) je nutnost nechat si v dané zemi úředně uznat svou kvalifikaci (odbornost, vzdělání, praxi) takto:
 - na základě žádosti provádí úřady v dané zemi;

- většina osvědčení o odborné kvalifikaci získaných v jednom státě EU je v ostatních státech uznávána;
- automaticky jsou potom v EU uznávány odborné kvalifikace u 7 povolání (6 ve zdravotnictví + architekti).

1c. A bude v této zemi platit i můj vysokoškolský diplom?

- V drtivé většině případů ano.

→ Uznávání vysokoškolských diplomů v EU:

- není automatické a není k němu v EU jednotný postup, rozhodují o něm jednotlivé členské státy;
- nicméně ve většině případů jsou diplomy uznávány a je vydáváno tzv. „prohlášení o srovnatelnosti“.

2. EQF = Evropský rámec kvalifikací¹⁷

- pomáhá pochopit, porovnat a uznávat kvalifikace (vzdělání) získávané v různých státech EU;
- jde jednoduše o číslo od 1 do 8 ukazující úroveň vzdělání člověka:
 - 1 = speciální základní škola
 - 2 = základní vzdělání nebo střední bez výučního listu či s výučním listem (2 roky)
 - 3 = střední vzdělání s výučním listem (3 roky)
 - 4 = střední vzdělání s maturitou
 - 5 = x (v České republice pouze vybrané profese bez formálního vzdělání)
 - 6 = vyšší odborné (DiS.) či vysokoškolské bakalářské vzdělání (Bc.)
 - 7 = vysokoškolské magisterské vzdělání (Mgr.)
 - 8 = vysokoškolské doktorské vzdělání (Ph.D.)
- od 2017 je EQF v České republice uváděn na některých dokladech o vzdělání (zejm. vysvědčení a výuční listy základních, středních a vyšších odborných škol); též uváděn na vysokoškolských diplomech;
- doporučuje se uvádět v životopisu.

3. Europass¹⁸

- formát životopisných dokumentů sjednocený a srozumitelný napříč EU;
- pět základních dokumentů Europassu:
 - životopis (Curriculum Vitae, CV),
 - jazykový pas,
 - doklad o mobilitě (stáže, praxe v jiné zemi EU),
 - dodatek k osvědčení (SŠ vzdělání),
 - dodatek k diplomu (VŠ vzdělání),
- životopis Europass – nejdůležitější dokument:
 - má standardizovaný, strukturovaný formát, šablona k dispozici ve všech jazycích EU;

¹⁷ Viz EQF, Národní ústav pro vzdělávání. In: *Nuv.cz* [online]. [citováno 2020-03-23]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/eqf>.

¹⁸ Viz Úvodní stránka Europass. In: *Europass.cedefop.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-23]. Dostupné z: <https://europass.cedefop.europa.eu/cs>.

- lze jej vyplnit online nebo offline ve formátu Word (*.doc) či ODF (*.odt);
- obvykle se předkládá společně se žádostí o zaměstnání (příhláškou do výběrového řízení na pracovní místo);
- zaměstnavatelé z něj rychle a přesně poznají, co opravdu znáte a umíte a jaké jsou vaše schopnosti;
- Evropský pas dovedností – složka obsahující:
 - dokumenty Europassu,
 - jiné certifikáty, diplomy či osvědčení o absolvování kurzů či školení;
- Poznámka: k životopisu se obvykle připojuje i motivační dopis.

2. Aktivita (10 minut)

Vytvoření životopisu Europass

1. Cíl

Žáci pracují ve dvojicích na počítači připojeném k internetu. Čas vyhrazený v hodině je určen pouze k zadání práce, seznámení se s formulářem a založení vlastního životopisu; úkol žáci dopracují doma a odevzdají elektronicky.

V aktivitě nejde o faktickou správnost výsledku, ale o seznámení se s možnostmi a příležitostmi, užitečnými pro život (praxi).

2. Postup

- Sami se předem důkladně seznámte s on-line formulářem Europass a jeho funkcemi, zejm. co se týče ukládání a nahrávání souborů a generování PDF – formulář se neustále vyvíjí, a popis v Zadání tak nemusí být zcela aktuální.
- Zadejte práci (krátce ústně + pro žáky Zadání na počítači); žákům popište či demonstруйте funkce formuláře (zvl. práce se soubory); zdůrazněte, že není nutno naplnit všechna pole a že nejde o faktickou správnost.
- Poté procházejte po třídě a žákům všemožně radte.
- Práce je časově náročná a žáci ji v hodině pouze započnou – po vypršení časového limitu si práci zazálohují (ve formátu XML), budou v ní pokračovat za domácí úkol a výsledek odevzdají později (ve formátu PDF).

3. Hodnocení

- Nekontrolujte faktickou správnost a výsledek neznámkuje.
- Práce můžete rozdělit na třetiny, a v případě dostatku času můžete v některé z následujících hodin provést krátké vyhodnocení: pochválit všechny práce, ale vyzdvihnout nejkvalitnější třetinu, příp. promítnout 1 či 2 nejpovedenější práce.
- Co hodnotit (od nejdůležitějších kritérií): (1) úplnost a zaplněnost formuláře; (2) kreativitu (až přiměřenou vtipnost); (3) relevantnost informací pro danou pozici (např. „dobré zvládání krizových situací, zkušenost s prací s dětmi“ apod.); (4) stylistiku, množství překlepů a jazykových chyb.

3. Výklad (10 minut)

Kde a jak si mohu najít práci...? (Pracovní uplatnění v EU)

1. Volný pohyb pracovních sil

Mohu odjet do jakékoli země EU za prací nebo kratší brigádou?

- Ano, a to snadno a bez povolení.

Zaměstnání v EU

- Jako občan EU máte právo na práci v jakékoli zemi EU (s výjimkou některých pozic ve veřejné správě), bez nutnosti mít pracovní povolení.
- Máte stejná práva a podmínky jako domácí občané (přijetí, mzda, členství v odborech, dovolená, různé sociální výhody, nemocenská, daně, sociální zabezpečení, důchod).
- V dané zemi můžete využít služeb pracovního úřadu + nároku na podporu v nezaměstnanosti.

Poznámka: V případě dostatku času můžete vést s žáky diskusi na téma „výhody a nevýhody volného pohybu pracovních sil po EU“ (a to pro přijímající i vysílající země, pro firmy i pro samotné zaměstnance – např. řešení nezaměstnanosti / nedostatku pracovních sil, vyšší výdělky, vzájemné obohacování; „brain drain“ = odliv mozků a mladých lidí, možné problémy ze zvýšení imigrace, mzdový „dumping“; obecně růst konkurence na trhu práce – pozitivní i negativní důsledky; apod.).

Podnikání v EU

- Můžete podnikat v celé EU → možnost prodávat zboží nebo nabízet služby v celé EU; možnost založit firmu v jakékoli zemi EU, za stejných podmínek jako pro místní.
- Máte možnost požádat o bankovní úvěr pro podnikání v jakékoli zemi EU.

2. Práva zaměstnanců (pracujících) v celé EU:

- zákaz diskriminace uchazečů o zaměstnání (na základě pohlaví, rasy, náboženství, věku, zdravotního postižení, sexuální orientace; těhotenství),
- přísné zdravotní a bezpečnostní normy.

3. EURES = Evropské služby zaměstnanosti:

- síť, fungující při úřadech práce ve všech členských zemích EU;
- podpora pracovní mobility – pomoc občanům hledajícím práci či pracujícím v jiné zemi EU a zaměstnavatelům hledajícím pracovníky z jiných zemí EU;
- Evropský portál pracovní mobility:
 - o nabídka pracovních míst po celé EU (dlouhodobých i sezónních, aktuálně asi 3 mil.),
 - o databáze životopisů uchazečů o práci (možnost vložit vlastní životopis),
 - o praktické informace o životních a pracovních podmínkách v jednotlivých zemích EU (ubytování, administrativní procedury, pracovní smlouvy, daně, důchody, zdravotní a sociální pojištění, legislativa),
 - o informace o pracovním trhu v EU;

- v každém okresním městě Vysočiny tzv. poradce či kontaktní osoba EURES – poradenství a pomoc se zaměstnáním v EU¹⁹.

4. Aktivita (15 minut)

Vyhledání práce v EU

1. Cíl

Žáci pracují ve dvojicích na počítači připojeném k internetu.

V aktivitě opět nejde o faktickou správnost výsledku, ale o seznámení se s možnostmi a příležitostmi, užitečnými pro život (praxi).

2. Postup

- Sami se předem seznámte s portálem a jeho fungováním (!) a ověřte, že pro pozice v Zadání lze pracovní místa nalézt, příp. je v Zadání upravte (nabídka se samozřejmě mění).
- Zadejte práci (krátce ústně + pro žáky Zadání na počítači); žákům popište či demonstруйте fungování portálu a zdůrazněte, že je nutno vyplnit pouze (!) uvedená dvě pole (stát a pozice) a to v tomto pořadí.
- Poté procházejte po třídě a žákům všemožně radte.
- Pokud se práce nestihne v hodině, žáci ji dodělají doma.
- Žáci práci odevzdají ve formátu *.doc(x).

3. Hodnocení

- Provedte pouze namátkovou kontrolu správnosti – např. u každé dvojice jedno pracovní místo (vložit ID do vyhledávacího pole); výsledky nijak nehodnoťte ani neznámkujte; pouze můžete individuálně upozornit dvojice, u nichž jste narazili na problém, příp. naopak vyzdvihnout ty dvojice, které našly skutečně zajímavá a atraktivní místa.

Závěr

Pro lepší zapamatování – práce v EU: hlavní pojmy

Promítněte seznam v PPT a vybídněte žáky k uvedení dalších informací:

- EQF = Evropský rámec kvalifikací (číslo od 1 do 8 ukazující úroveň vzdělání člověka)
- Europass = formát životopisných dokumentů sjednocený a srozumitelný napříč EU
- CV = Curriculum Vitae (životopis)
- EURES = Evropské služby zaměstnanosti (síť pro podporu pracovní mobility v EU)

3.3.3 Porušování práv dětí ve světě

Cíl: Žáci se seznámí s problémy postavení dětí ve světě. Pomocí práce s vybranými skutečnými příběhy se zabývají porušováním práv a utrpením dětí, zvl. v rozvojových zemích.

¹⁹ Viz EURES – Úřad práce. In: *Uradprace.cz* [online]. [citováno 2020-03-23]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/eures>.

1. hodina – Porušování práv dětí ve světě

SVĚT: UTRPENÍ A NADĚJE

(Porušování práv dětí ve světě)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. E10)

Výběr z literatury: Amnesty International 2018; Člověk v tísní 2004; Člověk v tísní 2012; Člověk v tísní 2015; Human Rights Watch 2017; UNICEF 2019; zdroje příběhů: viz příloha 5.3.3.1.2 Příběhy (pro vyučující).

Úvod a téma

Hodina se zabývá postavením dětí ve světě, zvl. v rozvojových zemích; ukazuje příklady problémů, porušování práv a utrpení dětí, ale i příklady jejich vzepětí, vlastní aktivity a naděje. Použité příběhy jsou reálné (převzaty z médií či zpráv různých organizací).

Hodina má sloužit hlavně jako kontrast k přímo navazující hodině E11 zaměřené mj. na možnosti ochrany a pomoci dětem. I proto, pokud se rozsáhlá ústřední aktivita v této hodině celá nestihne, je možné její část přesunout do hodiny následující, např. na úkor výkladu v ní obsaženého.

1. Aktivita (40 minut)

Porušování práv dětí ve světě

1. Příprava

Práce probíhá v 6členných skupinách (v případě nutnosti mohou být skupiny o 1 žáka menší, pak zůstanou některé příběhy nevyužity). Každá skupina pracuje na jednom z 5 témat. Témata skupinám přiděluje vyučující dle vlastního uvážení. Nemusí být využita všechna témata, prioritní jsou přitom témata A, B a C; naopak E a příp. i D lze vypustit (jsou různorodější a hůře se z nich vyvozují společné závěry). Jedno téma může mít i více skupin.

Před hodinou vyučující připraví pro jednotlivé skupiny balíčky – pro každou skupinu:

- rozstříhané příběhy k 1 tématu (příběh vždy rozstříhnout na poloviny – dle čar, první polovina vždy očíslovaná, druhá ne), vždy celkem 6 příběhů, tj. 12 ústřížků do skupiny;
- 1 odpovídající mapu vytištěnou z PPT Příběhy – mapy.

Poznámka: Mapy slouží pouze pro orientaci žáků; v hodinách zeměpisu je možné je nahradit rozdáním školních atlasů světa (do každé skupiny 1).

2. Zadání (celá třída) (5 minut)

Vyučující vytvoří skupiny po 6 žácích. Každé skupině předá 1 balíček. Poté zadá práci: jednotlivé kroky promítá v PPT během zadání, a pak znovu v průběhu práce.

3. Sestavení příběhů (práce ve skupinách) (5 minut)

Žáci ústřížky příběhů v rychlosti prohlédnou a sestaví poloviny k sobě.

Nápověda: Příběhy lze sestavit podle jmen, míst, formy (přímá/nepřímá řeč), klíčových slov, návaznosti vět.

Poznámka: Zde vyzve učitel k přechodu k bodu 4. Nutno dodržet čas! Dle uvážení můžete pro kontrolu promítnout v PPT tabulku ukazující správné sestavení příběhů (začátky druhých odstavců jednotlivých příběhů).

4. Analýza (samostatná práce) (5 minut)

Každý žák si vezme jeden příběh, pečlivě jej přečte a na papír napíše v odrážkách (heslovitě; vždy jedna; někde 0 – max. 3 odrážky) odpovědi na následující otázky (promítány celou dobu v PPT):

- a. Téma. O jaký problém v příběhu obecně jde? (např. nedostatečný přístup k pitné vodě);
- b. Příčiny. Co problém způsobuje? (např. znečištěná voda ve studni, velká vzdálenost ke studni, nedostatek času nosit vodu);
- c. Následky. Jaký má problém na dané dítě dopad? (např. zdravotní problémy – zažívání, vyrážky; nedostatek teplé stravy, nedostatečné mytí, nedostatek času na studium);
- d. Vlastní aktivita (pokud je v příběhu). Co dané dítě s daným problémem dělá, jak si pomáhá samo? (např. převaňuje s mámou špatnou vodu);
- e. Cizí pomoc (pokud je v příběhu). Jak dítěti v dané situaci pomáhá někdo jiný? (např. vyvrtání studny zahraničními odborníky).

Poznámka: Body (d.) a (e.) z některých příběhů nelze naplnit – nevymýšlet, nechat prázdné.

Alternativa: Pokud vyučující uzná za vhodné, může vyzvat žáky k zamyšlení a doplnění bodů (d.) a (e.); a to dle vlastních nápadů nad rámec informací v příbězích. V 5. Syntéze a 6. Presentaci to však musí být jasně odděleno („dítě dělá...“ x „myslím/-e si, že by dítě mělo dělat...“).

Poznámka: Zde vyzve učitel k přechodu k bodu 5. Po celou dobu učitel prochází třídou, kontroluje postup prací a příp. radí.

5. Syntéza (práce ve skupinách) (5 – 10 minut)

Žáci ve skupině propojí svoje odpovědi ze 4. Analýza – ke každé otázce (Téma, Příčiny, Následky, Vlastní aktivita, Cizí pomoc) napíší 1 až 5 odrážek.

Žáci dojdou ke společným závěrům buď průnikem odpovědí (opakující se odpovědi) nebo jejich celkovým výčtem (všechny odpovědi). S výjimkou Tématu se očekává spíše druhé řešení, tj. celkový výčet (Téma samozřejmě musí být jen 1!).

6. Presentace (celá třída) (15 – 20 minut)

Žáci postupně prezentují výsledky po jednotlivých tématech, od A po E. Dva vybraní řečníci ze skupiny vždy předstoupí před třídu a heslovitě:

- prezentují své závěry z bodu 5. Syntéza;
- ukážou na mapě v PPT, odkud pochází jejich příběhy (příp. je několika slovy charakterizují);
- vyloží jeden příběh jako ukázkou.

Vyučující může prezentující vyzvat k doplnění nebo sám dodá chybějící informace. V průběhu prezentace žáků promítá odpovídající slidy v PPT k jednotlivým tématům.

Presentace může trvat vždy max. 3 minuty na skupinu. Je nutné žáky nemilosrdně tlačit k dodržování časového limitu!

Alternativa: V případě dostatku času může vyučující vyzvat prezentující i celou třídu k zamyšlení a brainstormingu nad bodem (e.) Cizí pomoc – tj. hledání odpovědi na otázku „Jak může dítěti pomoci někdo jiný nebo přímo my sami?“ (myšleno mezinárodní společenství nebo Evropská unie nebo Česká republika nebo třída nebo jednotlivci); a to po jednotlivých tématech anebo (spíše) až na závěr společně za všechna témata.

Poznámka: V případě dostatku času může vyučující nad jednotlivými tématy otevřít diskusi: např. kladení doplňujících otázek prezentujícím zbytkem třídy; obecnější debata nad příčinami a následky jednotlivých problémů; či uvádění konkrétních příkladů známých např. z médií; apod.

7. Očekávané odpovědi.

Ad 5 – Syntéza

A.

Téma: Dětská práce

Příčiny: pomoc rodičům (nemocní, nemohou uživit rodinu, příliš práce); únos, přinucení

Následky: nechodí do školy, nedostatek času na učení; únava, zdravotní problémy, úrazy; bití, ponižování, šikana, zneužívání, zabavování výdělkem

Vlastní aktivita: x

Cizí pomoc: policie

B.

Téma: Dětsí vojáci

Příčiny: nucené, násilné verbování ze strany vojáků (pod pohrůžkou dítěti či rodičům); přivedení rodiči; chudoba – živobytí, žold

Následky: bití, brutalita proti dítěti, pokuty, tresty; strach, tvrdé podmínky, vystavení brutalitě války, předčasná dospělost; smrt v boji; nechodí do školy

Vlastní aktivita: útek

Cizí pomoc: odpor rodičů

C.

Téma: Dětské sňatky

Příčiny: chudoba, rodiče nemají na věno, rodiče nezvládají výchovu, úmrtí rodičů; donucení rodiči; domluvené sňatky; únos ženichem; kultura – pomluvy ve vesnici, dohadování sňatku

Následky: strach, smutek; bití, násilí, znásilnění; nechodí do školy

Vlastní aktivita: útek; chytrý nápad (test na HIV)

Cizí pomoc: sousedé; úředníci; soudy; příbuzní; nemocnice

D.

Téma: Dětsí migranti

Příčiny: přestěhování s rodiči; útěk před diktaturou, válkou, vojáky; smrt rodičů

Následky: policejní a úřednická šikana (prohledávání, kontroly, pohovory); chybějící povolení k pobytu, obavy z deportace, strach, úzkost; omezení pohybu po zemi; problém najít práci či dostat se na univerzitu; nedostatek lékařské péče, nechodí do školy; oddělení od rodičů

Vlastní aktivita: x

Cizí pomoc: zákony (USA – DACA)

E.

Téma: Sirotci

Příčiny: úmrtí rodičů; chudoba, zoufalství; útěk rodičů

Následky: nemoc (HIV / AIDS); posměch okolí, ústrky, šikana, okrádání, bití; chudoba, žebrání, život na ulici, tvrdé životní podmínky; nechodí do školy; nutnost starat se o příbuzné

Vlastní aktivita: x

Cizí pomoc: nemocnice; rodina; učitelé

Ad 6 – Brainstorming (cizí/naše pomoc)

1. Mezinárodní organizace, nevládní a neziskové organizace, nadační fondy, (např. UNICEF = Dětský fond OSN, UNHCR = Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky; Save the Children, ADRA, Český/Mezinárodní červený kříž, Lékaři bez hranic; Člověk v tísni, Charita) – nemocnice, školy, sirotčince, uprchlické tábory apod.

2. Zákony, úřady, policie, soudy (státní nebo mezinárodní – např. Úmluva OSN o právech dítěte)

3. Jednotlivec – dary, sbírky, DMS, adopce na dálku; dobrovolnická činnost v zahraničí (pro nevládní a neziskové organizace)

(blíže viz E11)

2. Závěr (5 minut)

Pro lepší zapamatování – porušování práv dětí ve světě: problémy a možná řešení (shrnutí)

Poznámka: V případě dostatku času může vyučující vyzvat k jednotlivým bodům shrnutí (problémy, důsledky, možná řešení) přímo žáky.

1. Hlavní problémy, kterým děti ve světě čelí:

- dětská práce (pomoc rodičům, donucení) → dopady na školní docházku;
- dětsí vojáci (násilné verbování, chudoba) → vystavení brutalitě války, předčasné dospění;
- dětské sňatky – zvl. dívky! (chudoba; kultura – domluvené sňatky) → psychické a zdravotní potíže;

- dětští migranti (obvykle s rodiči – děti za to nemůžou; příp. uprchlíci) → druhořadé postavení (šikana, obavy z deportace, dopad na lékařskou péči, školní docházku, později práci);
- sirotci (úmrtí rodičů; zvláštní případ tzv. AIDS sirotek zvl. v Africe) → chudoba, tvrdý život na ulici, nutnost starat se o jiné.

2. Hlavní důsledky:

- dopady na duševní a tělesné zdraví dětí, předčasné dospění;
- opakující se téma: omezení školní docházky → začarovaný kruh: špatné vzdělání následně vyvolá chudobu a další problémy v dospělosti, i pro jejich děti.

3. Hlavní nástroje a možnosti řešení:

- neziskové a nevládní organizace, nadace – pomáhají tam, kde selhávají státní či mezinárodní organizace kvůli neschopnosti, špatným zákonům či řízení, podfinancování nebo korupci; navíc fungují velmi úsporně, se znalostí místních problémů a dostanou pomoc k těm nejpotřebnějším x nemohou ale pomoci všem, jen některým, nezmění systém;
- pomoc jednotlivců (dary, dobrovolnictví) – zodpovědnost nás všech, každý z nás může pomoci, i drobná pomoc může znamenat velký rozdíl;
- vlastní aktivita dětí – děti nejsou jen oběťmi, ale dokážou své osudy měnit k lepšímu;
- blíže viz E11.

4. Pozor:

Rozvojové země nejsou jen semeništěm bída: řada rozvojových zemí i v Africe je funkčních a demokratických, proto je vhodné

- vyzvednutí příběhů s dobrým koncem a pozitivních případů (dětem pomohla policie, nemocnice, úřady; děti se srovnaly s osudem; začaly pomáhat jiným)

x naopak řada problémů se objevuje ve vyspělých zemích (dětští migranti – USA, EU, Austrálie).

3.3.4 Postavení a práva dětí a mládeže v EU

Cíl: Žáci se seznámí s postavením, právy a ochranou dětí a mládeže ve světě, Evropské unii a České republice; a to jak s právními dokumenty, tak s organizacemi, které se pomocí dětem zabývají.

1. hodina – Postavení a práva dětí a mládeže v EU

EVROPA: PRÁVA, POMOC, OCHRANA

(Postavení a práva dětí a mládeže v Evropské unii)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. E11)

Výběr z literatury: Agentura Evropské unie pro základní práva a Rada Evropy 2016; Evropská komise 2015; Evropská komise 2018a; Fiala, Krutílek a Pitrová 2018.

Úvod a téma

Postavení a práva dětí a mládeže ve světě, v Evropské unii a v České republice

1. Aktivita (5 minut)

Práva dětí

Jedná se o krátkou vstupní aktivitu navazující na aktivitu „Lidská práva“ v hodině E08 i příběhy dětí v předešlé hodině E10 a seznamující žáky se dvěma důležitými mezinárodními dokumenty a stručně i jejich obsahem.

1. Práce ve dvojicích.

Rozdejte žákům do dvojic pracovní list „Práva dětí“ a nechte je jej vyplnit.

2. Společná kontrola.

Předčítejte práva a postupně vyvolávejte dvojice, ať je přiřadí do skupin.

3. Závěr.

„Všeobecná deklarace lidských práv“ obsahuje nejzákladnější práva a svobody všech lidí.

„Úmluva o právech dítěte“ zakotvuje ochranu dětí, zvl. ve vztahu k rodině, vzdělání a práci (všimněme si porušování uvedených práv v příbězích v předešlé hodině E10).

2. Výklad (25 minut)

Postavení a práva dětí a mládeže

Poznámka: Délka výkladu nesmí přesáhnout určený čas, aby zbyl prostor pro klíčovou závěrečnou aktivitu! Konkrétní formu výkladu je třeba uzpůsobit věku žáků – v 1. ročníku jsou ještě dětmi a jde více o to informovat je o jejich právech a možnostech ochrany, ve 4. ročníku jsou již dospělými a cílem je více diskutovat jejich možnosti pomoci dětem ve světě či u nás. V průběhu výkladu je možné vyzývat žáky k uvádění dalších organizací, způsobů pomoci, ale též i např. vlastních zkušeností a příkladů z médií apod.

I. Postavení dětí ve světě

i. Právní zakotvení

- Nadřazeny jsou dokumenty o všeobecných lidských právech (viz hodina E08).
- Práva často nedodržována – proto činnost různých organizací.

ii. Úmluva o právech dítěte²⁰

- Vychází z Deklarace práv dětí (1924 / 1959).
- Přijata Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989.
- Státy jsou povinny (zavázány) ji plnit.
- Na dodržování dohlíží Výbor pro práva dítěte OSN.
- Stanovuje občanská, politická, ekonomická, sociální, zdravotní a kulturní práva dětí.
- Např. přiznává dítěti právo na rodinný život a výchovu oběma rodiči, dává mu právo na názor a jeho vyjadřování i právo na soukromí, zakazuje různé formy zneužívání i vykořisťování dětí, zakazuje trest smrti pro děti a chrání děti před tělesným i duševním násilím.

²⁰ Úmluva o právech dítěte. In: OSN.cz [online]. [citováno 2020-03-24]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

iii. UNICEF – Dětský fond OSN

- agentura OSN poskytující zvl. humanitární a rozvojovou pomoc dětem a jejich matkám v rozvojových zemích;
- zdravotní péče, výživa, pitná voda, hygiena, vzdělávání, ochrana před násilím, zneužíváním i HIV / AIDS;
- Funguje od 1946.
- Hospodaří s ročním rozpočtem okolo 5 mld. USD (2/3 vládní dotace, zbytek soukromníci či jednotlivci – přispět můžete i vy!).
- Nobelova cena míru (1965);
- sídlo v New Yorku; hlavní sklad v Kodani – léky, výživa, přístřešky, školní pomůcky.

iv. Nevládní a neziskové organizace pomáhající dětem (příklady)

- na vládách nezávislé (finančně, organizačně);
- Save the Children (původem z Velké Británie, dnes přes 30 národních organizací působících ve 120 zemích světa);
- SOS dětské vesničky (původem z Rakouska, dnes ve 130 zemích vč. České republiky);
- ADRA (humanitární organizace původem z USA, působí ve 130 zemích světa, i v České republice);
- a řada dalších, i v České republice (viz dále);
- Ve všech případech můžete podpořit i vy (dobrovolná pomoc, dary + DMS)!

v. Dětský ombudsman

- veřejný úřad či úředník v dané zemi, nezávislý na státní moci;
- ochrana dětí a podpora jejich práv, často se zastává dětí proti „systému“ (vládě, úřadům, moci) – reakce na stížnosti a podněty, vlastní šetření
- v řadě zemí světa;
- V České republice bohužel chybí – zastupuje jej obecný Veřejný ochránce práv, resp. ombudsman).

II. Postavení dětí v EU

i. Práva dětí v EU

- z většiny v kompetenci jednotlivých členských států;
- Evropská legislativa je řeší jen okrajově; nejvíce tam, kde jde o záležitost více zemí (např. přídavky na děti nebo rodičovské příspěvky u rodin žijících v různých zemích EU; či únos dítěte jedním z rodičů do jiné země EU).

ii. Listina (Charta) základních práv Evropské unie²¹

- Stanovuje základní politická, sociální a ekonomická práva občanů EU; vyhlášena 2000, plná platnost 2009 (blíže viz hodina E08).

²¹ Viz např. Listina základních práv Evropské unie. In: *EUR-Lex.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-19].

Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>

- Článek 24 – Práva dítěte: právo na ochranu a péči; svobodné vyjadřování názorů; zájem dítěte má vždy přednost; právo na pravidelný osobní styk s oběma rodiči.

iii. EU i jednotlivé členské státy se snaží zajistit především:

- základní práva dětí jako součást všeobecných lidských práv,
- pro děti srozumitelný a přátelský soudní systém,
- právo dětí být slyšeny,
- zabránění a trestání násilí na dětech, jejich diskriminace či nedostatečné péče,
- systém vyhledávání ztracených dětí,
- zvláštní ochranu dětských migrantů či uprchlíků.

iv. Evropská agentura pro základní práva

- Radí evropským institucím i jednotlivým členským státům v řadě oblastí týkajících se práv, vč. práv dětí.

v. Rada Evropy

- Nejedná se o orgán EU (!), založena 1949, 47 států; blíže viz hodina E08.
- Snaží se chránit a prosazovat lidská práva, demokracii a vládu zákona v Evropě; mimo jiné i dětská práva.

III. Postavení dětí v České republice

i. Zodpovědnost nese vláda

- kompetence Rady vlády pro lidská práva a jejího Výboru pro práva dítěte.

ii. Právní zakotvení:

- Občanský zákoník (zákon 89/2012),
- Zákon 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí.

iii. Nevládní a neziskové organizace (příklady):

- buď přímá pomoc dětem, nebo nadace (finanční pomoc jiným organizacím);
- obvykle financovány firemními sponzory, soukromými dary jednotlivců (pomoci můžete i Vy!) nebo ze státních či evropských dotací;
- Nadace Naše dítě:
 - o pomoc týraným, zneužívaným, postiženým či opuštěným dětem;
 - o přímá finanční pomoc dětem, ale i organizacím, které jim pomáhají; právní poradenství, osvěta;
- Pomozte dětem (s kuřetem)
 - o Nadace rozvoje občanské společnosti + Česká televize;
 - o pomoc ohroženým a znevýhodněným (zdravotně, sociálně, v krizi) dětem v České republice;
 - o zejména skrze finanční příspěvky jiným nevládním neziskovým organizacím pomáhajícím dětem;

- Fond ohrožených dětí
 - o nevládní nezisková organizace pomáhající ohroženým dětem: v České republice patnáct zařízení pro děti „Klokánek“.
- Další neziskové organizace v České republice (příklady) – pomáhají v České republice i ve světě:
 - o Charita
 - o Člověk v tísni
- Neziskové organizace na Vysočině (příklady):
 - o Střed²²
 - Třebíč (Mládežnická 229) + Moravské Budějovice (Husova 189);
 - pomoc rodinám i dětem na Vysočině;
 - poradenství, vzdělávání; linka důvěry (775 22 33 11, 568 44 33 11); rekreační a příměstské tábory, dobrovolnické centrum, programy prevence;
 - o Hodina H²³
 - Pelhřimov (Hrnčířská 111);
 - rozvoj dětí a mládeže pomocí různých aktivit; informování, vzdělávání, volný čas, dobrovolnictví;
 - o Kolpingovo dílo²⁴
 - Adolph Kolping (1813–65) – německý katolický kněz a sociální reformátor;
 - Kolpingovo dílo – katolický sociální svaz, ve 40 zemích, základem „rodiny“ a „domy“;
 - v České republice hlavní sídlo ve Žďáře nad Sázavou (Nám. Republiky 22);
 - vzdělávání, sociální podpora, volnočasové aktivity pro děti a mladé lidi, křesťanské hodnoty.

iv. Krizová centra a linky důvěry (příklady):

- Linka bezpečí
 - o 116 111; anonymně, zdarma, nonstop;
 - o pomoc dětem a mladým lidem v náročných životních situacích i při řešení každodenních problémů;
- Bílý kruh bezpečí
 - o 116 006; anonymně, zdarma, nonstop;
 - o pro děti i dospělé; právní, psychologické a sociální poradenství, praktické rady a informace;
 - o Jihlava: Žižkova 13, 606 631 551;
- Linka právní pomoci nadace Naše dítě
 - o 777 800 002;
 - o právní rady z oblasti rodinného práva a péče o dítě; možnosti řešení, kam se obrátit, jak se zachovat;

²² Viz STŘED, z. ú. In: *Stred.info* [online]. [citováno 2020-03-25]. Dostupné z: <https://stred.info/cs/>.

²³ Viz Hodina H. In: *HodinaH.cz* [online]. [citováno 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.hodinah.cz/>.

²⁴ Viz Kolpingovo dílo ČR. In: *Kolping.cz* [online]. [citováno 2020-03-25]. Dostupné z: <http://www.kolping.cz/>.

- Dětské krizové centrum
 - o pomoc týraným, zneužívaným a zanedbávaným dětem; ambulantní služby, linka důvěry (777 715 215), právní poradna;
- E-bezpečí²⁵
 - o prevence rizikového chování v on-line prostředí.

3. Aktivita (15 minut)

Jakub Čech versus Václav Klaus mladší

Klíčová aktivita je zaměřena na diskusi postavení, práv a občanské angažovanosti mladých lidí v České republice.

1. Práce ve dvojicích.

Distribuuje žákům do dvojic pracovní listy „Jakub Čech versus Václav Klaus mladší“ v elektronické podobě. Nechte je s pomocí počítače, tabletu či mobilu s připojením k internetu přečíst články (se soustředěním vždy pouze na první dva až tři odstavce) a promyslet (nepsat) odpovědi na otázky.

2. Společná diskuse.

Diskutujte s žáky jejich odpovědi na otázky v pracovním listu – nechte je se hlásit či vyvolávejte. Nuťte žáky k vysvětlení a obhajobě názoru; chvalte všechny názory, snažte se vždy nalézt i protiargumenty (diskusi lze vyvolat i tím, že se sami postavíte do role sveřepého obhájce názorů V. Klause ml.).

3. Možné odpovědi.

- (a) Občanský aktivista – neudal rodiče, upozorňuje na možné podvody či protiprávní jednání politiků;
- (b) Právo na názor a jeho vyjadřování (Úmluva, Listina základních práv EU); příp. obecně svoboda myšlení, svoboda projevu (Všeobecná deklarace);
- (c) Zde můžou žáci různě spekulovat – lze uznat vše, co dává trochu smysl; v zásadě jde o Klausovu nenávisť k občanské společnosti a občanskému aktivismu, resp. odpor k zasahování do politiky někým, kdo politikem není (E. Tabery: „Vládneme, nerušit!“);
- (d) Ano – nemá ještě všechna práva dospělých (viz problém svéprávnosti); dospělí se na něj mohou dívat přezíravě jako na „dítě“, které ještě „nemá rozum“;
- (e) Ano – v demokratické společnosti je občanská angažovanost a statečnost důležitá (občanská společnost je podhoubím a základem demokracie), má smysl, vyplatí se a vede k cíli, a to i když se jedná o mladého člověka – takto se můžou chovat všichni, i já!

Závěr

Pro lepší zapamatování – postavení a práva dětí a mládeže: hlavní instituce a kontakty

Promítněte seznam v PPT; opakování lze též vést přímo formou dotazů, na něž se žáci pokusí odpovědět, příp. mohou uvádět další doplňující informace.

²⁵ Viz Projekt E-bezpečí. In: *E-Bezpeci.cz* [online]. [citováno 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/>.

- Na koho se mám obrátit, pokud mám ve svém životě nějaký problém nebo krizi?
 - šikana, zneužívání, násilí; problémy ve vztazích, s kamarády, v rodině: krizová centra a linky důvěry – např. Linka bezpečí (116 111), Bílý kruh bezpečí (116 006), Linka právní pomoci nadace Naše dítě (777 800 002), nebo taktéž Dětské krizové centrum (777 715 215);
 - tíživá sociální situace: neziskové organizace – např. Charita, Člověk v tísni, nadace Naše dítě, Střed;
 - problém s úřady: ombudsman.
- Jak mohu já sám pomoci dětem či mladým lidem, kteří mají nějaký problém nebo krizi?
 - dobrovolnická činnost; finanční pomoc: UNICEF, či neziskové organizace: např. Charita, ADRA, Člověk v tísni.

3.3.5 EU, mládež a vzdělávání

Cíl: Žáci se seznámí s hlavními příležitostmi, které nabízí Evropská unie mladým lidem, zejm. co se týče zahraniční mobility a studia.

1. hodina – EU, mládež a vzdělávání

HURÁ DO ŠKOLY!

(EU, mládež a vzdělávání)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. 12)

Výběr z literatury: Dům zahraniční spolupráce; Eurodesk; Evropská komise 2018a; Evropský portál pro mládež; Fiala, Krutílek a Pitrová 2018.

Úvod a téma

Univerzity a vzdělání ve světě a v EU; EU pro mladé, studenty a školy

1. Aktivita (15 minut)

Světové a evropské univerzity

Aktivita je pouze vstupní a „aktivizační“, a proto její délka nesmí překročit 15 minut!

1. Zadání.

Rozdejte žákům do dvojic pracovní listy „Světové a evropské univerzity“.

2. Práce ve dvojicích (10 minut).

Žáci si přečtou úvodní text a vypracují úkoly. Mohou využívat atlasy nebo počítače (tablety, mobily) s připojením k internetu.

3. Společná kontrola (5 minut).

Vyvolávejte žáky a vyplňte s nimi tabulku – výsledky pište na tabuli či do PPT. Poté diskutujte nad druhou otázkou (faktory, příčiny, důvody) – žáky vyvolávejte nebo nechte se hlásit a diskutujte jejich odpovědi.

Učitel podporuje diskusi a chválí všechny názory, ale vyzdvihuje příp. na tabuli píše ty, které se blíží „vzorovým“ odpovědím. Je třeba nutit žáky do hledání obecných faktorů a ocenit jakýkoli (i nesprávný) pokus, pokud bude mít obecný charakter (nebude se vztahovat k jedné univerzitě nebo státu / městu).

4. Závěr.

Nejkvalitnější univerzity světa nacházíme ve vyspělých západních zemích, zvláště anglicky mluvících: v USA (východní pobřeží, zvl. „Ivy League“ = „Břečťanová liga“ = osm prestižních univerzit ze severovýchodu USA; + Kalifornie) a ve Velké Británii („Oxbridge“ + londýnské univerzity); příp. jinde v západní Evropě.

V kontinentální EU se nejlépe umísťují univerzity francouzské, německé a nizozemské.

Ve střední Evropě jsou nejlépe hodnoceny univerzity české a polské.

2. Výklad (20 minut)

EU, mládež a vzdělávání

1. Vzdělávání v EU – úvod

- vzdělávání v kompetenci jednotlivých členských zemí, EU pouze pomáhá;
- Strategie EU pro mládež: rovné příležitosti pro mladé lidi ve vzdělávání;
- odtud právo na studium: rovné právo na vzdělání pro všechny občany EU; domácí studenti nemají před studenty z ostatních zemí EU žádnou výhodu (teoreticky, prakticky problém např. znalosti vyučovacího jazyka, nutnosti platit školné apod.).

2. Boloňský proces

- série jednání a dohod týkajících se vysokoškolského vzdělávání;
- 1999: podpis deklarace na univerzitě v Bologni (Itálie – nejstarší nepřetržitě fungující univerzita světa, založena 1088);
- vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání (48 států);
- cíl: usnadnění přechodu studentů mezi vysokými školami různých evropských zemí; zvýšení propojení a propustnosti vzdělávacích systémů v Evropě; vzájemné uznávání dosaženého vzdělání;
- nástroje: (1) zavádí třístupňový systém vysokoškolského studia (bakalářský, magisterský, doktorský); (2) zvyšuje kontrolu kvality vysokoškolského vzdělávání; (3) usnadňuje uznávání kvalifikací (např. EQF – viz E09, ECTS – viz níže) a délky studia;
- ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System) = evropský kreditní systém v rámci vysokoškolského studia; každý kurz má přidělený počet kreditů (bodů), který odráží jeho délku a náročnost; obvykle 60 kreditů za rok.

3. Program Erasmus+²⁶

- hlavní evropský program zaměřený na mládež a vzdělávání, neustále roste (v programovém období 2014–20 celkem vyčleněno asi 15 mld. EUR, pro období 2021–27 plánováno zdvojnásobení na asi 30 mld. EUR);
- Erasmus Rotterdamský (1466–1536): holandský renesanční filosof, teolog a myslitel;
- cíl: zvyšování vzdělání, zaměstnatelnosti a mobility mladých lidí;
- nástroje: studium v zahraničí, získávání odborných a praktických znalostí ve škole i v praxi v zahraničí, dobrovolnická činnost v zahraničí;
- program Erasmus patří vedle Jednotného trhu mezi největší výdobytky evropské integrace;
- a. hlavní součást: studium v zahraničí pro vysokoškolské studenty:
 - o příležitost pro všechny české vysokoškolské studenty;
 - o 3–12 měsíců zahraniční studijní pobyt během studia na české vysoké škole (možno i více pobytů, max. 12 měsíců v jednom stupni studia);
 - o většina českých vysokých škol nabízí pro své studenty desítky možností: partnerských univerzit po celé Evropě (i nejprestižnější v Británii, Německu či Francii);
 - o studium samotné zdarma + stipendium Erasmus (na cestu a pobyt – ubytování, strava) obvykle 300–500 EUR/měsíc (dle cílové země);
 - o poznámka: v případě dostatku času vedte s žáky diskusi / brainstorming na téma „Co vše mi může přinést zahraniční studijní pobyt?“ (přínosy např.: studijní a odborný rozvoj, poznání cizí kultury, cestování, zvládnutí jazyka, nová přátelství, větší samostatnost a sebedůvěra; větší tolerance, méně xenofobie a nacionalismu, větší pocit evropanství);
 - o párům, které se poznaly na Erasmu, se narodil asi 1 mil. dětí;
- b. dále například:
 - o zahraniční pracovní stáže (stáže na pracovišti, odborné praxe) pro vysokoškolské studenty i čerstvé absolventy;
 - o zahraniční stáže pro žáky nebo čerstvé absolventy středních odborných škol, učilišť a vyšších odborných škol;
 - o spolupráce a partnerství škol napříč Evropou, vč. výměnných a studijních pobytů žáků základních a středních škol;
 - o zahraniční školení, kurzy či exkurze pro zaměstnance vysokých škol, ale i základních, středních a dalších škol;
 - o výměnné pobyty pedagogů, zahraniční pedagogické působení zaměstnanců vysokých škol, ale i základních, středních a dalších škol;
 - o Evropská dobrovolná služba (viz dále);
 - o krátké výměnné pobyty pro skupiny mladých lidí; setkávání mladých lidí a jejich zapojení do občanské společnosti (účast na demokratickém a politickém životě, spolupráce s nevládními organizacemi).

²⁶ Blíže viz např. *Erasmus+* [online]. Praha: Dům zahraniční spolupráce [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.naerasmusplus.cz/>

4. Dobrovolnictví v EU²⁷

- EU široce podporuje dobrovolnickou činnosti mladých Evropanů v EU i ve světě;
- poznámka: v případě dostatku času ved'te s žáky diskusi / brainstorming na téma „Proč bych měl pracovat v zahraniční dobrovolně (tj. zadarmo)?“ (přínosy např.: pomoc jiným, zodpovědnost, pracovní zkušenost – zakončeno certifikátem, poznání nových zemí a lidí);
- a. Evropská dobrovolná služba:
 - o financována z programu Erasmus+;
 - o 17–30 let, 2–12 měsíců dobrovolnické činnosti u vybrané neziskové organizace v zahraničí;
 - o práce s mládeží či dětmi, kultura a ochrana kulturního dědictví, ochrana životního prostředí, rozvojová spolupráce;
 - o země EU a partnerské země (i mimo Evropu);
 - o hrazeno ubytování, strava, pojištění a kapesné;
- b. Evropský sbor solidarity:
 - o převážně dobrovolnická pomoc; ale i profesionální (placená) práce či stáž;
 - o 18–30 let, 2–12 měsíců;
 - o registrace; po registraci může kdykoli přijít vyzvání k účasti na různých projektech (dle schopností a zkušeností);
 - o odstraňování následků přírodních katastrof, pomoc žadatelům o azyl, komunitní či sociální pomoc;
 - o Česko či jiné země EU;
 - o hrazena doprava, strava, pojištění a kapesné;
- c. EU Aid Volunteers:
 - o humanitární pomoc s nevládními organizacemi po celém světě.

3. Aktivita (10 minut)

Na Erasmus!

V aktivitě nejde o faktickou správnost výsledku, ale o seznámení se s možnostmi a příležitostmi užitečnými pro život (praxi).

1. Příprava

Sami si předem projděte nabídky kurzů jednotlivých univerzit a ověřte, že „linky“ (cesty) na jejich stránky v pracovním listu jsou funkční a údaje o kurzech v nich dohledatelné, příp. je v pracovním listu opravte – dochází samozřejmě k průběžné aktualizaci a změnám!²⁸

2. Zadání

Dvojcím předejte pracovní listy „Na Erasmus!“. Žáci si přečtou zadání a vyplní tabulku.

²⁷ Viz např. *Evropský portál pro mládež* [online]. Brusel: Evropská komise [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: https://europa.eu/youth/EU_cs

²⁸ Univerzity nebyly voleny podle prestiže či kvality, ale utilitárně byly vybrány ty, které mají informace o kurzech pro zahraniční studenty soustředěny co nejpřehledněji na jednom místě.

3. Poznámky

- Žáci budou ke své práci využívat počítač, příp. tablet nebo (v krajním případě) mobil.
- Pracovní list předejte a žáci jej vyplní a odevzdají buď elektronicky (*.doc(x)) nebo papírově, a to dle Vašeho uvážení a technických možností; v případě práce nad papírem se komplikuje přechod na danou webovou stránku (žáci ji musí celou ručně přepsat do adresního řádku prohlížeče).
- Žáci práci ve škole zřejmě nestihnou, a proto ji mohou dokončit za domácí úkol a odevzdat později (dle Vašeho uvážení).

4. Samostatná práce

Žáci samozřejmě mohou využívat veškeré možné internetové zdroje, slovníky apod. Během práce obcházejte třídu a radte žákům s angličtinou i přístupem k úkolu.

Aktivita je záměrně obtížná. Je zaměřena na schopnost zorientovat se co nejrychleji v problému a ve velkém množství informací, navíc v angličtině. Žáci musí zvládat rychlou orientaci v neznámých dokumentech a metody rychlého přehlédnutí (scanning a skimming) a porozumění textu. Oceňuje se pohotovost žáků, schopnost úkol splnit včas a nezaseknout se na jednom drobném problému²⁹.

5. Vyhodnocení

Úkol neznámkuje! Práce rozdělte na třetiny podle úrovně a v následující hodině pochvalte všechny, ale vyzvedněte jmenovitě žáky z první třetiny.

Co hodnotit: (a) schopnost úkol včas, celý a v rámci možností správně dokončit; (b) předměty musí (názvy) co nejlépe odpovídat zvolenému tématu, čím je téma užší, tím lépe („dějiny středověku“ lepší než „dějiny“); (c) součet musí dát 30–35 kreditů; nekontrolujte faktickou správnost – očekáváme, že si žáci údaje nevymysleli.

Poznámka: Předměty jsou obvykle děleny podle semestru výuky, to ale ignorujte.

Závěr

Pro lepší zapamatování – EU, mládež a vzdělávání: hlavní pojmy

Promítněte seznam v PPT a vybídněte žáky k uvedení dalších informací:

- Ivy League = „Břečťanová liga“ – osm prestižních univerzit ze severovýchodu USA
- Oxbridge = Oxford + Cambridge – dvě nejprestižnější britské univerzity
- Boloňský proces = série jednání a dohod týkajících se vysokoškolského vzdělávání
- ECTS = European Credit Transfer and Accumulation System – evropský kreditní systém v rámci vysokoškolského studia
- kredity – body, získávané za absolvování předmětů během vysokoškolského studia
- Erasmus+ – hlavní evropský program zaměřený na mládež a vzdělávání

²⁹ Např. se očekává, že žáci se nebudou snažit text překládat od prvního do posledního slova na stránce, ale budou významy pouze „odhadovat“; texty nebudou číst celé, ale dokážou přejetím očí po dokumentu vyhledat pro ně podstatné informace a odkazy apod.

3.4 Výzvy demokracii: současné problémy a budoucnost EU

Blok se soustřeďuje na současné vnitřní i vnější výzvy, jimž Evropská unie čelí, a na budoucnost evropské integrace. Žáci se seznámí s hlavními hrozbami působícími zvnitřku proti současné evropské svobodě a demokracii, a to na úrovni členských států i celé Evropské unie; seznámí se s problematikou migrace do EU: s hlavními pojmy, průběhem a příčinami migrační krize a s reakcí na ni; seznámí se s ruskou hrozbou Evropě: s podstatou Putinova režimu, cíli a nástroji jeho zahraniční politiky, s dezinformačními kampaněmi, „zamrzlými konflikty“ a využitím hospodářské závislosti; uvažují a debatují o budoucnosti EU: vztahu občanů k EU, výhodách a nevýhodách členství, možnostech dalšího rozšiřování EU a o scénářích možného dalšího vývoje unie.

Po absolvování bloku budou žáci schopni definovat a chápat vnitřní hrozby, jimž dnes Evropané čelí (radikalismus a extremismus, nacionalismus, populismus, autoritářství, slabá evropská identita a sounáležitost); budou schopni lépe a v souvislostech chápat, zvažovat a diskutovat složitou problematiku migrace do EU; budou schopni lépe chápat podstatu, cíle a nástroje Putinova režimu vůči Evropě i hrozbu ruských dezinformací; budou schopni přesněji a v souvislostech uvažovat o výhodách a nevýhodách českého členství v EU a o budoucnosti evropského projektu.

Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu

Tento blok rozvíjí kompetence pro demokratickou kulturu opět v maximální míře napříč všemi hodinami a aktivitami i výkladem vyučujícího, a to zvláště ve vztahu k demokracii, svobodě a lidským právům jako takovým, a pomocí podpory utváření vlastního názoru a schopnosti diskutovat.

Hodnoty lidské důstojnosti a lidských práv, kulturní rozmanitosti, spravedlnosti, čestnosti, demokracie a právního státu jsou rozvíjeny ve všech hodinách výkladem vyučujícího; dále většinou aktivit, zvláště v první hodině sestavováním přehledu ideologií a ve druhé hodině diskusí o přijímání uprchlíků.

Postoje otevřenosti k odlišným přesvědčením, názorům a kulturní rozmanitosti, postoje občanské uvědomělosti, odpovědnosti, sebedůvěry a tolerance k nejednoznačnému rozvíjí v první hodině diskuse o evropské identitě a národu, ve druhé hodině diskuse o přijímání uprchlíků, ve třetí hodině výklad vyučujícího a diskuse nad vztahem Ruska a Západu a dále ve čtvrté hodině všechny aktivity (diskuse vztahu občanů k EU, výhod a nevýhod členství, budoucího rozšiřování a směřování EU).

Dovednosti samostatného učení, analytického a kritického myšlení, aktivního naslouchání, empatie, spolupráce a řešení konfliktů a jazykové či komunikační dovednosti jsou rozvíjeny většinou aktivit; především v první hodině diskusí o evropské identitě a národu, ve druhé hodině diskusí o přijímání uprchlíků, ve třetí hodině analýzou energetické závislosti a diskusí nad vztahem Ruska a Západu a konečně ve čtvrté hodině všemi aktivitami (diskuse vztahu občanů k EU, výhod a nevýhod členství, budoucího rozšiřování a směřování EU).

Znalosti a kritické porozumění sobě samému rozvíjí v první hodině mapování vlastní identity a ve druhé hodině mapování vlastní migrační minulosti. Znalosti a kritické porozumění světu, politice, zákonům, lidským právům, kultuře, náboženství, dějinám, ekonomice a médiím jsou rozvíjeny ve všech hodinách výkladem vyučujícího; dále v první hodině sestavováním přehledu ideologií a diskusí o evropské identitě a národu, ve druhé hodině diskusí o přijímání uprchlíků, ve třetí hodině diskusí nad vztahem Ruska a Západu a ve čtvrté hodině diskusí vztahu občanů k EU a výhod a nevýhod členství.

3.4.1 Vnitřní politické hrozby v EU a jejích členských státech

Cíl: Žáci se seznámí s hlavními hrozbami působícími zvnitřku proti současné evropské svobodě a demokracii – nejdříve na úrovni jednotlivých členských států a poté na úrovni celé Evropské unie.

1. hodina – Vnitřní politické hrozby v EU a jejích členských státech

DEMOKRACIE V OHROŽENÍ

(Vnitřní politické hrozby v EU a jejích členských státech)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. E13)

Výběr z literatury: Bauman 1999; Freedom House 2016; Human Rights Watch 2017; Snyder 2019; Zakaria 2004.

Úvod

Evropská unie a její jednotlivé členské státy, jejich svoboda a demokracie, dnes čelí nebývalé řadě tlaků, výzev a hrozeb:

- část pochází zvnějšku – migrace, islamismus, terorismus (viz E14); rostoucí vliv a vměšování mocných diktatur z Východu – Čína a zvl. Rusko (viz E15);
- většina hrozeb však vzniká uvnitř členských států a zevnitř nahlodává samotnou podstatu evropské demokracie a svobody.

A. ČLENSKÉ STÁTY EU

1. Aktivita (5 minut)

Přehled vnitřních politických hrozeb v členských státech EU

Aktivita je zaměřena na ověření znalosti základních pojmů, které budou v této hodině používány.

1. Samostatná práce

Rozdejte do dvojic pracovní listy „Přehled vnitřních politických hrozeb v členských státech EU“. Žáci mají za úkol propojit (pomocí čísel) pojmy a jejich definice.

2. Společná kontrola

Postupně čtete pojmy, vyvolávejte dvojice a nechte je přečíst jejich definice. Odpovědi zaznamenávejte na tabuli či do PPT. Pochopení pojmu můžete ověřit dotazem na definici vlastními slovy, pokusem o překlad pojmu do češtiny či nalezením pojmu blízkého, nebo opačného.

2. Výklad (20 minut)

Vnitřní politické hrozby v členských státech EU

1. Podstata

Principy svobody a demokracie dnes čelí v členských státech EU výzvam, hrozbám a tlakům největším od dob 2. sv. války. Důvody je třeba hledat předně uvnitř států samotných.

2. Příčina (5 minut)

a. Jádrem problému je:

- znejistění Evropanů, deziluze, „blbá nálada“,
- obava a strach o budoucnost (o bezpečnost, blahobyt, kulturní identitu),
- oslabení důvěry v základní principy a mechanismy liberální demokracie.

b. Příčiny je třeba hledat zejména v:

- ztrátě jasné a zjevné hrozby, jednoduše pojmenovatelného zla, které Západ sjednocovalo (do roku 1945 nacismus, do 1990 komunismus);
- postupné větší složitosti světa, jeho rostoucí nejasnosti, nepřehlednosti a neuchopitelnosti (Z. Baumann: Tekutá modernita), zdánlivém rozmělnění kategorií dobra a zla, hrdinů a padouchů;
- postupující globalizaci a jejích důsledcích (migrace, odsun průmyslu ze západních zemí, invaze globální kultury, hodnotový liberalismus – např. feminismus a „soumrak mužství“);
- hospodářské krizi (2007–08), rostoucích cenách (např. nemovitostí), rostoucích rozdílech mezi lidmi, stále nejistějším zaměstnáním (částečné úvazky, smlouvy na dobu určitou); celkové ztrátě sociálních, a tím životních jistot;
- migrační krizi (2015–16), rostoucím migračním tlakem na Evropu, rychlém nárůstu podílu etnických a kulturních menšin, obavách ze ztráty národní a kulturní identity, islamistickém terorismu;
- ztrátě důvěry v tradiční média a zdroje informací, nástupu internetu a sociálních sítí, kde může každý říkat cokoli (Homer Simpson, S23E21: „Jsem si jist, že někde nějaký idiot se mnou souhlasí.“), rozmělnění hranice mezi pravdou a lží, nárůstu obliby polopravd, dezinformací, konspiračních teorií – „doba postpravdivá“;
- vzdálení a prohlubujícím se vzájemným nepochopením globalizovaných liberálních (politických) elit x usedlých (konzervativních) běžných lidí a jejich každodenních starostí.

c. Určitá míra nervozity, obav, či přímo deziluze a naštvanosti je tedy oprávněná a pochopitelná. Ale:

- část lidí to vede ke snaze ne o nápravu stávajícího řádu, ale o jeho rozbití a nahrazení jiným;
- k tomu jsou využívány extrémní a radikální ideologie, které nabízejí jednoduchá, a tedy chytlavá a populární „řešení“ složitých problémů.

3. Projevy (hrozby, problémy, výzvy samotné) a jejich příklady (15 minut)

Poznámka: V průběhu vtahujte žáky do výkladu dotazy na příklady politiků či stran z České republiky a dalších západních zemí vyznávajících dané ideologie; případně dotazy na konkrétní příklady projevů těchto ideologií (např. v souvislosti s migrační krizí) a na to, v čem jsou nebo mohou být nebezpečné.

Vlastní přednes a argumentaci se můžete pokusit vyhranit tak, aby vyvolala nesouhlas a následně umožnila diskusi.

a. Nárůst obliby extrémních a radikálních myšlenek, řešení, politických stran

- Mizí tradiční, umírněné síly nabízející jednání (T. G. Masaryk: „Demokracie je diskuse.“), dohodu, kompromis, klidné, postupné, promyšlené a systémové řešení (T. G. Masaryk: nutnost „drobné, stálé práce“), řešení výhodné pro všechny.
- Namísto toho přichází nabídka jednoduchých „řešení“ a radikálních „řezů“, často v podobě jednoho jednoduchého receptu, který jako mávnutím kouzelného proutku „vyřeší“ všechny problémy, a to navíc receptu pocházejícího z extrémistické části názorového spektra, obvykle nacionalistické (např. vystoupení z EU nebo NATO, uzavření hranic, odmítnutí přijímat veškeré migranty apod.) – vesměs dětinsky naivní a neuskutečnitelné, ale chytlavé.
- Často se jedná o spojení s nacionalismem, populismem, jež jsou zastávány osobnostmi s autoritářskými sklony.
- Důsledkem je silně rozdělená společnost (extrémy polarizují, vznikají doslova zneprátelené politické „kmeny“), kultura nenávisti (viz sociální sítě); a ústup tradičních politických stran blízkých středu (u nás např. ODS, KDU-ČSL a dnes zvl. ČSSD).
- Příklady: např. SPD (Svoboda a přímá demokracie, Tomio Okamura) a řada menších politických stran (např. Dělnická strana sociální spravedlnosti – DSSS); na druhé straně KSČM (extrémní levice).

b. Nárůst obliby nacionalistických myšlenek, řešení, politických stran.

- Sílí orientace ne na ideje a hodnoty, ale na národy (v občanském smyslu = stát, či v etnickém smyslu = rasa, etnikum) – v Evropě od 18. stol. do 1945, nyní se objevuje znovu.
- Roste snaha o prosazování zájmů vlastního státu či národa na úkor ostatních, xenofobie a rasismus; dnes v Evropě typicky odmítání hlubší evropské integrace či volného pohybu osob/migrace.
- Příklady: u nás opět např. SPD, Václav Klaus (st. i ml.); řada nacionalistických politiků a stran v celé EU (Nizozemsko: Geert Wilders, Francie: Marine Le Pen, Maďarsko: Viktor Orbán, Polsko: Jarosław Kaczyński, Velká Británie: zastánci tvrdého Brexitu, Německo: Pegida, Alternativa pro Německo); USA: Donald Trump
- Zvláštním případem projevů nacionalismu v politice je separatismus – snaha národa o odtržení od původního státu a vytvoření vlastního samostatného (národního) státu.
 - příklady (poznámka: zde k uvedení příkladů nejdříve vybídněte žáky): v Evropě tradičně Španělsko: Baskicko, Katalánsko; Velká Británie: Skotsko, Severní Irsko; Belgie: Vlámové; maďarské menšiny na Slovensku či v Rumunsku; nově např. Itálie: Liga Severu
- Extrémním případem nacionalismu je izolacionismus – snaha o úplné odříznutí od okolního světa (politické, ekonomické, kulturní).

- příklady: v Evropě velmi okrajové, v západním světě částečně Donald Trump, extrémem je např. Severní Korea

c. Nástup populistických stran a politiků.

- Politik v demokracii samozřejmě musí reagovat na názory a přání veřejnosti, musí však zastávat i vyšší, obecnější a morální zájmy x populist je ten, kdo jen slepě poslouchá a mechanicky plní přání většiny a bezbřeze nadbíhá masám.
- Výsledkem je myšlenkové a ideové vyprázdnění politiky a přechod na „manažerské“ řízení státu („marketingová“ nabídka „produktu“ sestaveného dle masové poptávky).
- Typické je vymezování se vůči elitám („pražská kavárna“) a menšinám („nepřizpůsobiví“), volání po přímé demokracii (neustálá referenda o všem), odvolatelnosti politiků, zrušení senátu atd.
- Hrozí tyranie většiny (x demokracie musí chránit menšiny) a ústup od základních demokratických hodnot (právní stát, humanismus, ochrana slabých, zastání se spojenců).
- Příklady: u nás Andrej Babiš a ANO, Miloš Zeman; řada populistických politiků i stran v celé Evropě (např. Slovensko: SMER a Robert Fico, Itálie: Hnutí pěti hvězd, Silvio Berlusconi; většina nacionalistů – Le Pen, Orbán, Kaczynski, Alternativa pro Německo); ve světě např. Donald Trump v USA či Rodrigo Duterte na Filipínách

d. Extrémní, nacionalistické a populistické směry jsou též charakteristické sklony k autoritářství.

- Tradiční demokratické státy mají spíše slabší lídry (prezident, premiér) s mocí omezenou silnými kolektivními, kontrolními a dalšími aktéry (vláda, parlament, opozice; soudy, úředníci; voliči); podobně i tradiční demokratické strany stojí na široké členské základně a vnitřních demokratických principech (rozhodování zdola, od místních buněk k předsednictvu).
- Naopak extrémní, nacionalistické a populistické strany mají malou a slabou členskou základnu a stojí (a padají) na silných osobnostech; podobně i recepty na řízení státu, které stojí na osobě silného lídra, s oslabenými kolektivními a kontrolními aktéry.
- Silný lídr – obvykle „alfa samec“, velkohubý řvoun s přebujelým egem, poslouchající jen sám sebe, bez schopnosti vést jednání a dosahovat kompromisu, snažící se vlastní názory buldozerově prosadit bez ohledu na ostatní.
- Hrozí zneužití moci a plíživé osekání principů svobody a demokracie (parlament jako „nepotřebná žvanírna“, nezávislá média a soudy „jen překáží a otravují“, zákonné postupy a nevládní organizace „jen zdržují“, menšiny „se musí přizpůsobit“) a postupný přechod k poloautoritářským až autoritářským systémům s mocí soustředěnou do rukou jedné osoby a politikou vedenou jako diktát shora.
- Příklady: v EU jen omezeně, sklony ve střední Evropě (Maďarsko: Viktor Orbán, příp. Polsko: Jaroslaw Kaczynski), autoritářské sklony i u Donalda Trumpa, u nás sklony ve stranách postavených na jedné výrazné osobnosti (Andrej Babiš, Tomio Okamura; Miloš Zeman)

B. EVROPSKÁ UNIE

3. Aktivita (15 minut)

Národní a evropská identita

Cílem aktivity je upozornit na jeden z ústředních problémů evropské integrace – neexistenci evropského (politického) národa a slabou míru identity a sounáležitosti v rámci EU.

1. Úkol: Moje identita (5 minut)

a. Zadání

Identita a sounáležitost člověka jsou vlastně odpovědi na otázky typu „kým jsme, kam patříme, ke komu se hlásíme, s kým soucítíme“. Identita a sounáležitost jsou vícevrstevné – cítíme je k více skupinám či územím najednou, různě silně.

Níže jsou uvedeny 4 pojmy vyjadřující hlavní vrstvy územní identity a sounáležitosti obyvatel Vysočiny. Vyučující pojmy napíše na tabuli. Poté vyzve žáky, aby pojmy seřadili (napsali na papír) sestupně (od nejsilnějšího po nejslabší), a to podle významu, jaký jim oni sami osobně přiřkládají, tj. kým se cítí být nejvíce, a kým nejméně.

Evropan (obyvatel EU) – Čech (obyvatel České republiky) – obyvatel Vysočiny – obyvatel obce, v níž bydlím

b. Výsledky

Vyučující předčítá pojmy a vyzývá žáky, aby se hlásili, pokud mají daný pojem na prvním či druhém místě, počty zapisuje na tabuli.

c. Závěr

Předpokládá se, že na prvních místech budou žáci uvádět národní (Čech) nebo místní (obec) identitu, naopak sounáležitost s Vysočinou a zejm. EU bude slabší.

Pocit „evropanství“ je tedy u nás slabý, silnější je pocit češství a sounáležitosti s místní komunitou. Podobně je tomu v celé Evropě. Neznamená to však, že bychom se jako Evropané necítili – prostě je jen evropanství v řadě vrstev naší identity na nižších příčkách.

2. Diskuse: Evropská identita a národ (10 minut)

Diskutujte s žáky možnost existence společné evropské identity a národa na základě níže uvedených otázek

Poznámka: Z nabídky můžete zvolit jen vybrané otázky. Žáci i Vy můžete uvádět příklady a osobní postřehy, ale vždy s nutností následného zobecnění; snažte se vždy vyhledávat argumenty pro i proti, protinároky, nesouhlas; v případě pasivity žáků můžete o dané otázce nejdříve nechat hlasovat a poté vyvolávejte zástupce obou táborů k uvádění argumentů.

- Cítíte větší sounáležitost např. s Němcem, Francouzem, Italem či Finem, než s Američanem, Rusem, Číňanem či Indem? Proč a v čem?
- Existuje „Evropan“ podobně jako „Čech“, tj. jako člověk, mající určitou povahu a vlastnosti a vyznávající určité hodnoty a názory stejné napříč celou Evropskou unií a lišící se tím od ostatních, „Neevropanů“? Jaká povaha a vlastnosti to jsou?

- Je více věcí, které nás jako Evropany (obyvatele Evropské unie) spojují, než těch, které nás rozdělují? Které to jsou?
- Existuje nebo vznikne někdy „evropský národ“?

4. Výklad (5 minut)

Národní a evropská identita

Identita a sounáležitost se státem a národem je v Evropě hluboce zakořeněná.

- Vytvořila ji série „národních obrození“, která se prohnala Evropou v 18. a 19. století.
- Na jejím základě byli Evropané od 19. století zvyklí žít v národních státech – státech, tvořených jedním národem, přesněji řečeno etnikem (společný jazyk, historie, kultura apod.).

Na druhou stranu je model národního státu do velké míry historicky i geograficky ojedinělý.

- V Evropě do 19. stol. typicky převažovaly více-, mnoho-, ne- či nadnárodnostní státy typu Rakouska-Uherska založené na jiných principech než národních (panovník/feudální vazby, náboženství, kultura, hospodářské vazby).
- Ve světě dnes jsou typické mnohonárodnostní státy (Afrika, Asie), resp. občanský princip (obě Ameriky, Austrálie).
- Je proto otázkou, zda tento model v budoucnu vlivem globalizace a propojování Evropy a světa opět nezmizí.

Neexistence evropského národa a slabá evropská identita a sounáležitost = jeden z hlavních vnitřních problémů Evropské unie.

- Působí proti evropské integraci a podkopává samotnou existenci Evropské unie (např. řada hlasování a rozhodnutí v evropských institucích není činěna dle hodnotových či ideových, ale národních principů; politici mají tendenci preferovat národní zájmy před evropskými).
- Dnes rostoucí nacionalistické tendence uvnitř členských států tento problém posilují.

Závěr a shrnutí

- Evropská unie = vítězství Evropanů nad démony nacionalismu
- Současný růst nacionalismu v členských státech → oslabování a podkopávání evropské integrace

3.4.2 Migrace do Evropské unie

Cíl: Žáci se seznámí s hlavními pojmy týkajícími se migrace, průběhem a příčinami migrační krize a evropskou reakcí na ni a diskutují otázku přijímání uprchlíků.

1. hodina – Migrace do Evropské unie

PEVNOST EVROPA

(Migrace do Evropské unie)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. E14)

Výběr z literatury: Drbohlav a Uherek 2007; Drbohlav et al. 2010; Eurostat, Asylum statistics; Evropská komise 2018c; Frontex, Migratory Map; UNHCR, Mediterranean Situation.

Úvod

„Pevnost Evropa“

- termín využívaný v řadě významů, chápán pozitivně i negativně; poprvé asi použit nacisty za druhé sv. války (nacistická Evropa brání se útoku západních spojenců přes La Manche)
- dnes chápán obvykle jako Evropa = malý kontinent obklopený chudými a rozvrácenými státy a chrání se před přílivem problémů i zoufalých uprchlíků z nich

1. Aktivita (10 minut)

Kdo je tedy migrant?

a. Cíl

Kdo z žáků ve třídě je migrantem nebo potomkem migrantů?

b. Uvedení

Migrace = přesun člověka z místa na místo za účelem přechodného nebo trvalého usazení (velmi zjednodušeně „stěhování“)

c. Průběh

Vyučující postupně pokládá žákům uzavřené otázky, nechá je se hlásit a počty píše na tabuli.

- Kdo z vás se narodil (v dětství žil) v jiné obci než žije teď?
- Kdo z vás má alespoň 1 z rodičů, který se narodil (v dětství žil) v jiné obci, než vy žijete teď?
- Kdo z vás má alespoň 2 z prarodičů, kteří se narodili (v dětství žili) v jiné obci, než vy žijete teď?
- A konečně naopak: Kdo z vás má všechny 4 prarodiče narozené (v dětství žijící) ve stejné obci, jako vy žijete teď?

d. Poznámky:

Termín „narodil“ může být zavádějící, neboť se může vztahovat k porodnici (tj. okresní nemocnici), proto lze raději používat termín „v dětství žil“.

Pro zpestření můžete klást doplňující otázky typu „kdo si myslí, že má (pra)rodiče pocházející z nejvzdálenější obce“ apod.

e. Závěr

Poznámka: V případě dostatku času můžete žáky vyzvat k vyvození závěrů (ve vztahu k migraci).

Lidé s předky pocházejícími i jen ve 2. generaci z jedné lokality najdeme velmi málo.

Migrace je zcela přirozeným jevem. Svým způsobem jsme všichni potomci migrantů. Ostatně moderní člověk Homo sapiens pochází z východní Afriky, z níž se rozšířil do světa. Středoevropané jsou navíc v rámci Evropy jednou z největších „směsek“ – jsme mixem lidí s keltskými, germánskými, slovanskými i jinými (židovskými, kavkazskými, uralskými, romskými apod.) kořeny.

2. Výklad (25 minut)

Migrace do Evropské unie

a. Definice

V obecné mluvě:

- migrant = člověk přesouvající se z jakéhokoli důvodu z místa na místo za účelem přechodného nebo trvalého usazení (emigrant = z, imigrant = do)
- nelegální migrant = jakýkoli přeshraniční migrant, který v okamžiku překročení hranice nemá potřebná povolení či doklady
- uprchlík = zvláštní druh migranta, člověk prchající (utíkající) před něčím, zachraňující si vlastní život
 - tradiční formy: lidé prchající před neúnosnou bezpečnostní situací (např. válka) či politickou situací (např. pronásledování z politických důvodů či kvůli příslušnosti k určité rasové, náboženské apod. skupině) – např. z Československa v letech 1938–89
 - moderní formy: ekonomičtí uprchlíci = lidé prchající před bezvýhodnou ekonomickou situací (např. extrémní nezaměstnanost, nedostatek půdy a tím obživy apod.); environmentální uprchlíci = lidé prchající kvůli poškození životního prostředí, a tím typicky obživy či bydlení (z důvodu náhlé katastrofy – např. výbuch sopky; či dlouhodobých problémů – např. klimatická změna, eroze půdy, sucho, neúrody apod.)
 - obvykle kombinace a vzájemná provázanost důvodů: špatná politická a bezpečnostní situace (válka, diktatura) + environmentální problémy (sucho, neúrody) + bezvýhodná ekonomická situace (chudoba, nezaměstnanost) – typické např. v částech Afriky

Z právního hlediska – Ženevská konvence o uprchlících (OSN, 1951, silně zjednodušeno)³⁰:

- žadatel o azyl = člověk, který formálně požádal v jiné zemi o pomoc a ochranu (azyl); má právo v zemi zůstat, dokud není jeho žádost vyřízena³¹

³⁰ Úmluva o právním postavení uprchlíků. In: *Osn.cz* [online]. [citováno 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/uprchlici.pdf>

³¹ Tj. v okamžiku překročení hranice je nelegálním migrantem, ale má právo podat žádost o azyl a v okamžiku, kdy tak učiní, stává se žadatelem o azyl s právem setrvat v zemi až do vyřízení žádosti.

- Dle konvence mají právo na ochranu a pomoc lidé, kteří ze své země prchají před pronásledováním (z politických, rasových, náboženských a podobných důvodů) – tj. nikoli např. ekonomičtí či environmentální uprchlíci.
- uprchlík³² (azylant) = žadatel o azyl, jehož žádost byla uznána (kladně vyřízena); získává tím právo na ochranu a setrvání v zemi (pokud ne – může být deportován jako nelegální imigrant)

b. Historie

Evropa je tradičně emigrační světadíl: v 15. – 20. stol. desítky miliónů Evropanů osídlily svět (obě Ameriky, Austrálii a Nový Zéland, Jižní Afriku) → likvidace původních obyvatel (indiáni, Aboridžinci) a otrokářství (zavlečení miliónů černochů do Amerik).

České země jsou také tradičně emigrační: Nový svět (přes 1 mil. obyvatel USA českého původu), Evropa (Vídeň: na začátku 20. stol. 2. největší „české“ město, Rumunsko: Banát, Ukrajina: Volyně); po roce 1945: odchod zbytků Židů + vyhnání Němců (min. 2,5 mil.); v období komunistické diktatury (zejm. po 1948 a 1968) min. 0,2 mil. uprchlíků na Západ (západní Evropa, anglicky mluvící země).

Západní Evropa po 2. sv. válce: situace se otáčí a stává se imigrační (důvody: pokles porodnosti, chybí pracovní síla, přitahuje blahobyt a pořádek), a to jak vnitřně (z jihu a východu kontinentu na sever a západ), tak globálně (imigrace z Afriky a Asie, často z bývalých kolonií); typicky Velká Británie, Francie, Německo, Švédsko, Nizozemsko, Belgie.

- Ve většině západoevropských zemí dnes činí populace imigračního původu 10 – 15 %; část z Evropy samotné, část z jiných kontinentů (kultur).

Česká republika po roce 1990: částečně pokračuje emigrace na Západ (západní Evropa), ale postupně začíná převažovat imigrace (zvl. Slováci, Ukrajinci, Vietnamci, Rusové) – asi 0,5 mil. (ale většina jen trvalý pobyt, ne občanství).

c. Migrační krize let 2015–16

Středomoří: klíčová trasa pro imigraci z Afriky, Středního Východu a Asie; obtížně kontrolovatelná (moře, členité pobřeží, ostrovy); značně riskantní (tisíce utonulých ročně)

- 3 středomořské trasy (západní: Maroko – Španělsko; střední: Libye – Malta, Itálie; východní: Turecko – Řecko, Balkán)

Migrace ve Středomoří:

- vždy zde existoval pohyb migrantů/uprchlíků; ale postupný nárůst od 2012; poté vyvrcholení a krize 2015–16 (2015: přes 1 mil. nelegálních migrantů); poté pokles (2017: asi 200 tisíc; roku 2018 necelých 150 tis.) = akutní krize ve Středomoří již odezněla;
- nelegální migranti: část běžná ekonomická migrace z Afriky a Asie (nezaměstnanost, chudoba; změna klimatu – sucho, neúroda) x část opravdoví uprchlíci (žadatelé o azyl, azylanti) z válečných zón (Sýrie, Irák, Afghánistán) či tvrdých diktatur (Eritrea, Írán);
- hlavní důvod krize 2015–16 na východní trase: války v Sýrii a Iráku (občanská válka v Sýrii; Islámský stát) + vyhrocení situace v (syrských) uprchlických táborech v Turecku;

³² Tj. slovo „uprchlík“ může zahrnovat jak všechny prchající (v obecné mluvě); tak speciálně ty, kterým bylo přiznáno v cizí zemi právní postavení azylanta (dle konvence).

- po 2016 postupný přesun z východní (balkánské) trasy na střední (italskou);
- hlavní cíl: Německo, Švédsko (bohaté, stabilní země + přívětivé k imigrantům); dále Řecko, Itálie a Španělsko (na cestě).

Podobně se vyvíjí počet žadatelů o azyl: vrchol 2015–16 (1,2 mil. ročně), poté pokles (2017: 0,7 mil.).

- 1/4 až 3/4 žádostí o azyl uznány (liší se zemi od země – pravidla nejsou sjednocena), většinou ze Sýrie, Iráku a Afghánistánu; zbytek by měl být deportován, bohužel to se daří jen omezeně (zůstávají v EU nelegálně – 2017 min 0,6 mil.).

d. Reakce na krizi v EU

Nepřipravenost na krizi tohoto rozsahu, dlouhodobé podceňování situace ze strany ústředních orgánů EU i členských zemí, nedostatečná ochrana vnější hranice – chaotická reakce na krizi

- Schengenský systém (otevřené hranice uvnitř EU) je pod tlakem, migranti nekontrolovatelně proudili napříč EU, řada států hranice částečně uzavřela
- Dublinský systém (žadatel o azyl musí podat žádost v první zemi EU, do které vstoupí, ta musí jeho žádost posoudit) v podstatě zkolaboval.
 - Státy na jihovýchodě Evropy (EU: Řecko, Maďarsko; ne-EU: Makedonie, Srbsko) jsou slabé a neschopné – Německo na podzim 2015 raději pro migranty otevřelo svoje hranice, aby se státy ve střední a jihovýchodní Evropě zcela nezhroutily.

Reakce v jednotlivých státech EU různá:

- západní a severní Evropa: více otevřená uprchlíkům (x někdy přehnaně až naivně – zpočátku „vítací kultura“ v Německu, poté vystřízlivění);
- země Visegrádu: naprosté odmítání pomoci na hraně hysterie;
- v celé Evropě nárůst nacionalistických a populistických nálad, rozdělená Evropa (Z x V), vnitřně rozdělené společnosti (zastánci x odpůrci), znejistění Evropanů, otřes důvěry v EU a její funkčnost – krize migrační odezněla, ale krize politická přetrvává.

e. Opatření EU

Bezprostřední řešení akutní krize z roku 2015: dohoda EU s Tureckem (jaro 2016) – navrácení nelegálních migrantů po klíčové východní (balkánské) trase zpět do Turecka

Dlouhodobější opatření = řada kroků odrazujících potenciální migranty od cesty do EU + posilování vnější hranice EU:

- zvýšení ochrany a kontrol na vnější hranici EU;
 - původní pohraniční agentura Frontex přeměněna na opravdovou Pohraniční a pobřežní stráž (sídlo ve Varšavě) s výrazným navýšením rozpočtu i počtu zaměstnanců (snaha o stálý sbor s 10 tisíci příslušníky k roku 2020);
 - nové operace ve Středozemním moři (Sophia, Themis, Poseidon) – hlídkování, záchrana lidských životů, boj proti pašerákům lidí, vč. zakročení proti kontroverzním soukromým záchranným plavidlům;

- zpřísnění kontrol na hranicích, zlepšení evidence a komunikace, nové technologie (IT, otisky prstů), zřizování tzv. hotspotů (registrace migrantů);
- navýšení pomoci (finanční, organizační, bezpečnostní) členským státům čelícím největší migraci (Řecko, Malta, Itálie, Španělsko);
 - výrazné finanční posílení Azylového, migračního a integračního fondu EU;
- navýšení finanční pomoci pro nečlenské státy na migrační trase (Turecko, severní Afrika) a pro uprchlíky v nich;
 - snaha o spolupráci s Libyí, o její stabilizaci a rozvoj (klíčová tranzitní země na střední trase do Itálie, avšak rozvrácená občanskou válkou);
- navýšení finanční pomoci zdrojovým státům migrace (snaha posílit jejich hospodářství a zaměstnanost, humanitární a rozvojová pomoc) – zvl. Afrika;
- program „přesídlování“ (kontrolovaný příchod uprchlíků, kteří zcela zjevně potřebují pomoc a ochranu) + otevření možnosti pro legální a řízenou ekonomickou migraci do Evropy (zvl. pro vysoce kvalifikované migranty – „modré karty“);
- posílení navracení odmítnutých žadatelů o azyl zpět do zemí původu (řada dohod o zpětném přebírání osob se zdrojovými zeměmi), dosud se ale daří jen omezeně – dnes asi největší problém, podkopávající důvěru v celý systém;
- postupná reforma azylového systému (podmínky přijímání uprchlíků, Evropská agentura pro azyl, apod.), ale značné spory mezi státy;
 - snahy o přerozdělování uprchlíků uvnitř EU z exponovaných zemí jihu (Itálie, Řecko) – ale velký odpor zemí Visegrádské čtyřky vůči povinným kvótám, prozatím v rovině dobrovolnosti.

Tato opatření zjevně začínají fungovat a nelegální migrace a počet žádostí o azyl v EU proto od roku 2015 neustále výrazně klesá (viz výše).

Nicméně migrace je složitý a mnohvrstevný problém, a proto i její řešení je složité a je možné jen pomocí řady dílčích, postupných kroků.

3. Aktivita (10 minut)

Přijímat či nepřijímat?

Diskutujte s žáky klíčovou otázku:

„Měla, nebo neměla by Česká republika přijímat uprchlíky z válečných zón (např. Sýrie)?“

a. Uveďte důvody pro a proti (nechte žáky se hlásit nebo je vyvolávejte).

- např. pro: mezinárodní závazky (Ženevská konvence), pomoc lidem v nouzi, humanismus – morální závazky; pomoc ostatním evropským zemím, které jsou imigrací přetíženy; chybějící pracovní síla

- např. proti: příliš vysoké počty, které Evropa nedokáže pojmout; hrozba nepovedené integrace (nezaměstnanost, kriminalita, obecně odlišná kultura); nebezpečí terorismu

b. Hlasujte (přijímat, nebo nepřijímat).

Po hlasování vyvolává vyučující žáky z obou táborů a chce po nich návrhy konkrétních řešení možných důsledků jejich rozhodnutí.

Přijímat: Jak zabránit případným problémům při integraci cizinců z jiného kulturního okruhu do naší společnosti (např. nezaměstnanost, zločinnost)?

(např. poučit se z chyb v zahraničí, věnovat od počátku integraci velkou pozornost a finance, rovnoměrně uprchlíky rozmístit a zabránit vzniku ghett, vzdělání pro děti, výuka jazyků a kultury, pomoc při hledání práce a bydlení, navazování kontaktů mezi starou a novou populací)

Nepřijímat: Jak jinak řešit situaci, při které z válečných zón utíkají lidé z obavy o vlastní život? Uvést konkrétní řešení, které může Česká republika či Evropská unie provést, vč. odkud vzít peníze nebo jak situaci v reálu zařídit³³.

(např. vojenský zásah ve zdrojových či tranzitních zemích, masivní navýšení prostředků na humanitární a rozvojovou pomoc, pomoc tranzitním zemím typu Libye nebo Turecka – ale kdo to udělá a kdo to zaplatí, co když Libye či Turecko nebudou souhlasit? Je Česká republika připravena někde poslat tisíce vojáků nebo desítky miliard korun?)

c. Lze nalézt nějaký kompromis mezi oběma názory? (nejdůležitější otázka!)

(např. přijímat, ale v omezeném počtu a jen po důkladné kontrole)

Závěr

Poučení z migrační krize

Poznámka: V případě dostatku času můžete nadnést otázku „Jaké si lze z migrační krize odnést ponaučení?“ a diskutovat odpovědi žáků.

- EU nakonec zareaguje a krizi vyřeší, ale chce to čas a pevné nervy (těžkopádnost rozhodování, protichůdné zájmy států – nutná řada jednání a kompromisů, což Středoevropané nechápou a neumí);
- nutnost dlouhodobého plánování, odhalování hrozeb dřív, než přerostou v krize;
- nutnost většího zájmu a aktivity EU v širším okolí (Afrika, Střední Východ) – rozvojová pomoc, bezpečnost, stabilita;
- jednotlivé země příliš slabé a v krizi se kácí jako domino (viz hroucení schopnosti států na balkánské trase kontrolovat své hranice v roce 2015) – nutnost celounijní spolupráce a společného řešení (x nacionalisté – Evropa selhala a je třeba se vrátit zpět k silným státům).

³³ Ne jen obecné proklamace typu „budeme více střežit moře“ – jak to udělat, když narazíte na potápějící se nafukovací člun plný žen a dětí a Libye je odmítá přijmout zpět?

3.4.3 Evropská unie a Rusko

Cíl: Žáci se seznámí s podstatou Putinova režimu, cíli jeho zahraniční politiky a jejími nástroji, zejm. s dezinformačními kampaněmi, „zamrzlými konflikty“ a využitím hospodářské závislosti.

1. hodina – Evropská unie a Rusko

OBR NA HLINĚNÝCH NOHOU

(Evropská unie a Rusko)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. E15)

Výběr z literatury: Bičík, Anděl a Bláha 2019; Ellick a Westbrook 2018; Jelen 2013; Lucas 2008; Lucas 2012; Snyder 2019; Šlachta, Burda a Holeček 2007; Walker 2014.

Úvod

„Obr na hliněných nohou“

Kdo jím je? – paradox:

- Evropská unie – ekonomický obr (vyspělá a bohatá, 15–20 % hospodářství světa), ale mocenský trpaslík (nejednotná, nejistá, bez opravdové společné zahraniční a bezpečnostní politiky)
- Rusko – ekonomický trpaslík (vyspělost na úrovni Turecka či Malajsie, 2–3 % hospodářství světa), ale mocenský obr (nebo se o to aspoň pokouší – mimořádně agresivní a ambiciózní)

1. Aktivita (5 minut)

Ruská hrozba – diskuse

Diskutujte s žáky následující otázku:

„Představuje současné Rusko pro Českou republiku hrozbu? Pokud ano, v čem, jakým způsobem?“

Žáci se s odpověďmi hlásí nebo jsou vyvoláváni. Vybízejte je k argumentaci, protinázorům, nesouhlasu, polemice. Žáci by měli být schopni své názory podepřít argumenty, logicky je vysvětlit (příčina – následek), uvést příklady.

2. Výklad (5 minut)

Rusko

1. Základní charakteristika:

- Rusko je svou rozlohou největší země světa; populačně největší v Evropě a 9. na světě (asi 145 mil.); extrémně bohatá na zdroje (úrodná půda, nerostné suroviny), ale hospodářsky středně vyspělá (HDP na obyvatele kolem 50. – 70. místa na světě, asi 1/2 – 2/3 úrovně České republiky).

2. Historie:

- Rusko jako jádro Sovětského svazu (SSSR, 1922 – 91) = komunistická diktatura utlačující vlastní obyvatele i státy v okolí a na celém světě – v dobách tzv. studené války (50. – 80. léta)

SSSR jako jedna ze dvou supervelmocí a hlavní oponent svobodného západního světa a vyzyvatel USA; ovšem hospodářská slabost a prohlubující se vnitřní problémy – v 80. letech kolaps a počátkem 90. let rozpad (Michail Gorbačov);

- nezávislé Rusko v 90. letech: pokus o demokratizaci a reformy (Boris Jelcin), naděje na Rusko fungující standardně jako jiné postkomunistické země středovýchodní Evropy (demokracie a kapitalismus); ovšem namísto toho hospodářský rozklad a propad životní úrovně, vnitřní politický rozvrat až chaos, ústup z mezinárodní scény;
- v reakci na to nastupuje „silný muž“ Vladimir Putin (ex-důstojník sovětské tajné služby KGB, prezident/premiér Ruska od 1999 dodnes): zlepšení hospodářství, zvýšení životní úrovně (i díky vysokým cenám ropy), stabilizace země, ovšem za cenu ukončení demokratizace a návratu k autoritářskému resp. diktátorskému stylu vládnutí – tj. stabilita za cenu diktatury; obnovení ruského nacionalismu, návrat Ruska na mezinárodní scénu a k mnohem agresivnější zahraniční politice, vč. použití vojenské síly.

3. Současnost:

- Hospodářství: středně vyspělá země, ale struktura ekonomiky odpovídá rozvojovým zemím: jednostranná závislost na těžbě a vývozu nerostných surovin (1/2 příjmů rozpočtu tvoří ropa a zemní plyn; „státem řízený kapitalismus“ – těžba a vývoz vesměs v rukou státem ovládaných gigantů typu Gazprom či Rosněft) – závislost na kolísání cen na světových trzích, velký vydírací potenciál vůči menším zemím v okolí (plyn jako nástroj zahraniční politiky);
- Politika: osobní diktatura Vladimira Putina („řízená demokracie“, s podporou silových složek státu a některých „oligarchů“ = kapitánů průmyslu) – ovládnutí médií, omezení svobody slova, cenzura, pronásledování oponentů, potlačování opozice, porušování lidských práv, falšování voleb, korupce apod.; dle Freedom House úroveň demokracie 6,5 (přičemž zde 1 = nejlepší, 7 = nejhorší), tj. na úrovni Číny či Íránu; opozice se nemůže dostat k moci: zcela beznadějně min. do smrti V. Putina.

3. Aktivita (10 minut)

Dodávky ruského plynu do Evropy

1. Úvod

Zemní plyn je důležitou surovinou – používá se jako zdroj energie v průmyslových provozech i v dopravě, spaluje se v tepelných elektrárnách (ne u nás), je využíván jako surovina v chemickém průmyslu a slouží i k vytápění domácností.

Rusko je spolu s USA největším světovým těžařem zemního plynu; a je jeho největším vývozcem.

2. Zadání

Vyučující rozdá do dvojic Pracovní listy „Dodávky ruského plynu do Evropy“. Žáci si prohlédnou mapu a zamyslí se nad otázkami pod ní (příp. si v bodech napíší odpovědi). Mapa po celou dobu promítána v PPT.

Poznámka: Data pocházejí z roku 2013 (novější nejsou dostupná v potřebném detailu), ale situace se rok od roku mění – proto jde více o porozumění problému energetické závislosti než o konkrétní čísla pro jednotlivé země.

3. Vyhodnocení

Vyučující nadnáší otázky a vyvolává žáky k odpovědím, do diskuse zapojuje i ostatní.

4. Možné odpovědi

ad 1 (důvody rozdílů): vzdálenost od Ruska; historie (součásti SSSR/RVHP); plyn z vlastních zdrojů (Severní moře, Rumunsko); přístup k moři (technické možnosti dopravy odjinud)

ad 2 (důsledky): energetická závislost na Rusku – snadná vydíratelnost (zejm. v zimě – vytápění), tím omezení suverenity (Rusku stačí pohrozit uzavřením kohoutků a dotyčný stát splní cokoli); udržování nebezpečného a nám nepřátelského Putina režimu při životě platbami za dodávky plynu

ad 3 (možnosti snížení; většina toho se již děje): diverzifikace dodávek – plynovody z jiných zdrojů (Severní moře; severní Afrika, Střední Východ) + nově možnost dopravy zkapalněného zemního plynu (LNG) tankery do přístavních terminálů kde se odkapalňuje (nejen západní Evropa, ale nově i Pobaltí či Polsko – možnost i pro nás); diverzifikace zdrojů – využití jiných energetických zdrojů (uran, obnovitelné zdroje energie); výstavba velkých podzemních rezervních zásobníků (i u nás); vzájemná pomoc napříč EU (více kapacitní síť plynovodů i severojižním směrem, obrácený tok plynu, např. pomoc České republiky Slovensku)

5. Závěr

Energetická závislost na Rusku oslabuje suverenitu evropských států, a představuje tedy pro nás jednu z významných bezpečnostních hrozeb. Diverzifikace dodávek ropy a plynu (příp. uranu), resp. spotřeby energie vůbec, by proto měla být jednou z priorit.

4. Výklad (20 minut)

Rusko, svět a Evropa

Poznámka: Vzhledem k délce výkladu je vhodné žáky maximálně vybízet k zapojení, zejm. otázkami na uvádění příkladů, vysvětlení pojmů apod. Vlastní výklad můžete záměrně vyhrodit tak, abyste vyvolali polemiku či nesouhlas a tím i diskusi.

Pozor: Rusko, Rusové ≠ Putin (nejde o Rusko či Rusy, ale o Putinův režim, který Rusko a Rusy ovládá a využívá ke svým záměrům)!

1. Cíle Putinovy zahraniční politiky:

- posílit vliv Ruska ve světě, obnovit jeho postavení světové supervelmoci z dob studené války (rozpad SSSR chápán jako katastrofa);
 - hlavním oponentem Západ (USA, NATO, EU);
- posílit vliv Ruska v tzv. „blízkém zahraničí“ = státy v okolí Ruska, které Rusko stále vnímá jako svůj „dvorek“
 - blízké zahraničí – dvě kategorie:
 - „ruský svět“ = bývalý SSSR (dnešní zájem a vliv Ruska větší)
 - „vnější blízké zahraničí“ = bývalé satelity SSSR, vč. České republiky (dnešní zájem a vliv Ruska menší)
 - cílem není vojenské obsazení těchto států (zbytečné), ale posílení ruského politického, hospodářského a kulturního vlivu v nich (získání „pák“ umožňujících ovlivňovat jejich politiku a směřování);

- snaha o vytvoření politických a hospodářských integrací na bázi býv. SSSR pod taktovkou Ruska (např. od 2015 Euroasijská unie jako pokus o protiváhu EU); ale neúspěšné (většina pokroku jen na papíře).

2. Nástroje Putinovy zahraniční politiky proti Blízkému zahraničí:

- podstata: „noha ve dveřích“ – snaha do daného státu vpašovat ruský vliv (hospodářský, politický, vojenský), kterého se nelze snadno zbavit a pomocí kterého lze kdykoli zásadně ovlivnit směřování státu (hrozba, vydírání apod.);
- hospodářský vliv: často strategické sektory (energetika) – dodávky ropy a zemního plynu (hrozba uzavření kohoutků), výstavba jaderných elektráren (nejnověji Maďarsko – Paks: staví ji Rosatom, hrozí i v České republice), embargo na dovoz citlivých komodit;
- politický vliv: proruské „páté kolony“, „užiteční idioti“, „trojští koně“ v jednotlivých státech: ruské menšiny (např. Pobaltí, Ukrajina), proruskí politici a strany (obvykle extrémní levice či nacionalisté), proruská média, různé proruské skupiny (např. motorkáři – Noční vlci) či kultura (např. pěvecký sbor Alexandrovci);
- vojenský vliv: nestandardní vedení války, „hybridní válka“ – kombinace klasického vedení války s různými partyzánskými, teroristickými či kriminálními postupy, kybernetickou válkou, dezinformacemi, diplomacií, ekonomickou válkou apod.;
 - rozmlňuje definici války a těžko se na ni reaguje (klasický vojenský zásah se jeví jako neproporční a je neúčinný);
- přímé vojenské zásahy v okolních zemích: ne okupace celého státu, ale obvykle podpora separatistického regionu či etnika, „salámová metoda“ (kousek po kousku);
 - např. Gruzie (Jižní Osetie, Abcházie – válka 2008), Moldavsko (Podněstří), Ukrajina (Krym, Donbas – okupace resp. válka od 2014); příp. Ázerbájdžán (Náhorní Karabach, i když zde ruský vliv omezený), příp. Tádžikistán;
 - vznikají tzv. „zamrzlé konflikty“ – nekonečné patové situace, téměř nedochází ke střetům nebo jen nízké intenzity, ale Rusko má možnost konflikt kdykoli „rozmrazit“ a ohrozit stabilitu a budoucnost země (ideální „noha ve dveřích“); státům znemožňuje vstup do EU či NATO.

3. Nástroje Putinovy zahraniční politiky globálně, proti Západu:

- ovlivňování veřejného mínění, dezinformace³⁴ a „fake news“ = systematická mediální kampaň (internet, sociální sítě) postavená na lžích – lež prezentována jako „alternativní verze pravdy“ podle poučky „čím více zalžeš, tím je větší šance, že ti něco z toho projde“; využití pocitu, že „na každém šprochu je pravdy trochu“;
 - cíl: zamlžit hranice mezi pravdou a lží, dobrem a zlem; vytvořit dojem, že všichni tak trochu lžou, že všichni jsou tak trochu lotři;
 - snaha vyvolat dojem, že existuje nějaká jiná, skrývaná pravda – šíření různých konspiračních teorií a vytváření pocitu, že nám tradiční média a politici lžou nebo něco zamlčují (HIV/AIDS pochází z laboratoří USA, islamistické teroristické útoky ze dne 11. září 2001 spáchaly USA samotné apod.);

³⁴ Liší se od propagandy – cílem propagandy je přesvědčit o vlastní „pravdě“; cílem dezinformací je vytvořit informační chaos, tj. dojem, že pravda neexistuje a všichni tak trochu lžou a tak trochu mluví pravdu.

- výsledek: pohřbení pravdy pod snůškou lží, zmatení veřejnosti, ztráta důvěry v média, politiky, demokratické instituce a demokracii jako takovou, ztráta hodnotové orientace a „morálního kompasu“; Putinův režim se ve výsledku jeví jako normální a stejný jako všichni ostatní;
- namířeno proti: státům, stranám, politikům, běžným lidem kritickým vůči Rusku;
- provádí: armáda desítek tisíc ruských agentů a internetových „trollů“ + využití (maskovaných) ruských či proruských médií (RT = Russia Today, Sputnik News, v České republice Aeronet) + pomoc místních „užitečných idiotů“, kteří šíří lži a dezinformace dál, byť třeba nevědomky:
 - vesměs z řad populistických, extrémně levicových či nacionalistických politiků;
 - u nás např. Miloš Zeman, Tomio Okamura a SPD, KSČM, V. Klaus st. i ml.; a řada pofiderních médií (Parlamentní listy);
 - v Evropě např. Francie: Marine Le Pen; Německo: Alternativa pro Německo, Pegida; Maďarsko: Viktor Orbán;
- využití: ovlivňování výsledků voleb v západních zemích (americké prezidentské volby v roce 2016, referendum o „Brexitu“ 2016 apod.)
- poznámka: žáky můžete vybídnout k uvedení konkrétních příkladů ruských dezinformací či konspiračních teorií, způsobu a účelu provedení, proruských politiků a médií apod.; ale i k diskusi otázky, jak se těmto vlivům bránit

4. Rusko a Evropa

Rusko: ekonomická i vojenská malost a podřadnost oproti Západu

- Putin ví, že je Rusko proti Západu příliš slabé, a proto hlavní snahou je evropské členy NATO a EU rozeštvát a rozdělit, EU a NATO oslabit a rozbít; jednotlivě pak již Rusku vzdorovat nedokážou a Rusko si s nimi poradí samostatně.
- NATO a EU jsou tak hlavní obranou Evropy před ruskou rozpínavostí.

5. Závěr – diskuse (5 minut)

Ve zbývajícím čase s žáky znovu diskutujte vstupní tezi, resp. otázku:

Kdo je tedy oním „obrem na hliněných nohou?“

Diskuse se znovu může vrátit k úvodní otázce, zda Rusko představuje hrozbu, v čem a jak se jí bránit; a především kdo ve střetu Ruska se Západem „tahá za kratší konec“ (dnes a do budoucna). Žáky vybízejte k vlastnímu názoru a argumentaci; využít mohou znalosti z této i předešlých hodin.

Odpověď: Z dlouhodobého hlediska spíše Rusko.

Z dlouhodobého hlediska čelí Putinův režim neřešitelným problémům:

- je a navždy bude hospodářsky slabý (na rozdíl od Číny – větší hrozba);
- je a navždy bude bez opravdových spojenců (stejně jako komunistická Čína);
- jako jiné diktatury nemá možnost čelit vnitřním rozporům a nespokojenosti obyvatel pomocí korekcí typu svobodných voleb;

- demokracie může být věčná, ale diktatuře neúprosně tikají biologické hodiny jejího vůdce (V. Putin: narozen 1952).

3.4.4 Budoucnost Evropské unie a České republiky v ní

Cíl: Žáci uvažují a debatují o vztahu občanů k EU, výhodách a nevýhodách členství, možnostech dalšího rozšiřování EU či o scénářích možného dalšího vývoje unie.

1. hodina – Budoucnost Evropské unie a České republiky v ní

JAK DÁL?

(Budoucnost Evropské unie – a České republiky v ní)

(Jak (ne)snadné je být... evropským občanem, hodina č. E16)

Výběr z literatury: Dostál 2010a; Dostál 2010b; Evropská unie 2017; Fiala, Krutílek a Pitrová 2018.

Úvod

Evropská unie je možná v krizi: ale každá krize je zároveň příležitostí k přehodnocení dosavadního postupu, změně a vymyšlení něčeho nového (ostatně o krizi EU se mluví od jejího vzniku).

1. Aktivita 1, varianta A (0/15 minut)

Důvěra v EU

Aktivita je zaměřena na rozbor vztahu občanů k EU, zvl. (českého) euroskepticismu.

1. Práce ve dvojicích

Rozdejte do dvojic Pracovní listy „Důvěra v EU“. Nechte žáky přečíst zadání a zamyslet se nad otázkami (bokem si mohou udělat poznámky).

2. Společné vyhodnocení

Grafiku celou dobu promítejte v PPT. Předčítejte otázky, vyvolávejte dvojice k odpovědím, do následné diskuse zapojte i další žáky. Vybízejte je k argumentaci, nesouhlasu, protinázorům. Soustřeďte se na bod (E), tj. český euroskepticismus. Snažte se ale udržet diskusi nad úzce vymezeným tématem (příčiny nedůvěry v EU).

3. Možné odpovědi:

ad (A) globální hospodářská krize (od 2007) a následná dluhová krize eurozóny (od 2009, zejm. jih: Řecko, Španělsko); s EU souvisí pouze částečně, ale obecně vyvolává „blbou náladu“;

ad (B) migrační krize (2015–16) – zásadní podlomení důvěry ve funkčnost EU;

ad (C) tradiční britský euroskepticismus – Velká Británie v rámci EU vždy výjimečná, dlouhodobě skeptická, odtud i „Brexit“;

ad (D) Řecko nejhůře postiženo hospodářskou resp. dluhovou krizí, EU sice Řecko zachraňovala, ale obecně v zemi panuje „blbá nálada“ a všeobecná naštvanost na politiku, stát, EU apod.;

ad (E) Česká republika v rámci střední Evropy výjimečně euroskeptická (viz mapa), nad důvody tristního stavu lze různě spekulovat: např. tradiční český skepticismus, nedůvěra k velkým myšlenkám, neschopnost se pro něco nadchnout, švejkování na hraně pitvoření; dlouhodobé protievropské tirády i od těch nejpřednějších a nejvýznamnějších politiků, počínaje V. Klausem st., a konče M. Zemanem (nemluvě o extrémistech typu KSČM nebo SPD).

4. Závěr

Pohled veřejného mínění na EU se dynamicky vyvíjí z důvodů, jež s EU mohou, ale také nemusí souviset:

a) důvěra v EU odráží obecný stav veřejného mínění a náladu v dané zemi, tj. jak stav ekonomiky, tak např. různé korupční kauzy či politické skandály – zhoršení situace obecně vyvolá „blbou náladu“ a nedůvěru v politiky národní i evropské bez ohledu na to, kdo za daný stav může;

b) EU se stala „otloukánkem“ pro všechny národní politiky, nejen populisty – když se něco podaří, přivlastní si úspěch národní politici, když se něco nepodaří, je neúspěch sveden na EU („EU po nás požaduje...“, „musíme zavést evropskou směrnici...“, ačkoli jsou tato rozhodnutí v Bruselu přijímána právě těmito národními politiky na Radách ministrů); největším nepřítelem EU se tak stali národní politici, mimo jiné i proto, že silná EU znamená méně moci, vlivu, významu i peněz pro ně samé.

2. Aktivita 1, varianta B (0/15 minut)

Výhody a nevýhody členství v EU

Aktivita je zaměřena na rozbor základní otázky „Převažují podle vašeho názoru výhody, nebo nevýhody členství v Evropské unii?“.

(a) Samostatná práce

Každý sám podle svého uvážení napíše na papír 1 hlavní výhodu a 1 hlavní nevýhodu členství v EU.

(b) Společná práce

i. Své názory z bodu (a) přečtou 4 (výhody) + 4 (nevýhody) žáci – hlásí se nebo je vyučující vyvolává. Vyučující se vždy dotáže, kolik dalších žáků má napsanou stejnou nebo podobnou/související (ne)výhodu (např. „dotace“ = „peníze“, „volné cestování“ = „otevřené hranice“ atd.) a zaznamenává četnost odpovědí.

ii. Poté se vyučující dotáže, zda má někdo napsanou ještě jinou, dosud nezmíněnou (ne)výhodu, kterou považuje za zásadní (takto se mohou vyjádřit max. 2 + 2 další žáci), a opět zjistí její zastoupení ve třídě.

iii. Všechny výsledky vyučující zapisuje na tabuli. Na základě četnosti určí vyučující dvě hlavní výhody a dvě hlavní nevýhody českého členství v EU.

(c) Protiargumenty

Ke každé z 2 hlavních výhod a nevýhod z bodu (b, iii) se žáci pokusí formulovat 1 protiargument (např. „ztráta kontroly nad státními hranicemi x ale možnost volně cestovat“) – hlásí se nebo je vyučující vyvolává.

(d) Hlasování

Na základě předešlých bodů žáci hlasují o otázce: „Převažují podle vašeho názoru výhody, nebo nevýhody členství v EU?“ (možnosti: výhody – nevýhody – neví)

Poznámky:

- Výhody a nevýhody by měly být formulovány co nejstručněji a nejpřesněji (max. 5 slov).
- Pokud možno by se nemělo jednat o názory, ale o co nejobjektivněji pojatá faktická tvrzení.
- Vyučující musí vyřadit vyloženě nepravdivá tvrzení (např. „musíme přijímat uprchlíky“, což ale nemusíme).
- Výhody i nevýhody by měly mít obecnější charakter a neměly by se vztahovat ke konkrétním událostem (např. místo „migrační krize“ raději např. „ztráta kontroly nad státními hranicemi“).

(Na tomto základě vyučující případně upraví formulace (ne)výhod od žáků.)

3. Výklad (15 minut)

Budoucnost EU

1. Vývoj EU:

- W. Churchill: „Britská armáda je vždy dokonale připravena na minulou válku“; EU také, ale vyplývá to z podstaty jejího fungování (množství názorů a zájmů, složitost institucí, těžkopádnost rozhodování).
- Reformy často reagují na krize (např. finanční, migrační), i když obvykle „za 5 minut 12“.
- EU se vyvíjí evolučním (postupným), ne revolučním (převratným) způsobem (viz Schumanova deklarace – „politika malých kroků“).
- O základním směřování a budoucnosti EU rozhoduje Evropská rada (hlavy států, resp. vlád členských zemí), o klíčových otázkách jednomyslně; tj. vše je v rukou členských států.

2. Základní dilemata:

- nekončící střety nad otázkou „Jak by se měla EU dále vyvíjet?“ – politici, strany a státy zastávají různé názory;
 - 1. posilování integrace (potřebujeme více Evropy! – směřování k federalizaci EU nebo k evropskému „superstátu“, více kompetencí EU: např. ekonomická integrace – větší rozpočet, daně?; politická integrace – zahraniční politika, bezpečnost, armáda?) versus 2. oslabování integrace (potřebujeme méně Evropy! – návrat kompetencí zpět ke členským státům, EU jen jako zóna volného obchodu);
 - 1. rozšiřování EU (přijímání dalších států) x 2. rozšiřování spolupráce (posilování integrace);
- výsledek střetů názorů – doposud obvykle kompromis; nicméně s tím, jak se prohlubují spory o pokračování evropské integrace, se na stůl dostávají i další možnosti:
 - 1. vícerychlostní Evropa – některé státy se budou dobrovolně integrovat rychleji, ostatní je budou dobrovolně následovat pomalejším tempem (částečně již funguje, např. euro, příp. Schengen); lákavé, ale hrozí trvalé rozdělení EU a vznik států/občanů druhé kategorie (mohli by si za to ovšem sami – dobrovolnost);

- 2. Evropa a la carte („dle jídelníčku“) – každý stát si z EU vybere to, co se mu líbí, v něčem se integrace účastnit bude, v něčem ne; opět lákavé, ale hrozí spíše „Evropa jako trhací kalendář“ – každý si vybere jen výhody (přínosy), a odmítne související nevýhody (náklady), z toho chaos a rozklad evropské integrace a solidarity.

3. Budoucnost integrace: pět možností:

- V roce 2017 představil předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker pět základních možností budoucího směřování EU (součást tzv. Bílé knihy o budoucnosti EU³⁵):
 1. pokračovat jako doposud;
 2. EU pouze jako jednotný trh (omezení politické integrace, návrat zpět k EU jen jako prostoru volného trhu);
 3. státy, které chtějí, dělají více (blízké vícerychlostní EU či EU a la carte: dobrovolná hlubší integrace států, které ji chtějí; např. armáda, daně, sociální politika);
 4. dělat společně méně, zato účinněji (EU se soustředí jen na některé vybrané oblasti politiky, v nichž bude postupovat dále, v jiných bude méně aktivní);
 5. dělat společně více (státy EU se dohodnou na dalším prohlubování evropské integrace).
- O těchto možnostech neproběhne žádné velké hlasování, jde spíše o scénáře, resp. nastínění obecných možností a podklad pro další úvahy a reformy.
- Budoucnost EU je v rukou členských států, patrně zvolí kompromis mezi dvěma či více možnostmi (zvl. 1 – „business as usual“).

4. Budoucnost rozšiřování: kdy, kde, koho?

- Postup rozšíření o jednotlivé země:
 - Kodaňská kritéria (Kodaň, 1993) = požadavky na stát pro vstup do EU: demokracie, právní stát, lidská práva, ochrana menšin; fungující tržní hospodářství; přijetí potřebné legislativy (acquis communautaire), stanovení povinností při členství a cílů i hodnot unie;
 - podpis asociační dohody – podání přihlášky – země je kandidátskou – rozhovory o členství – podpis smlouvy o přistoupení – vstup do EU;
- Hlavní směr rozšiřování – západní Balkán – na tom panuje shoda a proces probíhá:
 - kandidátské země vedoucí rozhovory o členství: Černá Hora (nejblíže vstupu – snad by mohlo být 2025), Srbsko;
 - další kandidátské země: Makedonie, Albánie;
 - podána přihláška: Bosna a Hercegovina;
 - možný kandidát: Kosovo;
 - obecně hlavní překážky: slabé hospodářství + politické problémy = korupce, organizovaný zločin (prorůstající do státní správy), slabost institucí, politizace justice;

³⁵ Viz EVROPSKÁ UNIE. *Bílá kniha o budoucnosti Evropy: Úvahy a scénáře pro EU27 v roce 2025* [online]. Brusel: Evropská komise, 2017 [cit. 2020-03-31]. ISBN 978-92-79-67650-5. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/bila_kniha_o_budoucnosti_evropy_cs.pdf

- Další možnosti rozšiřování spíše ve stádiu úvah a diskusí:
 - Turecko: zvláštní a nekonečný případ – asociační dohoda již od 1964, ale značně kontroverzní (zvl. dnes: zhoršující se úroveň demokracie pod R. T. Erdoganem: autoritářství, lidská práva, svoboda slova, soudnictví, práva žen), vstup se spíše vzdaluje, Turecko ztrácí zájem, rozhovory v současnosti fakticky nepokračují;
 - východní Evropa: Gruzie, Moldavsko, Ukrajina (velký zájem z jejich strany, ale řada problémů vč. ruského odporu a vměšování – viz E15);
 - západní Evropa: Island, Norsko, Švýcarsko (?);
 - severní Afrika: Maroko, Alžírsko, Tunisko (?);
- Kde jsou hranice EU? Měla by se EU někde „zastavit“?
- Protipohyb: „Brexit“ = vystoupení Spojeného království z EU na základě referenda (2016)³⁶
 - první a dosud jediný stát opouštějící evropskou integraci; do značné míry výsledek tradičního a specificky britského euroskepticismu (viz aktivita 1)
 - zatím se zdá být ojedinělou záležitostí; nehrozí nicméně postupný rozpad EU (po Brexitu např. Frexit, Czexit)?
 - poznámka: v případě dostatku času lze s žáky diskutovat možnost (hrozbu) dalších „exitů“ a rozkladu EU, příp. možné důsledky, a způsoby, jak tomu zabránit (blíže viz Aktivita 2B)

4. Aktivita 2, varianta A (0/15 minut)

Budoucnost rozšiřování EU

Cílem aktivity je diskutovat možnosti dalšího rozšiřování EU a výhody/nevýhody těchto možností.

1. Práce ve skupinách

Žáci utvoří čtveřice. Každá dostane Pracovní list „Budoucnost rozšiřování EU“, v němž heslovitě doplní chybějící položky. Úkolem žáků je pokusit se formulovat možné hrozby přijetí zemí býv. SSSR a severní Afriky do EU – dle svých znalostí, ale i subjektivních názorů (důležité je slovo „možné“ – jde o možnost, ne nutně současnou realitu); inspirovat se mohou vzory pro záp. Balkán a Turecko. Poté se naopak zamyslí nad možnými klady, přínosy, příležitostmi rozšiřování EU.

2. Společné shrnutí

Vyučující vždy vyvolá jednu čtveřici, aby doplnila jednu chybějící položku; poté vyzve ostatní žáky k doplnění nebo polemice (v rámci časových možností); příp. sám doplní chybějící dle vzorového řešení. Důraz by měl být kladen na poslední položku, tj. možné přínosy.

3. Hlasování

Žáci postupně hlasují o jednotlivých 4 skupinách zemí (záp. Balkán, Turecko, býv. SSSR, severní Afrika), zda by tyto země dle jejich názoru měly, nebo neměly být přijaty do EU (ano – ne – neví).

Pokud to časové možnosti dovolí, vyzve vyučující žáky k další diskusi (mezi zástupci zastánců a odpůrců) nad důvody odmítnutí u těch (skupin) zemí, které hlasováním neprošly.

³⁶ V době uzávěrky textu (září 2019) proces dosud neukončen a s nejasným výsledkem.

Diskuse se patrně povede nad:

a) přijímáním neevropských zemí – připomenout, že součástí EU jsou např. i francouzská zámořská území v Jižní Americe či Indickém oceánu (navíc není Evropa samotná spíše poloostrovem Asie: záleží na přírodních poměrech a na v podstatě arbitrárním vymezení kontinentů?);

b) přijímáním muslimských zemí – připomenout, že v EU již teď žije přes 15 mil. muslimů; navíc muslimské jsou i země Balkánu – Kosovo, Albánie, převážně Bosna (nejde spíše obecně o kulturu a hodnoty, které se ale značně liší i v zemích záp. Balkánu a býv. SSSR?)

4. Závěr

Čím východněji a jižněji se EU rozšiřuje, tím je tento proces problematictější z hlediska hospodářské a politické úrovně kandidátských zemí. Ale nezapomínejme, že my jsme byli před vstupem v podobné pozici. Pro obyvatele států západní a severní Evropy jsme byli my v 90. letech těmi chudými a pofidérními Východoevropany, a dostali jsme šanci – měli bychom ji upírat jiným?

A dále, nemůže členství v EU mít pro tyto země blahodárný účinek, nepozvedne jejich hospodářství a nedisciplinuje jejich politiky, „nevytáhne“ je z Východu (Jihu) na Západ? A neprospěje i nám?

5. Aktivita 2, varianta B (0/15 minut)

Další směřování EU

Cílem aktivity je diskutovat možnosti dalšího vývoje EU, a to na základě pěti možností představených Evropskou komisí v tzv. Bílé knize z roku 2017 (viz Výklad).

1. Příprava ve dvojicích

Vyučující rozdává dvojici Pracovní listy „Další směřování EU“ (plusy a mínusy jsou kombinací údajů z Bílé knihy a názoru autorů a je nutné je vnímat jen jako „možnosti“, ne jako daná fakta). Žáci si je prostudují, příp. poznačí místa (týká se plusů a mínusů), s nimiž nesouhlasí³⁷ nebo kterým nerozumí. Tabulka je celou dobu promítána v PPT.

Žáci eventuálně mohou dokonce doplnit další, šestý scénář (není příliš pravděpodobné – snad jen rozpuštění EU, příp. po „Brexitu“ další „exity“), potom k němu ale musí uvést i plusy a mínusy.

2. Společně – možné doplnění

Vyučující vyzve žáky, aby (pokud si některá místa v listu poznačili) uvedli své výhrady, příp. je dle vlastního názoru doplnili či pozměnili (týká se plusů a mínusů). Vyučující tyto změny po vlastním zvážení může doplnit do tabulky (do PPT, příp. na tabuli).

3. Hlasování

Žáci o pěti možnostech hlasují – vyjadřují, kterou z možností by preferovali, která je nejlepší dle jejich názoru pro budoucnost EU, České republiky v ní i pro ně osobně.

Hlasuje se dvoukolovým způsobem – v 1. kole si žáci vybírají z 5 možností; pokud žádná nezíská více než 1/2 hlasů, postupují 2 nejúspěšnější možnosti do 2. kola.

³⁷ „Nesouhlasí“ ne ve smyslu vlastního názoru na daný scénář (možnost), ale ve smyslu nesouhlasu s předloženou formulací možných plusů a mínusů.

3a. Možná diskuse

Pokud se koná 2. kolo, vyzve vyučující mezi 1. a 2. kolem žáky k diskusi. Žáci, kteří v 1. kole hlasovali pro jednu ze dvou postoupivších variant, se ji krátce pokusí obhájit – uvedou důvody, proč ji prosazují, proč je pro EU, Českou republiku i pro ně osobně výhodná. Pokud to časové možnosti dovolí, může se vždy k těmto důvodům vyjádřit s protiargumenty zbytek žáků.

4. Závěr

Tento typ hlasování ve stylu referenda společnost (třidu) rozděluje jak v názorech, tak ve výsledku (na vítěze a poražené). Tímto způsobem se proto v Evropské unii obvykle nerozhoduje – namísto toho se politici snaží dosáhnout dohody, konsenzu výhodného a přijatelného pro všechny. Proto by ve skutečnosti došlo k vyjednávání a kompromisu mezi dvěma či více možnostmi.

Závěr

Evropská unie je demokratické uskupení demokratických států – je to otevřený projekt bez předem určeného výsledku a bude taková, jakou ji budeme chtít mít.

Budoucí podoba EU a též budoucí postavení České republiky v EU – úkol pro novou, mladou generaci.

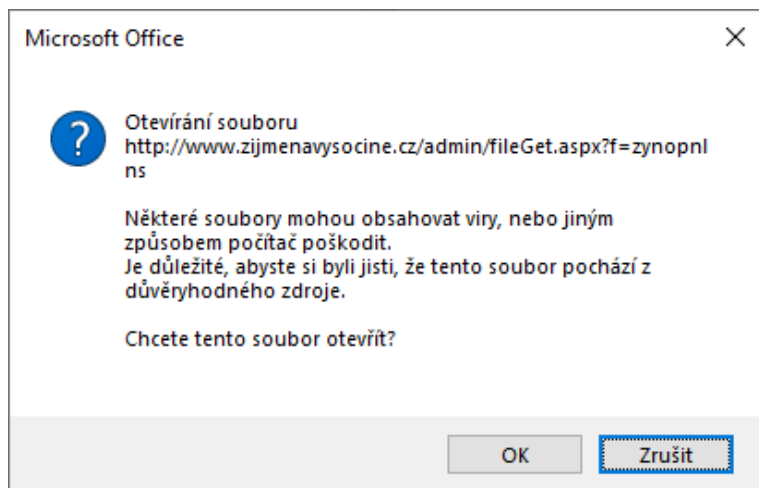

4 Příloha č. 1 – Soubor materiálů pro realizaci programu

Poznámky:

Značení příloh: „4 . Tematický blok . Téma . Hodina . Číslo přílohy“.

V případě, že se při kliknutí na odkaz objeví obrazovka podobná následující, je nutné zvolit **OK** a soubor se přímo otevře.

4.1.1.1.1 Prezentace „Demokracie vs. diktatura“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=apnzapbps>

4.1.1.1.2 Citáty slavných osobností o demokracii (zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=ifehhiipk>

4.1.1.1.3 Znaky demokracií x diktatur (zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=dbgdhzans>

4.1.2.1.1 Prezentace „Vítězství demokracie?“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=isagypkap>

4.1.2.1.2 Kati evropské demokracie včera a dnes

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=iilfibnya>

4.1.3.1.1 Prezentace „Jak si stojíme?“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=lolobonya>

4.1.3.1.2 Politická práva a občanské svobody dle Freedom in the World (zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=dhagpozHz>

4.1.3.1.3 Stav a vývoj demokracie ve vybraných státech (zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=nkosfsspk>

4.2.1.1.1 Prezentace „Evropská unie“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=lddlnfhya>

4.2.1.1.2 Pleteme si (zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=hfynibfol>

4.2.2.1.1 Prezentace „History and Memory“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=nkdaoyyps>

4.2.2.1.2 Otcové zakladatelé EU (zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=isheholdk>

4.2.2.1.3 Vývoj evropské integrace (opakování – zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=ldfbszkpa>

4.2.2.1.4 Rozšiřování EU (opakování – zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=zhinyppsn>

4.2.3.1.1 Prezentace „Jak EU funguje“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=zsyogodk>

4.2.3.1.2 Tři moci (zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=zbpzossba>

4.2.3.1.3 Orgány a instituce EU – opakování (zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=hpkdkepap>

4.2.4.1.1 Prezentace „It’s the economy, stupid!“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=bdyfkkiol>

4.2.4.1.2 Poznáváme euromince (zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=dasgbfohg>

4.2.4.1.3 Medailonek – šablona krátká

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=nbyipngdk>

4.2.4.1.4 Medailonek – vzor krátký

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=dnaozikns>

4.2.4.1.5 Medailonek – šablona dlouhá

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=ifbpoleha>

4.2.4.1.6 Medailonek – vzor dlouhý

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=dlffbgozh>

4.3.1.1.1 Prezentace „Evropa a vaše práva“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=nngeadiyz>

4.3.1.1.2 Lidská práva (zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=iafnhiyya>

4.3.1.1.3 Lidská práva versus svobody

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=lpnaoofpl>

4.3.2.1.1 Prezentace „Hurá do práce!“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=bbgzsakgy>

4.3.2.1.2 Vytvoření životopisu Europass – zadání

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=ilibbyfpl>

4.3.2.1.3 Vyhledání práce v EU – zadání

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=ikelgkndk>

4.3.3.1.1 Prezentace „Svět: utrpení a naděje“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=anhhysbds>

4.3.3.1.2 Příběhy (pro žáky)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=ideahlgsd>

4.3.3.1.3 Příběhy – mapy

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=znofknpos>

4.3.4.1.1 Prezentace „Evropa: práva, pomoc, ochrana“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=dzhaonnpl>

4.3.4.1.2 Práva dětí (zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=ienekzbgh>

4.3.4.1.3 Jakub Čech versus Václav Klaus mladší

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=ieddkinol>

4.3.5.1.1 Prezentace „Hurá do školy!“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=znngbopol>

4.3.5.1.2 Světové a evropské univerzity (zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=agsbghdds>

4.3.5.1.3 Na Erasmus!

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=ibzpkniel>

4.4.1.1.1 Prezentace „Demokracie v ohrožení“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=lykfdnppl>

4.4.1.1.2 Přehled vnitřních politických hrozeb v členských státech EU (zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=lbleeofpk>

4.4.2.1.1 Prezentace „Pevnost Evropa“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=ignilsbez>

4.4.3.1.1 Prezentace „Obr na hliněných nohou“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=nodzpdnbf>

4.4.3.1.2 Dodávky ruského plynu do Evropy

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=degsezlsd>

4.4.4.1.1 Prezentace „Jak dál?“

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=npgbyhnpa>

4.4.4.1.2 Důvěra v EU

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=byinyebbf>

4.4.4.1.3 Budoucnost rozšiřování EU (zadání)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=abniishlp>

4.4.4.1.4 Další směřování EU

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=bbipklbh>

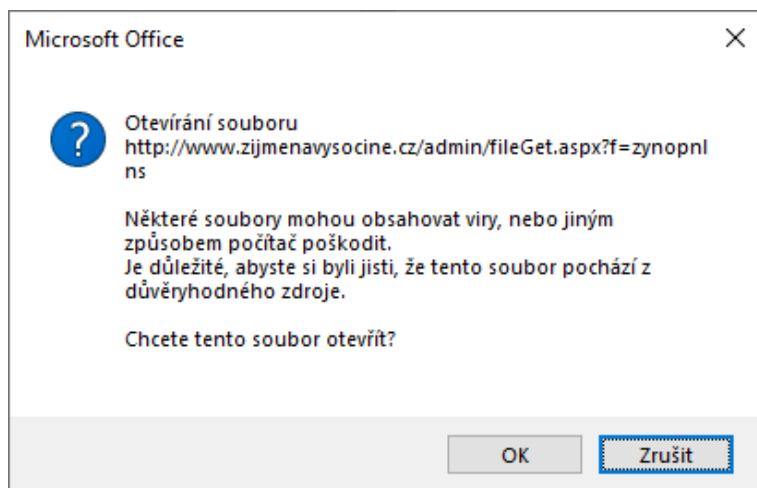

5 Příloha č. 2 – Soubor metodických materiálů

Poznámky:

Značení příloh: „5 . Tematický blok . Téma . Hodina . Číslo přílohy“. Číslování příloh není souvislé, aby byla zajištěna návaznost na materiály v příloze 4 (tj. řešení má poslední čtyřčíslí shodné se zadáním odpovídajícího pracovního listu, pokud existuje, např. 5.1.1.1.2 je řešením zadání 4.1.1.1.2).

V případě, že se při kliknutí na odkaz objeví obrazovka podobná následující, je nutné zvolit a soubor se přímo otevře.

5.1.1.1.2 Citáty slavných osobností o demokracii (řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=nbsszlbp1>

5.1.1.1.3 Znaky demokracií x diktatur (řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=nldyspifb>

5.1.3.1.2 Politická práva a občanské svobody dle Freedom in the World (řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=hakozfdps>

5.1.3.1.3 Stav a vývoj demokracie ve vybraných státech (řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=idflsykya>

5.2.1.1.2 Pleteme si (řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=zopkegasd>

5.2.1.1.3 Vstupní kvíz – řešení pro vyučujícího

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=nnadenpap>

5.2.2.1.2 Otcové zakladatelé EU (řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=ldbednnds>

5.2.2.1.3 Vývoj evropské integrace (opakování – řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=zhyoeggba>

5.2.2.1.4 Rozšiřování EU (opakování – řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=ikfelInfoe>

5.2.3.1.2 Tři moci (řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=nlefyhadk>

5.2.3.1.3 Orgány a instituce EU – opakování (řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=hnyhkdba>

5.2.4.1.2 Poznáváme euromince (řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=dididopbl>

5.2.4.1.7 Poznáváme euromince – pomůcka pro učitele

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=zezbiighz>

5.3.1.1.2 Lidská práva (řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=llgyhsbap>

5.3.3.1.2 Příběhy (pro vyučující)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=nbanahlkd>

5.3.4.1.2 Práva dětí (řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=ikfyfhfkb>

5.3.5.1.2 Světové a evropské univerzity (řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=znzkagdha>

5.4.1.1.2 Přehled vnitřních politických hrozeb v členských státech EU (řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=ieiyyzhol>

5.4.4.1.3 Budoucnost rozšiřování EU (řešení)

<http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=hphzdbld>

Použitá a doporučená literatura

AGENTURA EVROPSKÉ UNIE PRO ZÁKLADNÍ PRÁVA a RADA EVROPY. *Příručka evropského práva v oblasti práv dítěte*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2016. ISBN 978-92-871-9913-3.

AMNESTY INTERNATIONAL. *Report 2017/18: The State of the World's Human Rights* [online]. London, UK: Amnesty International, 2018 [cit. 2020-03-12]. ISBN 978-0-86210-499-3. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/download/Documents/POL1067002018ENGLISH.PDF>

BIČÍK, Ivan, Jiří ANDĚL a Jan Daniel BLÁHA. *Makroregiony světa: Nová regionální geografie*. Praha: Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4273-4.

ASI-MILOVANÍ. *Demokracie versus Extremismus: Teoretická část*. Praha: Asi-milovaní, 2013. ISBN 978-80-905551-0-5.

BALÍK, Stanislav a Michal KUBÁT. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. Praha: Dokořán, 2004. ISBN 80-86569-89-6.

BAUMAN, Zygmunt. *Globalizace: Důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0817-7.

BBC. Europe and right-wing nationalism: A country-by-country guide. In: *BBC.com* [online]. BBC, 2019 [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-36130006>

BBC. Migration to Europe in charts. *BBC.com* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-44660699>

CABADA, Ladislav a Michal KUBÁT. *Úvod do studia politické vědy*. Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-076.

Corruption Perception Index 2018. In: *Transparency.org* [online]. [citováno 2020-03-12]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/cpi2018>

COURTOIS, Stéphane. *Černá kniha komunismu: I. a II.* Praha: Nakladatelství Paseka, 1999. ISBN 80-7185-196-5.

ČLOVĚK V TÍSNI. *Společný svět: Příručka globálního rozvojového vzdělávání*. Praha: Člověk v tísni, 2004. ISBN 0-903510-0-X.

ČLOVĚK V TÍSNI. *Svět podle demokracie: Náměty k výuce*. Praha: Člověk v tísni, 2012.

ČLOVĚK V TÍSNI. *Globální rozvojové vzdělávání v přípravě budoucích učitelů*. Praha: Člověk v tísni, 2015. ISBN 978-80-87456-74-3.

DAHL, Robert. *O demokracii: Průvodce pro občany*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-422-2.

DAVID, Roman. *Politologie: Základy společenských věd*. 5. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2010. ISBN 978-80-7182-162-5.

DOSTÁL, Petr. *Multi-Speed European Union: Differentiated Integration and Spatial Development in Public Opinion*. Praha: Česká geografická společnost, 2010a. ISBN 78-80-904521-6-9.

DOSTÁL, Petr. *Risks of a Stalemate in the European Union: A Macro-Geography of Public Opinion*. Praha: Česká geografická společnost, 2010b. ISBN 78-80-904521-5-2.

Dotace EU. In: *DotaceEU.cz* [online]. [citováno 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/uvod>

DRBOHLAV, Dušan a Zdeněk UHEREK. Reflexe migračních teorií. *Geografie – Sborník České geografické společnosti*. 2007, **112**(2), 125-141.

DRBOHLAV, Dušan et al. *Migrace a (i)migranti v Česku*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. ISBN 978-80-7419-039-1.

Dům zahraniční spolupráce [online]. Praha: Dům zahraniční spolupráce [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/>

ELICK, Adam B. a Adam WESTBROOK. Operation InfeKtion: Russian Disinformation: from Cold War to Kanye. *New York Times* [online]. New York, 2018 [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2018/11/12/opinion/russia-meddling-disinformation-fake-news-elections.html>

Euro. In: *Ecb.Europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/euro/html/index.cs.html>

Euro. In: *Europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-18]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/euro_cs

Eurodesk: Evropská informační síť pro mládež [online]. Praha: Dům zahraniční spolupráce [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.eurodesk.cz/>

EUROPE DIRECT JIHLAVA. *Projekty na Vysočině podpořené z dotací EU II: Mimo Jihlavu*. [online]. Jihlava: Europe Direct Jihlava, 2018 [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://www.europedirect.cz/aktuality/detail/7500>

European Union. In: *Wikipedia.org* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/European_Union

EUROPEAN UNION. *Standard Eurobarometer 89; Spring 2018; Report: Public opinion in the European Union* [online]. Brussels: European Commission, 2018 [cit. 2020-03-31]. ISBN 978-92-79-85649-5. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/surveyKy/2180>

Eurostat. In: *Ec.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-13]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat>

EUROSTAT. Asylum statistics. *Eurostat: statistics explained* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics

EVROPSKÁ KOMISE. *Politiky Evropské unie: Jak funguje Evropská unie*. 5. vydání. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2014a. ISBN 978-92-79-39905-3.

EVROPSKÁ KOMISE. *Práva EU v každodenním životě*. Brusel: Evropská komise, 2014b. ISBN 978-92-79-38606-0.

EVROPSKÁ KOMISE. *Vaše Evropa - Vaše práva*. 2. vydání. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2015. ISBN 978-92-79-40440-5.

EVROPSKÁ KOMISE. *Evropa ve 12 lekcích*. 4. vydání. Brusel: Generální ředitelství pro komunikaci, 2018a. ISBN 978-92-79-71592-1.

EVROPSKÁ KOMISE. *Evropská unie: Co je a co dělá*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2018b. ISBN 978-92-79-63359-1.

EVROPSKÁ KOMISE. *Řízení migrace ve všech jejích aspektech*. Brusel: Evropská komise, Generální ředitelství pro komunikaci, 2018c. ISBN 978-92-79-88593-8.

EVROPSKÁ UNIE. *Bílá kniha o budoucnosti Evropy: Úvahy a scénáře pro EU27 v roce 2025* [online]. Brusel: Evropská komise, 2017 [cit. 2020-03-31]. ISBN 978-92-79-67650-5. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/bila_kniha_o_budoucnosti_evropy_cs.pdf

EVROPSKÁ UNIE. *Vizionáři dějin evropské integrace: Slova, která stála u vzniku Unie*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2018. ISBN 978-92-78-41522-8.

EVROPSKÝ PARLAMENT. Azyl a migrace v EU: fakta a čísla. *Europarl.europa.eu* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/priorities/migrace/20170629STO78630/azyl-a-migrace-v-eu-fakta-a-cisla>

Evropský portál pro mládež [online]. Brusel: Evropská komise [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: https://europa.eu/youth/EU_cs

FIALA, Petr, Ondřej KRUTÍLEK a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 3. vydání. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018. ISBN 978-80-7325-450-6.

Fragile States Index. In: *Fragilestatesindex.org* [online]. [citováno 2020-03-12]. Dostupné z: <https://fragilestatesindex.org/>

FREEDOM HOUSE. Central Europe's Faceless Strangers: The Rise of Xenophobia in Central Europe. In: *FreedomHouse.org* [online]. Washington, USA: Freedom House, 2016 [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/analytical-brief/2016/central-europes-faceless-strangers#.XMGSPKQzXIU>

FREEDOM HOUSE. *Freedom in the World 2018* [online]. Lanham, Maryland, USA: Freedom House, 2019 [cit. 2020-03-12]. ISBN 978-1-5381-1203-8. Dostupné z: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/FreedomintheWorld2018COMPLETEBOOK_0.pdf

FRONTEX. Migratory Map. *Frontex.europa.eu* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://frontex.europa.eu/along-eu-borders/migratory-map/>

FUKUYAMA, Francis. *Konec dějin a poslední člověk*. Praha: Rybka Publishers, 2002. ISBN 80-86182-27-4.

HACHETTE ÉDUCATION. *Historie Géographie 3e*. Paris: Hachette Livre, 2012. ISBN 978-2-01-125643-7.

HEYWOOD, Andrew. *Politologie*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-115-1.

Historie Evropské unie. In: *Europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-16]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/history_cs

HUMAN RIGHTS WATCH. Eroding Checks and Balances: Rule of Law and Human Rights Under Attack in Poland. In: *Hrw.org* [online]. New York, USA: Human Rights Watch, 2017 [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/report/2017/10/24/eroding-checks-and-balances/rule-law-and-human-rights-under-attack-poland>

HUMAN RIGHTS WATCH. *World Report 2018* [online]. New York, USA: Human Rights Watch, 2017 [cit. 2020-03-12]. ISBN 978-1-60980-814-3. Dostupné z: https://www.hrw.org/sites/default/files/world_report_download/201801world_report_web.pdf

INFORMAČNÍ KANCELÁŘ EP V ČR. *Po stopách Evropské unie* [online]. Praha: Informační kancelář EP v ČR, 2012 [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/czechrepublic/resource/static/files/postopach2012_sazba66.pdf

Jak orgány EU přijímají rozhodnutí. In: *Europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-17]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/eu-law/decision-making/procedures_cs

Jednotný trh. In: *Europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-18]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/single-market_cs

JEHLIČKA, Petr, Jiří TOMEŠ a Petr DANĚK, ed. *Stát, prostor, politika: Vybrané otázky politické geografie*. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2000. ISBN 80-238-5566-2.

JELEN, Libor. Rusko - obr na hliněných nohou. *Geografické rozhledy*. 2013, **23**(2), 10-11.

JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: Její historie od roku 1945*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Prostor, 2017. ISBN 978-80-7260-368-8.

KABRDA, Jan a Libor JELEN. De facto státy – neviditelné ostrovy na politické mapě. *Geografické rozhledy*. 2013, **22**(4), 28-30.

LINZ, Juan J. *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. Boulder, CO, USA: Lynne Rienner Publishers, 2000. ISBN 978-1555878900.

Listina základních práv Evropské unie. In: *EUR-Lex.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-19]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>

LUCAS, Edward. *Nová studená válka: Kdo zvítězí v novém konfliktu mezi Východem a Západem?*. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1879-1.

LUCAS, Edward. *Klam: Špióni a lži aneb Jak Rusko obelhává Západ*. Praha: Mladá fronta, 2012. ISBN 978-80-204-2776-2.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Evropské strukturální a investiční fondy 2014–2020 v kostce*. 3. vydání. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2017. ISBN 978-80-7538-124-8.

NÁRODNÍ INFORMAČNÍ CENTRUM PRO MLÁDEŽ. *Práce v zahraničí*. 5. vydání. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2017. ISBN 978-80-7481-195-1.

Občanství Unie. In: *Europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-19]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/eu-citizenship_cs

Orgány, instituce a ostatní subjekty EU. In: *Europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-17]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies_cs

OXFORD UNIVERSITY. *Oxfordský atlas moderních světových dějin*. Praha: Odeon, 1991. ISBN 80-207-0317-9.

Pomoc a poradenství pro občany EU a jejich rodinné příslušníky. In: *Europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-19]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/index_cs.htm

Práva dítěte. In: *Ec.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-24]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child_cs

Práva spotřebitelů. In: *Europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-19]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/life/consumer-rights_cs

Regionální politika. In: *Europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-18]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/regional-policy_cs

Rozpočet EU. In: *Europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-18]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-budget_cs

Rozšíření EU. In: *Consilium.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-31]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/enlargement/>

Rozšiřování Unie. In: *Europarl.europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-31]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/167/rozsirovani-unie>

SEMANTIC VISIONS. *Studies*. *Semantic Visions* [online]. [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: <https://semantic-visions.com/products/studies>

SNYDER, Timothy. *Krvavé země: Evropa mezi Hitlerem a Stalinem*. Praha: Paseka / Prostor, 2013. ISBN 978-80-7432-254-9.

SNYDER, Timothy. *Cesta k nesvobodě: Rusko, Evropa, Amerika*. Praha: Paseka / Prostor, 2019. ISBN 978-80-7432-981-4.

ŠLACHTA, Mojmir, Tomáš BURDA a Milan HOLEČEK. *Ohniska napětí ve světě*. Praha: Kartografie / Nakladatelství České geografické společnosti, 2007. ISBN 978-80-7011-926-6.

Úmluva o právech dítěte. In: *Osn.cz* [online]. [citováno 2020-03-24]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

UNHCR. Mediterranean Situation. *Operational Portal: Refugee Situations* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>

UNICEF. *Annual Report 2018: For Every Child, Every Right* [online]. New York, USA: UNICEF, 2019 [cit. 2020-03-24]. ISBN 978-92-806-5032-7. Dostupné z: <https://www.unicef.org/media/55486/file/UNICEF-annual-report-2018%20revised%201.pdf>

VAŠÁK, Karel. Human Rights: A Thirty-Year Struggle: the Sustained Efforts to give Force of law to the Universal Declaration of Human Rights. *UNESCO Courier*. Paříž, 1977, **30**(11), 29 - 32.

Vzdělávání, odborná příprava a mládež. In: *Europa.eu* [online]. [citováno 2020-03-25]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/education-training-youth_cs

WALKER, Edward W. Ukraine: Lessons learned from other “frozen conflicts” in the Soviet successor states. In: *Eurasian Geopolitics* [online]. Berkeley, USA, 2014 [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: <https://eurasiangeopolitics.com/2014/10/30/ukraine-lessons-learned-from-other-frozen-conflicts-in-the-soviet-successor-states/>

World Press Freedom Index 2019. In: *Rsf.org* [online]. [citováno 2020-03-12]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/ranking>

ZAKARIA, Fareed. *Budoucnost svobody*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1285-0.

Materiály, které byly pro toto téma vytvořeny v rámci OP VK

V databázi OP VK jsme našli asi 40 projektů odpovídajících svým zaměřením alespoň přibližně vzdělávacímu projektu „Jak (ne)snadné je být...evropským občanem“. Vcelku lze říci, že tvorba a nabídka vzdělávacích materiálů o Evropské unii a příležitostech, jež nabízí (mladým lidem, studentům apod.), je mimořádně slabá. Z nalezených projektů jsme postupně vybrali ty, které jsou nejužitečnější (projekty jsou řazeny od nejrelevantnějších):

Svět podle demokracie³⁸

CZ.1.07/1.3.08/03.0009

Projekt organizace Člověk v tísni, o.p.s., je zaměřen na vzdělávání k demokratické kultuře, občanské společnosti, lidským právům, mediální gramotnosti, prevenci extremismu a stereotypů, na globální rozvojové vzdělávání apod.

Projekt je mimořádně široce využitelný a doporučeníhodný, a to zvláště jeho výstup v podobě příručky „Svět podle demokracie“ s náměty k výuce, která obsahuje řadu teoretických informací, ale především praktických příkladů a návodů přímo využitelných v hodinách.

Školy pro lidská práva³⁹

CZ.1.07/1.2.00/14.0043

Projekt organizace Amnesty International ČR, o.s., je zaměřen na výchovu k lidským právům na základních a středních školách.

Projekt je mimořádně široce využitelný a doporučeníhodný, neboť obsahuje jak řadu zajímavých informací, tak především konkrétně rozpracované metodiky přímo užitečné ve výuce (zpracovaná podle jednotlivých práv a svobod – např. zákaz diskriminace, právo na život apod.), a navíc i samostatné webové stránky.

Vzdělávání pedagogů na středních a základních školách v problematice evropské integrace pomocí aktivizačních metod vyučování⁴⁰

CZ.1.07/1.3.41/01.0042

Projekt organizace Eurion, o.s., je zaměřen na zlepšování znalostí a schopností pedagogů orientovat se v problematice evropské integrace.

Projekt je průměrně využitelný – na jednu stranu nabízí jak řadu cenných informací, tak i příkladů výukových metod a postupů; na stranu druhou je určen primárně pro učitele, a především jeho formální zpracování i obsahová úroveň nejsou zcela vyhovující.

Výchova a vzdělávání v evropských souvislostech⁴¹

CZ.1.07/1.3.04/03.0019

Projekt Vzdělávacího institutu Středočeského kraje je zaměřen na vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti evropské integrace.

³⁸ Viz Detail projektu: Svět podle demokracie. In: *Databaze.op-vk.cz* [online]. [citováno 2020-04-02]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Project/Detail/2160>

³⁹ Viz Detail projektu: Školy pro lidská práva. In: *Databaze.op-vk.cz* [online]. [citováno 2020-04-02]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Project/Detail/109>

⁴⁰ Viz Detail projektu: Vzdělávání pedagogů na středních a základních školách v problematice evropské integrace pomocí aktivizačních metod vyučování. In: *Databaze.op-vk.cz* [online]. [citováno 2020-04-02]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Project/Detail/566>

⁴¹ Viz Detail projektu: Výchova a vzdělávání v evropských souvislostech. In: *Databaze.op-vk.cz* [online]. [citováno 2020-04-02]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Project/Detail/937>

Projekt je využitelný velmi okrajově, neboť – kuriózně – jediné, co je z něj veřejně dostupné, je čistě popisná příručka týkající se Evropské unie, jejích institucí, politik a práva.

6 Příloha č. 3 – Závěrečná zpráva o ověření programu v praxi

Výzva Budování kapacit pro rozvoj škol II
Povinně volitelná aktivita č. 7

Zpráva o ověření programu v praxi

průběžná/závěrečná¹

(vzor)

V průběžné zprávě uvádějte informace o ověření programu s jednou ověřovací skupinou v případě, že bude probíhat následné ověření s další ověřovací skupinou.

V závěrečné zprávě uvádějte souhrnné informace shrnující/rekapituluující celý proces (všechna) ověření programu, popř. informace o ověření programu, které bude realizováno jen s jednou ověřovací skupinou.

I.

Příjemce	Regionální rozvojová agentura Vysočina, z. s. p. o.
Registrační číslo projektu	CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008119
Název projektu	Pojďme o sobě rozhodovat!
Název vytvořeného programu	Jak (ne)snadné je být...evropským občanem
Pořadové číslo zprávy o realizaci	3.

II.

Místo ověření programu	Datum ověření programu	Cílová skupina, s níž byl program ověřen ²
Žďár nad Sázavou Chotěboř	18. 2. – 11. 6. 2019	celkem 104 studentů (10 – 27): studenti 3. ročníků čtyřletých gymnázií, studenti sexty a septimy víceletých gymnázií, Gymnázium Žďár nad Sázavou, Gymnázium Chotěboř

¹ Nehodící se škrtněte.

² Uveďte stručně charakteristiku a velikost skupiny (např. 25 žáků 7. ročníku ZŠ apod.) a název organizace.

III.

1. Stručný popis procesu ověření programu

a) Jak probíhalo ověření programu (organizace, počet účastníků, počet realizátorů atd.)?

Ověřování vzdělávacího programu „Jak (ne)snadné je být...evropským občanem“ (dále „program“ či „VP“) probíhalo na dvou školách, na šesti skupinách, na celkovém počtu 104 studentů (jejich počet se při ověřování pohyboval mezi 10 a 27), a to v několika předmětech (zeměpis, základy společenských věd, seminář ze základů společenských věd). Byly ověřovány dvě verze programu (první; a upravená po zpracování připomínek z ověřování). Ověřování bylo realizováno ve třídách uvedených škol v rámci běžné výuky. K dispozici bylo obvyklé vybavení tříd (počítač, dataprojektor, napojení na internet). Hodiny, v nichž byly aktivity vypracovávány ve dvojicích na počítačích, byly přesunuty do specializovaných počítačových učeben nebo si k nim studenti donesli vlastní laptopy (příp. mobilní telefony s většími displeji), vždy samozřejmě s připojením k internetu. Ověřování prováděli pedagogičtí pracovníci, zaměstnanci škol (dále „vyučující“) za přítomnosti lektora – realizátora VP, zaměstnance příjemce; a to v celkovém počtu tří vyučujících a dvou lektorů, kteří se při ověřování střídali (v hodině vždy byli přítomni dva – vyučující a zaměstnanec příjemce). Z výuky byly pořizovány fotografie a obvykle i detailní zápisy. Získané poznatky z výuky byly hned po hodině vzájemně konzultovány, realizátoři si sdělovali svoje pocity ze zvládnutí hodiny, vyjasnili si nedostatky jak po věcné, tak organizační stránce a domluvili se na organizaci ověřování další hodiny. Před každou hodinou si realizátoři vysvětlili případné nejasnosti (obsahového či organizačního charakteru). Materiály v elektronické podobě (textové podklady, prezentace, pracovní listy včetně řešení) byly vyučujícím předávány vždy min. s týdenním předstihem. Účastníci po ukončení hodiny dostali podklady obsahující hlavní body výkladu. Program byl uspořádán do několika bloků, které byly hodnoceny ze strany účastníků i realizátorů evaluačními dotazníky.

b) Jaký byl zájem cílové skupiny?

Zájem studentů během ověřování byl značný. Účastníky motivoval především odlišný způsob výuky ve srovnání s běžným stavem (frontální výklad byl střídán aktivizačními cvičeními, prací ve dvojici nebo ve skupině, společnou diskusí, prací na počítači apod.). Po značnou část hodiny tak byli do výuky aktivně zapojeni všichni účastníci. Účastníci dávali pozor, aktivně reagovali na otázky vyučujících, s velkým zájmem se zabývali pracovními listy, diskutovali, s nadšením plnili aktivity s využitím počítačů a internetu, v řadě případů si opravili svoje původní názory na konkrétní problémy spojené s probíranými tématy apod.

c) Jaká byla reakce cílové skupiny?

Témata se týkala veřejného života, lidských a občanských práv, politiky a Evropské unie, to vše již studenty gymnázií v tomto věku zajímá. Účastníci sami uváděli své zkušenosti k daným oblastem a příklady ze života, kterými výuku doplňovali, ale též s vyučujícími v některých případech polemizovali nebo nesouhlasili. Největší zájem zjevně vyvolal III. blok obsahující jednak řadu praktických témat, které studenti využijí v budoucím životě (práva, práce, studium apod.), jednak aktivity spojené s prací na počítačích; ostatní bloky naopak studenti uvítali jako přípravu na maturitní zkoušku (zejm. blok II) či pro rozšíření svého obecného společenskovedního či humanitního vzdělání (bloky I a IV).

2. Výsledky ověření

a) Výčet hlavních zjištění/problémů z ověřování programu:

Při ověřování první (původní) verze programu jsme se setkali s řadou dílčích problémů v jednotlivých hodinách, ale také s obecnějšími nedostatky typickými pro většinu hodin. Díky intenzivnímu kontaktu a diskusím byla na těchto problémech takřka stoprocentní shoda mezi tvůrci programů a vyučujícími; ve většině ohledů i se studenty, kteří nedostatky dobře vycítili a upozornili na ně po hodině či v dotaznících. Na základě rozboru problémů jsme přistoupili k dílčí úpravě či hlubšímu přepracování všech hodin programu. Některé hodiny v takto přepracované nové (finální) verzi byly na některých skupinách úspěšně ověřeny, přičemž se ukázalo, že problémy a nedostatky byly uspokojivě odstraněny. Níže je uveden souhrn hlavních zjištění týkajících se prvních (původních) verzí hodin programu:

1. Nejčastějším a relativně nejzávažnějším problémem u většiny hodin byla jejich přílišná časová náročnost:

- některé části výkladu byly časově naddimenzované, a buď v hodině zabíraly příliš času, nebo je vyučující musel probrat v příliš zhuštěné a zjednodušené podobě;
- podobně i některé aktivity vyučujícím zabíraly více času, než realizátor původně předpokládal, často i proto, že téma účastníky nadměrně zaujalo a déle o něm diskutovali;
- u některých aktivit z bloku III, které studenti plnili na počítačích, se objevily časové průtahy z důvodu technických problémů a potíží s připojením k internetu.

2. Původní strohé černobílé textové prezentace byly někdy únavné a méně záživné, byly přetíženy velkým množstvím textu, studenti na jejich konci ztráceli pozornost.

3. Vyučujícím chyběly v textové části odkazy na literaturu a zdroje informací, a to zejm. u hodin s aktuálnější nebo diskutabilnější tematikou (zvl. blok IV).

4. U některých aktivit, zejm. v bloku III, které studenti plnili na počítačích, považovali vyučující metodický popis v textové části za poněkud nedostatečný a měli místy problém pomoci a poradit studentům, zejm. v čistě technické rovině práce s portály a aplikacemi.

5. Prezentace zejm. v některých hodinách bloku IV trpěly určitou abstraktností informací – chyběly konkrétní příklady, a některé popisované jevy tak byly pro studenty daného věku obtížněji představitelné; v ojedinělých případech vyučující označili některé informace za poněkud diskutabilní.

6. V některých ojedinělých případech došlo k dílčímu nepochopení organizační stránky hodin vyučujícím (např. snaha stihnout všechny aktivity či jejich části uváděné jako vzájemně alternativní).

Jako nejproblematictější se v původní verzi jevily hodiny bloku IV, příp. III (zejm. 13 a 15, příp. 10). Naopak za nejméně problémové bylo možno označit hodiny bloků I a II (zejm. 1, 3 a 4).

b) Návrhy řešení zjištěných problémů:

Všechny výhrady uvedené v bodu (a) byly zohledněny při přepracování programu do nové (finální) verze:

Ad 1. Krácení materiálů:

- krácení výkladu, vypuštění některých částí výkladu, krácení textů v prezentacích;
- vypuštění některých kratších aktivit, zjednodušení nebo zkrácení jiných (např. vypuštění některých pojmů ze seznamu), příp. úprava použité metody (např. spojování místo vypisování), výjimečně nastavení některých aktivit jako vzájemně alternativních;
- nastavení většiny aktivit vypracovávaných za použití internetu zejm. v bloku III k dopracování za DÚ; jejich krácení a zjednodušení a revize s cílem minimalizovat technické problémy;
- dílčí změny v uváděném časování hodin.

Ad 2. Přepracování prezentací – krácení textu, rozbalovací texty, barevnost, více grafiky, vizuální odlehčení, více příkladů a ukázek, využití Akcí v PPT.

Ad 3. Dodání chybějících seznamů literatury a dalších zdrojů informací.

Ad 4. V aktivitách některých hodin bloku III určených pro práci na počítači revize a zpřesnění

popisu práce pro studenty; zpřesnění a detailnější popis práce v metodickém výkladu pro učitele; upozornění na časté/opakující se chyby; vyjasnění zejm. technické stránky práce s aplikacemi (např. zálohování dat, export, nastavení filtrů apod.).

Ad 5. Dodání konkrétních příkladů k některým obtížnějším jevům (do prezentace), zvl. v bloku IV, příp. jejich ocitování, ojediněle zjemnění či dílčí relativizace formulací.

Ad 6. Dle potřeby místy přesnější a explicitnější vyložení organizace vyučujícímu v metodické části, zejm. u vzájemně alternativních aktivit nebo jejich částí.

c) Bude/byl vytvořený program upraven?

ANO, byl. Jak bylo uvedeno v bodu (a), na základě poznatků byla vytvořena nová (finální) verze všech hodin programu.

d) Jak a v kterých částech bude program na základě ověření upraven?

Viz body (a) a (b) – byla vytvořena nová (finální) verze programu s dílčím nebo hlubším přepracováním všech hodin. Jednotlivé úpravy jsou popsány v bodu (b), konkrétních zásahů bylo mnoho set, od kosmetických po zásadní; do detailu jsou patrné ze srovnání obou verzí hodin, které má příjemce k dispozici přehledně v el. podobě.

Změny se týkaly především krácení materiálů (krácení či vypuštění aktivit, krácení výkladu), přepracování prezentací (krácení, oživení, odlehčení), dodání seznamů literatury, zpřesnění popisu práce u aktivit plněných na počítačích, zpřesnění metodického popisu pro učitele apod.

Největších změn doznaly hodiny 10, 13 a 15 (výraznější krácení, příp. větší přepracování).

Jak bylo uvedeno v bodu (a), některé hodiny v přepracované nové (finální) verzi byly na některých skupinách úspěšně ověřeny, přičemž se ukázalo, že nedostatky byly odstraněny a nové hodiny fungovaly bez problémů.

3. Hodnocení účastníků a realizátorů ověření³

a) Jak účastníci z cílové skupiny hodnotili ověřovaný program?

Vzdělávací program byl hodnocen jednotlivými skupinami po jednotlivých blocích. Hodnocení probíhalo do standardizovaných formulářů, které jsou vyplněné v papírové podobě k dispozici u příjemce.

Účastníci hodnotili průběh programu pozitivně. Neměli žádné zásadní námitky, které by se stále opakovaly, chválili výběr témat, aktivity, ukázky a příklady i diskusi nad problémy, nad nimiž se dříve příliš nezamýšleli, i informace a aktivity, které budou přínosné pro jejich další život.

b) Co bylo v programu hodnoceno v rámci ověřovací skupiny nejlépe?

Souhrnně lze (nepříliš překvapivě) konstatovat, že největší zájem vzbudily prakticky všechny aktivity; výklad samozřejmě studenty zaujal o něco méně. Velmi kladně byla přijata práce ve dvojicích resp. skupinách, diskuse, různé formy hlasování, využití pracovních listů. Velkému zájmu se těšila práce na počítačích (blok III, částečně II), která studentům ukázala různé praktické možnosti a naučila je orientovat se v některých systémech a portálech, které pro ně budou do budoucna užitečné (např. životopis Europass, portál EURES, studium na Erasmu, Mapa dotací apod.).

c) Jak byl hodnocen věcný obsah programu?

Velmi příznivě, témata byla pro studenty zajímavá a aktuální. Studenti si nejvíce pochvalovali jak hodiny bloku II, které pro ně budou užitečné při přípravě na maturitní zkoušku; tak především

³ Vychází z evaluačních dotazníků žáků, učitelů, realizátorů programů – pracovníků neformálního vzdělávání či záznamů z rozhovorů s dětmi, které příjemce uchovává pro kontroly na místě.

hodiny bloku III, které jim představily řadu informací, příležitostí a možností důležitých pro jejich budoucí život (práce, studium, práva apod.). Nejvíce je zaujaly hodiny 9 a 12 (praktičnost), příp. hodina 10 (problémy v postavení dětí ve světě) a 14 (migrace do EU).

d) Jak bylo hodnoceno organizační a materiální zabezpečení programu?

Pomůcky a materiální zajištění programu byly hodnoceny pozitivně; někdy se objevily výtky k přílišné časové náročnosti hodin, délce výkladu a strohosti prezentací či k technickým problémům při práci s internetem. Některými skupinami bylo negativně hodnoceno značné množství spotřebovaného papíru (zejm. na pracovní listy), což byla jediná výtka, s níž se tvůrcům programu již nepodařilo nijak naložit.

e) Jak byl hodnocen výkon realizátorů programu?

Výkon vyučujících dostal nadprůměrný počet kladných reakcí, a to ve všech hodnocených skupinách.

f) Jaké měli účastníci výhrady/připomínky?

Žádné zásadní výtky zaznamenány nebyly; dílčí připomínky viz výše, zejm. bod (2a) – větší časová náročnost, délka výkladu a strohost prezentace, spotřeba papíru.

g) Opakovala se některá výhrada/připomínka ze strany účastníků častěji? Jaká?

NE; jak to tak bývá, řada připomínek byla spíše protichůdná (někteří chtěli více diskuse, jiní více pracovních listů; někteří považovali látku za příliš jednoduchou, jiní za příliš obtížnou apod.).

h) Budou případné připomínky účastníků zpracovány do další verze programu? Pokud ne, proč?

ANO, byly – jak bylo uvedeno v bodu (2), byla zpracována nová (finální) verze všech hodin programu.

i) Jak byl program hodnocen ze strany realizátorů programu?

Ze strany realizátorů byl VP hodnocen velmi příznivě. Většina připomínek byla uvedena již v bodu (2a) – týkaly se především přílišné časové náročnosti většiny hodin, délky textu a strohosti prezentací. Nutno ovšem podotknout, že ani jednotliví vyučující se na některých bodech neshodli – pro některé byla jedna aktivita příliš obtížná, pro jiné jednoduchá; někteří daný výklad zvládli časově bez problémů, jiní jej přetáhli o 25 %; někteří preferovali v prezentacích rozbalovací nabídky, jiní souvislý text; pro některé byl metodický popis k použití webových aplikací a portálů dostatečný, jiní mu zcela neporozuměli, apod.

O kladném vztahu vyučujících k programu vypovídá nejlépe to, že po ověřování všichni prohlásili, že budou program nebo jeho části využívat i v následujících letech, že jej považují za metodické i obsahové obohacení své výuky, že jej rádi doporučí ostatním vyučujícím a že by rádi s příjemcem spolupracovali i na ověřování dalších programů.

j) Navrhují realizátoři úpravy programu, popř. jaké?

Jak již bylo uvedeno v bodu (2b), vyučující doporučili většinu hodin více či spíše méně krátit (vypustit či zjednodušit některé aktivity, krátit výklad) a zlepšit grafickou úroveň prezentací a krátit v nich texty.

k) Budou tyto návrhy realizátorů zpracovány do další verze programu? Pokud ne, proč?

ANO – jak již bylo uvedeno v bodu (1) a (2), byla zpětná vazba od vyučujících získávána po jednotlivých hodinách, což umožnilo postupně vytvářet nové (finální) verze hodin, které obsahovaly zapracované jejich výtky a návrhy.

l) Konkrétní výčet úprav, které budou na základě ověření programu zapracovány do další/finální verze programu:

Jak již bylo mnohokrát uvedeno (zejm. bod 2), byla vytvořena nová (finální) verze programu s dílčím nebo hlubším přepracováním všech hodin. Jednotlivé úpravy jsou popsány výše (bod 2), konkrétních zásahů bylo mnoho set; do detailu jsou patrné ze srovnání obou verzí jednotlivých hodin, které má příjemce k dispozici přehledně v el. podobě. Změny se týkaly především:

- krácení aktivit a výkladu,
 - přepracování prezentací (krácení a oživení textu),
 - dodání seznamu literatury,
 - zpřesnění metodického popisu pro práci na internetu,
 - většího množství příkladů,
 - místy podrobnějšího a přesnějšího vyložení organizace hodin pro vyučujícího.
- Řada výtek a problémů měla obecný charakter, tj. týkala se všech hodin, a proto byly provedeny větší či menší změny a revize plošně u všech hodin programu.

	Jméno, příjmení, titul	Datum a místo	Podpis
Zpracoval/a	Mgr. Jan Kabrda, Ph.D.	6. 8. 2019	

7 Příloha č. 4 – Odborné a didaktické posudky programu

2

Výzva Budování kapacit pro rozvoj škol II
Povinně volitelná aktivita č. 7

Odborný a didaktický posudek programu

(vzor)

Dva odborné a didaktické posudky jsou součástí finální verze každého vytvořeného programu. Dva posuzovatelé zpracovávají posudky nezávisle jeden na druhém a současně se nepodíleli na tvorbě posuzovaných programů a s nimi souvisejících materiálů. Smysl a podmínky zpracování odborných a didaktických posudků jsou uvedeny v Pravidlech pro žadatele a příjemce – specifická část, kap. 5,2,4.

Případné připomínky a návrhy posuzovatelů příjemce vypořádá a zadá posuzovatelům (kteří zpracovali původní posudek) následně vypracování nového posudku. Podmínkou pro schválení výstupu jsou dva doporučující posudky, které budou součástí finální verze programu. Schvalující posudky potvrzují soulad nově vytvořeného programu se zaměřením výzvy, soulad se strategickými dokumenty, s pojetím Kompetencí pro demokratickou kulturu, s požadavky na výstupy této aktivity a potvrzují potřebnou odbornou a didaktickou úroveň vytvořeného programu.

I.

Příjemce	Regionální rozvojová agentura Vysočina, z. s. p. o.
Registrační číslo projektu	CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008119
Název projektu	Pojďme o sobě rozhodovat!
Název vytvořeného programu	Jak (ne)snadné je být... evropským občanem
Pořadové číslo zprávy o realizaci, ke které je posudek dokládán	3.

II.

1. Celkové zhodnocení programu

- a) *Je název programu srozumitelný a vyjadřuje jeho obsah?*
Název programu je výstižný, srozumitelný a shoduje se s obsahem předloženého textu. Kladně hodnotím i podobu názvu, který akcentuje nejen kladné stránky a přínosy Evropské unie, ale poukazuje i na problémy, které evropská integrace přináší. Název programu odpovídá i obsahu jednotlivých vyučovacích hodin.
- b) *Odpovídá název programu názvu, který příjemce uvedl do přílohy žádosti o podporu Přehled vytvářených programů a zvolených tematických oblastí?*
Ano, během vytvoření programu nedošlo ke změně názvu a zvolených tematických oblastí.
- c) *Je jasně stanoven cíl programu?*
Cíle programu jsou stanoveny jasně a srozumitelně, jak celkové cíle, tak především cíle jednotlivých vyučovacích hodin, kde jsou stanoveny dovednostní, tak i poznávací cíle včetně doplňujících cílů. Vždy je konstatován nejen cíl, ale naznačeny i postupy a metody, kterými dojde k dosažení cíle.
- d) *Je dosažení vzdělávacího cíle programu reálné?*
Dosažení vzdělávacího cíle celého programu je reálné v rámci časové dotace, která je pro program určena. Některé hodiny jsou velmi obsahově bohaté a tak při možných didaktických či jiných obtížích v reálné třídě by mohlo dojít k nenaplnění některých dílčích cílů. Ale materiály k jednotlivým aktivitám v rámci hodin s tímto počítají (příprava některých aktivit jako domácí úloha, možnost přesunu mezi hodinami).
- e) *Je vzdělávací cíl stanoven v souladu s Kompetencemi pro demokratickou kulturu – viz kap. 2 Pravidel pro žadatele a příjemce – specifická část?*
Vzdělávací cíl program je stanoven plně v souladu s Kompetencemi pro demokratickou kulturu. Akceptuje tyto modely včetně získávání a osvojení demokratických kompetencí – hodnot, postojů, dovedností a znalostí s kritickým porozuměním. Především jde o hodnoty demokracie, lidská práva, postoje k odlišným názorům, odpovědnosti a občanské uvědomělosti, schopnosti spolupráce a znalostem ke kritickému pochopení problému ve světě s důrazem na prostor EU a celé Evropy v souvislostech.
- f) *Pokud je program určen dětem a žákům, jsou rozvíjeny odpovídající klíčové kompetence? Je vzdělávací cíl stanoven v souladu s příslušným RVP?*
Program je určen především studentům středních škol a rozvíjí klíčové kompetence v rámci rámcových vzdělávacích programů. Především v předmětech základy

společenských věd, dějepis a zeměpis a dále rozvíjí kompetence potřebné pro tolik potřebnou mezipředmětovou výuku. Vzdělávací cíle programu odpovídají vzdělávacím cílům RVP pro příslušné předměty a věkové skupiny.

- g) *Pokud je program určen pedagogům, odpovídá vzdělávací cíl programu potřebám jejich pedagogické praxe?*
Není relevantní

- h) *Je jasně stanovena cílová skupina?*
Cílová skupina je v úvodních materiálech k předkládanému programu jasně stanovena na skupiny studentů sekundárního studia. Cílovou skupinu považují za vhodně zvolenou s ohledem na náročnost programu, stejně tak na možnost přizpůsobení programu věku studentů podle jejich vzdělanostní úrovně.

- i) *Odpovídá zvolená cílová skupina programu údaj, který uvedl příjemce do přílohy žádosti o podporu Přehled vytvářených programů a zvolených tematických oblastí?*

Ano odpovídá.

- j) *Odpovídá zaměření a obsah programu zvolené cílové skupině?*
Jak již bylo zhodnoceno v odřážce h), tak zaměření i obsah programu odpovídají zvolené s cílové skupině s možností rozšíření do dalších věkových kategorií podle možnosti a schopností dané školní skupiny/třídy i rozvrhovým a dalším možnostem škol, které přistoupí k realizaci programu.

- k) *Pokud se jedná o program s uzpůsobením pro žáky se SVP ve smyslu společného vzdělávání, je splněna podmínka, že jej mohou žáci se SVP bez problému absolvovat?*
Program není určen pro žáky se SVP.

- l) Odpovídá obsah a pojetí programu Kompetencím po demokratickou kulturu a pojetí aktivity č. 7 ve výzvě?

Celý program odpovídá Kompetencím pro demokratickou kulturu.

- m) Není koncepce programu v rozporu s pojetím Kompetenci po demokratickou kulturu a pojetím aktivity č. 7 ve výzvě?

Obsah i koncepce předloženého programu jsou v souladu jak s pojetím Kompetenci pro demokratickou kulturu, tak i pojetím výše zmíněné aktivity.

- n) Odpovídá obsah programu zvolené tematické oblasti (viz kap. 5.2.4 Pravidel pro žadatele a příjemce – specifická část), kterou příjemce uvedl do přílohy žádosti o podporu Přehled vytvářených programů a zvolených tematických oblastí?

Z kontroly programu a přílohy žádosti o podporu vyplývá, že obsah plně odpovídá zvolené tematické oblasti. Program především podporuje vzdělávání k právům dětí a prosazování jejich práv i zvyšování znalostí o poradenství a možnostech jeho využití.

- o) Odpovídá hodinová dotace obsahu a cílům programu?

Celková hodinová dotace je dostatečná a stačí pokrýt požadavky na čas nutný pro splnění cílů programu.

- p) Je program zpracován na dostatečné grafické úrovni s využitím vzoru přílohy pro vzdělávací program (viz vzor na webu MŠMT)?

Úroveň grafického zpracování jednotlivých částí programu je dobrá a je v souladu se vzorem přílohy pro tvorbu vzdělávacích programů.

- q) Je program zpracován ve všech částech, které obsahuje vzor přílohy pro vzdělávací program (viz vzor na webu MŠMT)?

Ano, je zpracován ve všech částech podle obsahu vzoru přílohy pro vzdělávací program.

- r) *Obsahuje program všechny povinné dílčí výstupy vzdělávacího programu tak, jak jsou uvedeny v popisu aktivity č. 7 v Pravidlech pro žadatele a příjemce – specifická část?*
Program obsahuje všechny požadované dílčí výstupy.

- s) *Obsahuje program všechny povinné dílčí výstupy vzdělávacího programu minimálně tak, jak je příjemce uvedl v příloze žádosti o podporu Přehled klíčových výstupů k naplnění indikátorů projektu ESF?*

Program obsahuje všechny povinné dílčí výstupy v rozsahu, v jakém je uvedl žadatel v příloze žádosti o podporu.

- t) *Proběhlo ověření programu dle podmínek uvedených v Pravidlech pro žadatele a příjemce – specifická část – viz kap. 2 a kap. 5.2.4?*
Ověření proběhlo na dvou školách v rámci Kraje Vysočina a podmínky uvedené v Pravidlech pro žadatele a příjemce, byly při tomto ověřování naplněny.

- u) *Je součástí finální verze programu Zpráva o ověření programu v praxi (viz vzor na webu MŠMT)? Byly do finální verze programu skutečně zpracovány poznatky z ověření programu v praxi?*
Zpráva o ověření programu v praxi, včetně informací o zpracování poznatků z ověření programu v praxi je součástí finální verze programu.

- v) *Vypořádal a zpracoval příjemce Vaše případné připomínky a návrhy, pokud jste je před vypracováním této finální verze posudku vnesl/a?*
Příjemce se vypořádal s mými připomínkami a návrhy v dostatečném rozsahu a vše zapracoval do výsledného textu programu.

w) *Jaké jsou slabé a silné stránky programu?*

Mezi silné stránky programu patří jeho velmi dobré grafické zpracování, řada neotřelých přístupů a aktivit, velmi široký rozsah zdrojů z řady různých oblastí, propojení a logická návaznost jednotlivých bloků programu, využití interaktivních metod výuky. Silnou stránkou je i zpracování aktuálních témat, na které zatím mnohdy škola, resp. klasická předmětová skladba, nedokáže žákům poskytnout dostatečné a ucelené odpovědi.

Mezi slabé stránky a spíše potencionální hrozby patří požadavky na poměrně široké znalosti žáku při některých aktivitách, resp. případná nutnost ověřování faktů ze zdrojů, které mohou v některých hodinách vyvolat nedostatek času pro stihnutí některých dílčích cílů hodiny, ale autoři si jsou tohoto rizika vědomi a dokáží se s tímto potencionálním problémem vyrovnat. V některých hodinách bych doporučil více o daných problémech diskutovat a ještě více zapojit žáka do procesu vytváření vlastního názoru na danou problematiku, tedy větší uplatnění kritického myšlení. Což může často narazit právě na nedostatek času.

x) *Jak hodnotíte celkové zpracování programu a jeho kvalitu? Vložte slovní hodnocení. Pokud byste měl/a program ohodnotit známkou, jakou mu udělíte? Známkování jako ve škole, tj. od jedničky (nejlepší hodnocení) do pětky (nejhorší hodnocení).*

Program je přínosný nejen ve své hlavní vzdělávací oblasti, tedy výchově k evropskému občanství a demokracii, ale také pro spojení řady poznatků z různých předmětů a oborů a tím, že studenty nutí pracovat s fakty a porovnávat více zdrojů, které jsou k dispozici. Nedostatky jsou spíše drobného charakteru. Program tedy hodnotím 1 až 1-.

- y) *Doporučujete program k realizaci tvůrcem programu?*
Tvůrce programu je plně kompetentní pro jeho realizaci na středních školách a případně i dalších vzdělávacích zařízeních.
- z) *Doporučujete program k realizaci i dalšími subjekty?*
Z předloženého programu, jeho úplnosti a názornosti, vyplývá, že je možná realizace i dalšími subjekty.

2. Zhodnocení programu z odborného hlediska

- a) *Je program ve všech dílčích výstupech zpracován kvalitně a na potřebné odborné úrovni?*
Odborná úroveň i zpracování celého programu je na velmi dobré úrovni.
- b) *Je z odborného hlediska program koncipován logicky?*
Program je jak z odborného i didaktického hlediska seřazen logicky a postupuje se od jednodušších ke složitějším poznatkům.
- c) *Je program ve všech dílčích výstupech zpracován dostatečně přehledně?*
Dílčí výstupy jsou zpracovány přehledně a srozumitelně a jsou dostatečně navzájem provázány.
- d) *Jsou jednotlivé obsahové části programu propojeny, existuje potřebná návaznost jednotlivých obsahových celků?*
Jedním z kladů programu je propojení jeho jednotlivých částí a vzájemná návaznost a propojení. Dovednosti a vědomosti získané v předchozích obsahových celcích jsou využívány v těch následujících a jsou vhodně rozšiřovány a upevňovány.
- e) *Odpovídá odborná úroveň programu současným poznatkům a je dostatečně aktuální?*
Odborná úroveň zpracování programu je na vysoké úrovni, odpovídá nejnovějším trendům současného poznání v daných oborech a stejně tak je dostatečně aktuální (pracuje s aktuálními zdroji a reáliemi, stejně tak anticipuje situace, která nastane až v době aplikace programu např. situaci kolem Brexitu apod.)
- f) *Je program z odborného hlediska zpracován v souladu s Kompetencemi pro demokratickou kulturu?*
Ano je v souladu se všemi součástmi Kompetencí pro demokratickou kulturu.

- g) Je program ve všech dílčích výstupech dostatečně podrobně rozpracován (tj. tak, aby mohl být bez problémů realizován bez dalšího doplňování obsahu učiva apod. i jiným subjektem, v jiné škole)?

Všechny dílčí výstupy programu jsou realizovatelné bez úpravy doplňování učiva i pro realizace jiným subjektem než zhotovitelem programu.

- h) Je program ve všech dílčích výstupech zpracován tak, že je možná jeho bezproblémová přenositelnost (vyjma částí programu, které jsou popř. vázány na konkrétní region, konkrétní objekt atd., popř. obsahuje program varianty pro jiný region, objekt nebo metodický návod na možnou úpravu pro realizaci v jiném regionu, objektu apod.)?

Program byl sice primárně vypracován a také ověřován ve školách Kraje Vysočina, ale principiálně je zaručena jeho bezproblémová přenositelnost do jiných regionů. Spíše menší část programu je vázána ke Kraji Vysočina, ale i tyto části jsou přenositelné maximálně s malými úpravami a proto není potřebné, aby program obsahoval metodické úpravy pro možnou realizaci v jiném regionu.

- i) Pokud je program určen pedagogickým pracovníkům, je zpracován ve formě odpovídající požadavkům na akreditované programy DVPP: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/akreditace-v-systemu-dvpp?>

Není relevantní.

- j) Pokud je program určen pedagogickým pracovníkům a obsahuje distanční část, je zpracován dle akreditačních požadavků na programy DVPP s distanční částí: <http://www.msmt.cz/file/36202?>

Není relevantní.

- k) Je soubor odkazů na materiály, které byly pro danou problematiku vytvořeny v předchozích projektech, dostatečně rozsáhlý, jsou anotace výstižné a jsou odkazy funkční?

Odkazy na materiály, které byly vytvořeny v předchozích projektech, jsou odpovídající. Autoři však sami vytvořili velké množství odkazů na literaturu a další prameny. Při kontrole internetových odkazů jich naprostá většina byla funkční, ale

vzhledem k proměnlivosti situace v internetovém prostředí doporučuji kontrolu internetových odkazů průběžně během realizace vzdělávacího programu.

- l) *Je terminologie používaná ve všech dílčích výstupech na odpovídající odborné úrovni, popř. je v odůvodněných případech dostatečně vysvětlena?*

Doporučuji jen drobné úpravy některých méně vhodně zvolených nebo spíše pouze místně používaných výrazů na správné odborné všeobecně používané názvy např. místo hojně se vyskytujícího pojmu visací mapy navrhuji změnu na nástěnné. Viz dílčí připomínky k odborné úrovni projektu.

- m) *Obsahuje program potřebné odkazy na použité zdroje?*

Odkazy na použité zdroje jsou u naprosté většiny grafických příloh, tedy obrázků, grafů a map v pořádku. K ojedinělým chybějícím citacím se vyjadřuji v souhrnných připomínkách k obsahu programu. Stejně tak odkazy na literaturu a další zdroje obsahuje i seznam literatury, který je součástí textu k jednotlivým vyučovacím hodinám.

- n) *Jsou citace uváděny v souladu s platnou normou?*

Citace literatury a zdrojů jsou v souladu s obvyklými citačními normami používanými v odborných textech. Jsou jednotné a vhodně zvolené ve zjednodušené formě, ve které jsou snadno dohledatelné v katalogích knihoven a v dalších bibliografických databázích.

- o) *Prošel program ve všech dílčích výstupech jazykovou korekturou?*

Podle mého posouzení je stylistická a jazyková úroveň všech výstupů na dobré úrovni a jazyková korektura byla provedena na odpovídající úrovni.

- p) *Je program ve všech dílčích výstupech na potřebné jazykové, stylistické a grafické úrovni?*

Jazyková, stylistická i grafická podoba, včetně použitých fontů, velikosti, podtržení či tučnosti písma, stejně jako podoba grafických příloh a celkové grafické úpravy všech

výstupů je na odpovídající úrovni.

- q) *Je program ve všech dílčích výstupech zpracován tak, že splňuje všechny požadavky uvedené v Kritériích kvality digitálních vzdělávacích zdrojů podpořených z veřejných rozpočtů: http://clanky.rvp.cz/wp-content/uploads/prilohy/21071/kriteria_kvality_digitalnich_vzdelavacich_zdroju.pdf Předkládaný program bude zveřejněn pod veřejnou licenci, z autorskoprávního hlediska tedy požadavky splňuje. Stejně tak bude uložen on-line s náležitými metadatovými popisky a v přístupném formátu a tak bude plnit i technické požadavky. Z výše i níže uvedených částí posudků pak vyplývá i jeho soulad s požadavky na odbornou a jazykovou správnost, s kurikulárními požadavky a je také v obecném souladu s Ústavou České republiky a dalšími právními předpisy.*
- r) *Doložil příjemce, jak nabídl program ke zveřejnění na portálech uvedených v Pravidlech pro žadatele a příjemce – specifická část?*
Ano, doložil.
- s) *Jak hodnotíte celkovou odbornou úroveň programu?*
Jak už bylo konstatováno výše, odborná úroveň programu, která vyžaduje řadu mezipředmětových znalostí a dovedností, je na velmi dobré úrovni.

3. Zhodnocení programu z didaktického hlediska

- a) *Jsou zvolené metody, postupy a formy výuky/realizace programu vhodné?*
Metody, postupy a formy výuky v rámci programu jsou zvoleny vhodně jak ve vztahu k cílové skupině, tak i k jednotlivým tematickým celkům.
- b) *Odpovídají zvolené metody, postupy a formy dané cílové skupině?*
Ano odpovídají, i když ne zcela vždy jsou v daných cílových skupinách plně využívány (kritické myšlení, skupinové aktivity, interaktivní výuka).
- c) *Odpovídá obsah a odborná náročnost programu zvolené cílové skupině?*
Obsah i odborná náročnost odpovídají zvolené cílové skupině, s tím, že některé okruhy témat by případně mohly být i náročnější.
- d) *Pokud je program určen pro děti a žáky, jsou zohledněny věkové zvláštnosti dané cílové skupiny?*
Forma i obsah předkládaného programu zohledňuje věkové zvláštnosti studentů sekundárního studia.
- e) *Pokud je program určen pro pedagogy, jsou z hlediska andragogiky zvoleny odpovídající formy výuky?*
Není relevantní.
- f) *Je v programu zvolena a realizována vhodná forma motivace cílové skupiny?*
Cílová skupina je motivována vhodnou formou, kromě hodnocení pedagogem se uplatňuje často i vnitřní hodnocení mezi studenty navzájem.
- g) *Jsou využity vhodné aktivizační metody?*
Ano, jsou (viz výše).

h) Jsou v programu využívány vhodné didaktické pomůcky?

V rámci programu je používána celá řada pomůcek zejména powerpointové prezentace, nástěnné mapy, interaktivní tabule a řada dalších. Didaktické pomůcky jsou zvoleny vhodně i vzhledem k věkovému složení cílové skupiny.

i) Je metodika programu zpracována na potřebné didaktické úrovni?

Ano, vzdělávací program má z didaktického hlediska velmi dobrou úroveň

j) Obsahuje program všechny potřebné materiály, prezentace, odborné texty, baterie příkladů dobré praxe, seznam doporučené literatury, internetové odkazy, klíče k listům úkolů, křížovek, kvízů, poznatky z ověření v praxi atd.?

Tyto prvky program obsahuje v dostatečném množství a především kvalitě s důrazem na vnější zdroje, příklady dobré praxe a uplatňování informací z různých oblastí a jejich vzájemné propojování.

k) Jak hodnotíte celkovou didaktickou úroveň programu?

Celková didaktická úroveň programu je dobrá.

Případné další komentáře/poznámky k programu

V některých hodinách bych doporučil více o daných problémech diskutovat a ještě více zapojit žáky do procesu vytváření vlastního názoru na danou problematiku, tedy větší uplatnění kritického myšlení.

Nahradit pojem „visací mapy“ za „nástěnné mapy“ (téměř ve všech úvodech k jednotlivým hodinám programu).

Místo zkratky ČR doporučuji používat oficiální zkrácený název Česko nebo Česká republika. Do literatury u hodiny 15 Evropská unie a Rusko doporučuji doplnit publikaci Ohniska napětí na světě, Holeček, M. a kol., Kartografie Praha; a Makroregiony světa, Bičík, I., Anděl, J., Bláha J. D., Karolinum 2019.

V hodině lidská práva doporučuji buď vypustit nebo vysvětlit větu „ČR se bizarně pokoušela nějakou dobu vyjednat výjimku“ – to bylo zcela záměrné a racionální kvůli možnosti prolomení Benešových dekretů.

V hodině 9 Práce v EU v části uznávání vysokoškolských diplomů je možno uvést, které země je neuznávají (alespoň nejznámější případy).

Úroveň vzdělání EQF je uváděna i na vysokoškolských diplomech.

V popisu životopisu Europass je možno místo formulace – „zaměstnavatelé z něj rychle poznají, co opravdu umíte“ dát ... „poznají, co znáte a jaké mohou být vaše schopnosti“.

V rámci aktivity vyplnění Europassu se počítá s vyhodnocením v další hodině 10, ale tam na to není vyčleněn prostor.

Je možno poznamenat, že Erasmus+ je určen také pro výměnu pedagogů.

V části nejkvalitnější univerzity je možno přeložit pojem „Ivy League“ jako „Břečťanová liga“.

Při hodině Dějiny evropské integrace je možno zmínit jako první integraci Benelux.

K rozšíření v severní vlně je možno doplnit hodnocení, že se tyto státy z různých důvodů nemohly stát členy EU před rokem 1989.

Hodnocení „postupně dokulhávající opozdilci z řad balkánských států...“ není úplně přesné a bylo by vhodné jej přeformulovat (výraz „dokulhávající“ může být mnohoznačný a zavádějící).

Je vhodné vysvětlit rozdíl mezi Radou Evropy a Evropskou radou.

Opravit znění otázek ve vstupním kvízu – otázka č. 3 je vhodnější spíše než „závislých území“ dát „zámořských území“.

V otázce 7 ve variantě a) místo Západní Německo je vhodnější dát oficiální název Spolková republika Německo.

V otázce 12 doporučuji vyměnit variantu c) Lucemburku za možnost Haag nebo Nice – Lucemburk by mohl být zmatečný, protože je to jedno ze sídel Evropského parlamentu.

V otázce 15 bych ve variantě c) doporučoval dát místo Avast/AVG známější firmu v rámci EU např. Phillips nebo Volkswagen.

Výše vznesené připomínky a komentáře byly zapracovány do finální verze programu.

Potvrzuji soulad tohoto programu se zaměřením výzvy, se strategickými dokumenty, s pojetím Kompetencí pro demokratickou kulturu a s požadavky na výstupy aktivity č. 7, které jsou uvedeny v Pravidlech pro žadatele a příjemce – specifická část (navazující dokument výzvy Budování kapacit pro rozvoj škol II). Program je zpracován kompletně a je na potřebné odborné a didaktické úrovni.

	Jméno, příjmení, titul	Datum a místo	Podpis
Zpracoval/a	RNDr. Mgr. Tomáš Burda, Ph.D.	Hradec Králové, 17. 9. 2019	

Výzva Budování kapacit pro rozvoj škol II
Povinně volitelná aktivita č. 7

Odborný a didaktický posudek programu

(vzor)

Dva odborné a didaktické posudky jsou součástí finální verze každého vytvořeného programu. Dva posuzovatelé zpracovávají posudky nezávisle jeden na druhém a současně se nepodíleli na tvorbě posuzovaných programů a s nimi souvisejících materiálů. Smysl a podmínky zpracování odborných a didaktických posudků jsou uvedeny v Pravidlech pro žadatele a příjemce – specifická část, kap. 5,2,4:

Případné připomínky a návrhy posuzovatelů příjemce vypořádá a zadá posuzovatelům (kteří zpracovali původní posudek) následně vypracování nového posudku. Podmínkou pro schválení výstupu jsou dva doporučující posudky, které budou součástí finální verze programu. Schvalující posudky potvrzují soulad nově vytvořeného programu se zaměřením výzvy, soulad se strategickými dokumenty, s pojetím Kompetencí pro demokratickou kulturu, s požadavky na výstupy této aktivity a potvrzují potřebnou odbornou a didaktickou úroveň vytvořeného programu.

I.

Příjemce	Regionální rozvojová agentura Vysočina, z. s. p. o.
Registrační číslo projektu	CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008119
Název projektu	Pojďme o sobě rozhodovat!
Název vytvořeného programu	Jak (ne)snadné je být... evropským občanem
Pořadové číslo zprávy o realizaci, ke které je posudek dokládán	3.

II.

1. Celkové zhodnocení programu

- a) *Je název programu srozumitelný a vyjadřuje jeho obsah?*
Ano, byť vzhledem k výukovému zaměření programu by mohlo být explicitně dodáno, že jde o „výchovu“, „vzdělání“, či „cestu“ ... například k „evropskému občanství“.
- b) *Odpovídá název programu názvu, který příjemce uvedl do přílohy žádosti o podporu Přehled vytvářených programů a zvolených tematických oblastí?*
Ano
- c) *Je jasně stanoven cíl programu?*
Ano, cíl je formulován srozumitelně
- d) *Je dosažení vzdělávacího cíle programu reálné?*
Co se týče obecných cílů typu „podpora vzdělávacích aktivit“ nebo „posilovat výchovu k občanství“ je jejich deklaratorní význam vždy v rukou kvalitních a motivovaných pedagogů. Největší význam a zásadní plus tohoto programu spočívá v cíli „odstranění problémů spojených s nedostatkem výukových materiálů“, respektive jejich kvalitou, které z mé dlouholeté praxe pedagoga na gymnáziu i vysoké škole jsou elementárním důvodem podcenění či úplné absence vyučování témat spojených s evropským integračním procesem. V tomto aspektu je dosažení vzdělávacího cíle tímto programem reálně dosažitelné a souvisí i s předchozím: právě tento typ programu může pozitivně motivovat pedagogy a podpořit je ve výuce dotčených témat.
- e) *Je vzdělávací cíl stanoven v souladu s Kompetencemi pro demokratickou kulturu – viz kap. 2 Pravidel pro žadatele a příjemce – specifická část?*
Ano
- f) *Pokud je program určen dětem a žákům, jsou rozvíjeny odpovídající klíčové kompetence? Je vzdělávací cíl stanoven v souladu s příslušným RVP?*
Ano, klíčové kompetence jsou v programu obsaženy. Vzdělávací cíl je v souladu s RVP několika společenskovedních předmětů – dějepis, základy společenských věd (občanská výchova) a také částečně geografie (sociální a ekonomická).
- g) *Pokud je program určen pedagogům, odpovídá vzdělávací cíl programu potřebám jejich pedagogické praxe?*
Není relevantní.
- h) *Je jasně stanovena cílová skupina?*
Ano, cílové skupiny jsou v projektu jasně vymezeny.
- i) *Odpovídá zvolená cílová skupina programu údaj, který uvedl příjemce do přílohy žádosti*

o podporu Přehled vytvářených programů a zvolených tematických oblastí?
Ano

j) Odpovídá zaměření a obsah programu zvolené cílové skupině?

Ano, zaměření i obsah programu je určen studentům středních škol a gymnázií.

k) Pokud se jedná o program s uzpůsobením pro žáky se SVP ve smyslu společného vzdělávání, je splněna podmínka, že jej mohou žáci se SVP bez problému absolvovat?

Program není určen pro žáky se SVP

l) Odpovídá obsah a pojetí programu Kompetencím po demokratickou kulturu a pojetí aktivity č. 7 ve výzvě?

Ano, program může pozitivně rozvíjet aktivní zapojení dětí a žáků do rozhodovacích procesů a pozitivně ovlivňovat jejich přístup ke společenskému a demokratickému životu.

m) Není koncepce programu v rozporu s pojetím Kompetencí po demokratickou kulturu a pojetím aktivity č. 7 ve výzvě?

V žádném případě není.

n) Odpovídá obsah programu zvolené tematické oblasti (viz kap. 5.2.4 Pravidel pro žadatele a příjemce – specifická část), kterou příjemce uvedl do přílohy žádosti o podporu Přehled vytvářených programů a zvolených tematických oblastí?

Ano, obsah programu podporuje pedagogické přístupy k rozvoji v oblasti vzdělávání k právům dětí, motivace dětí a žáků k aktivnímu prosazování jejich práv, zvyšování povědomí o existujících formách právního poradenství a možnostech jeho využití.

o) Odpovídá hodinová dotace obsahu a cílům programu?

Ano

p) Je program zpracován na dostatečné grafické úrovni s využitím vzoru přílohy pro vzdělávací program (viz vzor na webu MŠMT)?

Ano, program je zpracován na vysoké grafické úrovni a v šablonách vzoru přílohy pro vzdělávací program.

- q) *Je program zpracován ve všech částech, které obsahuje vzor přílohy pro vzdělávací program (viz vzor na webu MŠMT)?*
Ano
- r) *Obsahuje program všechny povinné dílčí výstupy vzdělávacího programu tak, jak jsou uvedeny v popisu aktivity č. 7 v Pravidlech pro žadatele a příjemce – specifická část?*
Ano
- s) *Obsahuje program všechny povinné dílčí výstupy vzdělávacího programu minimálně tak, jak je příjemce uvedl v příloze žádosti o podporu Přehled klíčových výstupů k naplnění indikátorů projektu ESF?*
Ano, program obsahuje všech šest dílčích výstupů vzdělávacího programu uvedených v příloze žádosti.
- t) *Proběhlo ověření programu dle podmínek uvedených v Pravidlech pro žadatele a příjemce – specifická část – viz kap. 2 a kap. 5.2.4?*
Ano
- u) *Je součástí finální verze programu Zpráva o ověření programu v praxi (viz vzor na webu MŠMT)? Byly do finální verze programu skutečně zpracovány poznatky z ověření programu v praxi?*
Ano
- v) *Vypořádal a zpracoval příjemce Vaše případné připomínky a návrhy, pokud jste je před vypracováním této finální verze posudku vznesl/a?*
Ano, připomínky byly vysvětleny a zpracovány.
- w) *Jaké jsou slabé a silné stránky programu?*
Silné stránky:
Program má velmi dobře propracovanou strukturu, kdy jednotlivá témata na sebe vhodně navazují, díky čemuž mohou učitelé u studentů dosáhnout žádoucího porozumění kontextu tématu. Velmi přínosná je interdisciplinarita programu, kdy jednotlivá témata vycházejí z kurikula tří společensko-vědních předmětů – základů společenských věd, dějepisu a sociální geografie. Nastavení programu také umožňuje učitelům využít celou škálu interaktivních metod výuky, které mají pozitivní efekt pro splnění výukových cílů. Výborné je,

že díky online publikování bude program dostupný kdykoliv a pro všechny.

Slabé stránky:

Vyložení stránek v programu nevidím, určitá hrozba může spočívat v časovém hledisku plnění celé struktury jednotlivých hodin. Hodně bude záležet na připravenosti pedagoga flexibilně reagovat na pracovní tempo studentů. Některé pracovní úkoly mohou být v daných časových slotech obtížněji splnitelné. Nicméně pretestování potvrdilo, že v daném rozsahu jsou jednotlivé hodiny realizovatelné. Slabou stránkou se v určité úhlu pohledu může jevit, že program má mít pouze digitální (internetovou) verzi. Víím, že zejména starší pedagogové stále preferují tištěné a vázané verze didaktických materiálů.

- x) *Jak hodnotíte celkové zpracování programu a jeho kvalitu? Vložte slovní hodnocení. Pokud byste měl/a program ohodnotit známkou, jakou mu udělíte? Známkování jako ve škole, tj. od jedničky (nejlepší hodnocení) do pětky (nejhorší hodnocení).*
Celý program hodnotím podtrženou jedničkou. K učitelům a potažmo studentům se tímto může dostat výukový materiál, který má ambice zaujmout cílovou skupinu jak formální, tak obsahovou stránkou. Velice oceňuji čtivý a vtipný styl zpracování, který ulehčuje pochopení i složitějších témat. Jakožto pedagog i politický geograf zcela jednoznačně prohlašuji, že takto kvalitně zpracované výukové podklady na našem trhu dosud citelně chyběly a velmi se přimlouvám k jejich dalšímu rozšiřování a aktualizování.

- y) *Doporučujete program k realizaci tvůrcem programu?*
Ano, tvůrci programu by ho jednoznačně měli realizovat.

- z) *Doporučujete program k realizaci i dalšími subjekty?*

Ano, již bylo řečeno výše, program je předurčen k dalšímu rozšiřování. Bylo by záhodno, co nejvíce program propagovat, případně ho nabídnout také k tištěné publikaci.

2. Zhodnocení programu z odborného hlediska

- a) *Je program ve všech dílčích výstupech zpracován kvalitně a na potřebné odborné úrovni?*
Ano, program je z odborného hlediska na velmi vysoké úrovni, velmi oceňuji i odkazy na zdrojovou literaturu a data.
- b) *Je z odborného hlediska program koncipován logicky?*
Ano, jednotlivé tematické části na sebe logicky navazují a umožňují kontextuální pochopení vyučované problematiky.
- c) *Je program ve všech dílčích výstupech zpracován dostatečně přehledně?*
Ano, jednotlivé dílčí výstupy mají velmi přehlednou strukturu, která je v celém programu sjednocená. Umožňuje to velmi jednoduchou orientaci v jednotlivých výstupech, případně i vzájemné propojování témat, pokud by to bylo například z časových důvodů nutné.
- d) *Jsou jednotlivé obsahové části programu propojeny, existuje potřebná návaznost jednotlivých obsahových celků?*
Ano, jednotlivé celky jsou tematicky i didakticky propojené, logicky na sebe navazují.
- e) *Odpovídá odborná úroveň programu současným poznatkům a je dostatečně aktuální?*
Tématika tohoto programu je vysoce aktuální a společensky relevantní. Co se týče odborné úrovně, autoři vycházejí z nejnovějších odborných publikací. Taktéž reagují na současné a hojně medializované problémy spojené s evropským integračním procesem a politickým vývojem v Evropě.
- f) *Je program z odborného hlediska zpracován v souladu s Kompetencemi pro demokratickou kulturu?*
Ano, program obsahově odpovídá Kompetencím pro demokratickou kulturu.
- g) *Je program ve všech dílčích výstupech dostatečně podrobně rozpracován (tj. tak, aby mohl být bez problémů realizován bez dalšího doplňování obsahu učiva apod. i jiným subjektem, v jiné škole)?*
Ano, program je ve své struktuře důmyslně propracovaný a umožňuje vysokou flexibilitu využití v kterékoliv části kterékoliv výuky společenskovedních předmětů. Jednotlivé části témat se dají používat samostatně, či propojovat s jinými dílčími tématy.
- h) *Je program ve všech dílčích výstupech zpracován tak, že je možná jeho bezproblémová přenositelnost (vyjma částí programu, které jsou popř. vázány na konkrétní region, konkrétní objekt atd., popř. obsahuje program varianty pro jiný region, objekt nebo metodický návod*

na možnou úpravu pro realizaci v jiném regionu, objektu apod.)?

Ano, jednotlivé části programu jsou variabilní a kompatibilní i pro jinou výuku. Příkladem jsou testy či úryvky textů, které mohou být využity i pro výuku v jiných ročnících či předmětech.

- i) Pokud je program určen pedagogickým pracovníkům, je zpracován ve formě odpovídající požadavkům na akreditované programy DVPP: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/akreditace-v-systemu-dvpp?>

Program není primárně určen pro DVPP, ale přimlouvám se, aby byl případně poskytnut pro tyto účely.

- j) Pokud je program určen pedagogickým pracovníkům a obsahuje distanční část, je zpracován dle akreditačních požadavků na programy DVPP s distanční částí: <http://www.msmt.cz/file/36202?>

Toto není relevantní dotaz.

- k) Je soubor odkazů na materiály, které byly pro danou problematiku vytvořeny v předchozích projektech, dostatečně rozsáhlý, jsou anotace výstižné a jsou odkazy funkční?

Ano, odkazy jsou aktuální a funkční.

- l) Je terminologie používaná ve všech dílčích výstupech na odpovídající odborné úrovni, popř. je v odůvodněných případech dostatečně vysvětlena?

Text je psán na dostatečně odborné úrovni, terminologie je úměrná věku studentů na středních školách.

- m) Obsahuje program potřebné odkazy na použité zdroje?

Ano, text, data, úryvky i další grafické prvky jsou náležitě citovány s odkazem na primární zdroje.

- n) Jsou citace uváděny v souladu s platnou normou?

Ano, citace jsou v jednotné formě a v souladu s jednou z mnoha citačních norem.

- o) Prošel program ve všech dílčích výstupech jazykovou korekturou?

Ano. V textu nejsou žádné pravopisné či syntaxové prohřešky.

- p) *Je program ve všech dílčích výstupech na potřebné jazykové, stylistické a grafické úrovni?*
Ano, program má vysokou jazykovou, stylistickou i grafickou úroveň.
- q) *Je program ve všech dílčích výstupech zpracován tak, že splňuje všechny požadavky uvedené v Kritériích kvality digitálních vzdělávacích zdrojů podpořených z veřejných rozpočtů: http://clanky.rvp.cz/wp-content/uploads/prilohy/21071/kriteria_kvality_digitalnich_vzdelavacich_zdroju.pdf?*
Ano. Nenašel jsem žádné prohřešky a rozpory s požadavky v uvedených Kritériích.
- r) *Doložil příjemce, jak nabídl program ke zveřejnění na portálech uvedených v Pravidlech pro žadatele a příjemce – specifická část?*
Ano.
- s) *Jak hodnotíte celkovou odbornou úroveň programu?*
Po odborné stránce je program zpracován na velmi dobré úrovni a adekvátně věku cílové skupiny studentů středních škol. Oceňuji zejména výběr jednotlivých aktuálních a společensky relevantních témat, jejich teoretické zářmování a následnou aplikaci v praxi. Použitá odborná terminologie je srozumitelná, případně vysvětlená v textu. K jednotlivým částem (tématům) mám jen drobné připomínky a komentáře, které připojuji na konec tohoto hodnocení.

3. Zhodnocení programu z didaktického hlediska

- a) *Jsou zvolené metody, postupy a formy výuky/realizace programu vhodné?*
Ano, zvolené metody a didaktické postupy jsou velmi nápadité, přiměřené úrovni středních škol a vhodně realizace.
- b) *Odpovídají zvolené metody, postupy a formy dané cílové skupině?*
Ano, metody, postupy i formy výukových materiálů jsou přiměřené cílové skupině
- c) *Odpovídá obsah a odborná náročnost programu zvolené cílové skupině?*
Ano, obsahově program odpovídá učivu společensko-vědních předmětů na středních školách, odborná terminologie je úměrná této věkové kategorii, případně je dostatečně vysvětlena.
- d) *Pokud je program určen pro děti a žáky, jsou zohledněny věkové zvláštnosti dané cílové skupiny?*
Program není určen pro děti a žáky, ale pro studenty středních škol.
- e) *Pokud je program určen pro pedagogy, jsou z hlediska andragogiky zvoleny odpovídající formy výuky?*
Není relevantní.
- f) *Je v programu zvolena a realizována vhodná forma motivace cílové skupiny?*
Ano, v jednotlivých dílčích částech programu je implicitně použita metoda E-U-R, tedy evokace, uvědomění a realizace, která je vhodnou formou pro motivaci studentů. Každý výukový model začíná zjišťováním úrovně znalostí o daném tématu, následuje teoretické vysvětlení a pochopení problematiky a následně aplikační fáze práce s tématem.
- g) *Jsou využity vhodné aktivizační metody?*
Ano, viz výše.

- h) Jsou v programu využívány vhodné didaktické pomůcky?
Ano, v programu jsou využívány zejména pracovní listy v podobě textových a mapových podkladů, prezentace pro vyučující i pro studenty.
- i) Je metodika programu zpracována na potřebné didaktické úrovni?
Ano, program má výbornou didaktickou úroveň.
- j) Obsahuje program všechny potřebné materiály, prezentace, odborné texty, baterie příkladů dobré praxe, seznam doporučené literatury, internetové odkazy, klíče k listům úkolů, křížovek, kvízů, poznatky z ověření v praxi atd.?
Ano, uvedené materiály jsou v programu přítomny.
- k) Jak hodnotíte celkovou didaktickou úroveň programu?
Z didaktického hlediska je program velmi dobře propracovaný, odpovídá úrovni a požadavkům na moderní výuku společensko-vědních předmětů na středních školách. Pro pedagogy je předložen velmi detailní postup výuky, včetně didaktického materiálu, časového harmonogramu i klíče hodnocení. S pomocí tohoto programu tak učitelé mohou studentům nabídnout atraktivní výuku velmi aktuálních a společensky relevantních témat a pomoci jim pochopit složitosti současného politického a společenského vývoje.

Případné další komentáře/poznámky k programu

Následující dílčí komentáře a připomínky se vážou ke konkrétním tematickým částem (číslováno dle jednotlivých témat) a jsou spíše návrhy než doporučení:

2. Vzhledem ke středoevropskému kontextu bych přidal Viktora Orbána, jehož vláda vede k evidentnímu potlačování demokracie v Maďarsku (doložitelné např. Freedomhouse).

6. Postup legislativního schvalování evropského práva by chtělo ilustrovat konkrétními případy od návrhu, diskuze, schvalování a implementace v členských zemích – např. omezení držení zbraní, lex „pomazánkové máslo“, apod... něco, co je často cílem diskuze a desinterpretace ve českém veřejném diskurzu.

7. Výši evropského rozpočtu by šlo ilustrovat na porovnání s výší rozpočtu vybraných zemí. Přepočteno na jeden rok se nejvíce blíží Rakousku, kdežto Německo či třeba Nizozemsko disponují mnohem větším objemem peněz.

13. Pozor, nacionalismus není láska. Je to politický princip, který upřednostňuje jeden národ před druhým tím, že zdůrazňuje rozdíly mezi sebou a vyvolává strach z druhých. Je exkluzivní a vede ke konfliktům. To, že nutí jedince jedné skupiny „milovat“ svůj národ není láska, ale politický nástroj poslušnosti, který vylučuje všechny, kteří s tímto postojem nesouhlasí (činí z nich zrádce národa). Národ je politický konstrukt, a nikoliv přirozené společenství, jako třeba rodina!

14. Mělo by se lépe vysvětlit, kdo je uprchlík (zachraňuje si život) a přidat kategorii „ekonomický uprchlík“, která lépe vystihuje současnou imigraci z Afriky.

15. Cile Putina by se měly více rozlišit – tzv. blízké zahraničí má dvě kategorie – ruský svět – tj. bývalý SSSR, resp. Ruské impérium a vnější blízké zahraničí – bývalé satelity SSSR (jako třeba my).

Šlo by aktualizovat kartogram odběratelů ruského plynu?

16. Měl by se doplnit Brexit, jakožto aktuální událost a jeden ze scénářů vývoje.

Tyto připomínky byly zapracovány do finální verze programu.

Potvrzuji soulad tohoto programu se zaměřením výzvy, se strategickými dokumenty, s pojetím Kompetencí pro demokratickou kulturu a s požadavky na výstupy aktivity č. 7, které jsou uvedeny v Pravidlech pro žadatele a příjemce – specifická část (navazující dokument výzvy Budování kapacit pro rozvoj škol II). Program je zpracován kompletně a je na potřebné odborné a didaktické úrovni.

	Jméno, příjmení, titul	Datum a místo	Podpis
Zpracoval/a	RNDr. Libor Jelen, Ph.D.	18.9.2019, PŘF UK, Praha	

Poznámka: Vypořádání připomínek oponentů

Většina zásadních připomínek oponentů byla do předložené finální verze programu zapracována. Některé dílčí připomínky však autoři programu považovali za nesplnitelné či nadbytečné a oponenti nakonec s argumenty autorů souhlasili, resp. došlo ke shodě na finálním řešení. Svůj souhlas se zapracováním připomínek a finální podobou programu pak oponenti vyjádřili v přiložených konečných verzích posudků (viz výše), a to slovní formulací i podpisy na poslední straně.

Na tomto místě si též dovoluujeme poděkovat oběma oponentům za pečlivou a svědomitou kontrolu programu a za řadu cenných postřehů a připomínek, které program pomohly zlepšit, a umožnily napravit některé nedostatky či faktické chyby.

Stručně k jednotlivým připomínkám:

RNDr. Tomáš Burda, Ph.D.

- Více o problémech diskutovat a více zapojit žáky do procesu vytváření vlastního názoru, tedy větší uplatnění kritického myšlení. → zapracováno do valné většiny hodin, více v hodinách tematického bloku 1 a 4, méně v některých spíše popisných hodinách 2. a 3. bloku (provedeno většinou formou metodických pokynů pro vyučujícího, návrhy a možnostmi rozšíření či alternativ, v některých případech i dílčí úpravou průběhu aktivit; oponent veškerá takto upravená místa pečlivě prošel a s tímto řešením v tomto rozsahu souhlasí)
- Nahradit pojem „visací mapy“ za „nástěnné mapy“. → zapracováno
- Místo zkratky ČR doporučuji používat název Česko nebo Česká republika → zapracováno v drtivé většině případů (mimo ty situace, kdy je zkratka ČR využívána pro úsporu místa např. v prezentacích, tabulkách, pro udržení délky řádků apod., příp. společně s jinými zkratkami jako EU atd.; oponent s tímto řešením souhlasí)
- Do literatury u hodiny 15 Evropská unie a Rusko doporučuji doplnit publikaci Ohniska napětí na světě, a Makroregiony světa. → zapracováno
- V hodině lidská práva doporučuji buď vypustit nebo vysvětlit větu „ČR se bizarně pokoušela nějakou dobu vyjednat výjimku“ → zapracováno
- V hodině 9 Práce v EU v části uznávání vysokoškolských diplomů je možno uvést, které země je neuznávají → po komunikaci s oponentem nezohledněno (neodpovídá rozsahu a podrobnosti textu, navíc poměrně komplikované a rychle se vyvíjející téma; oponent souhlasí)
- Úroveň vzdělání EQF je uváděna i na vysokoškolských diplomech → zapracováno
- V popisu životopisu Europass je možno místo „zaměstnavatelé z něj rychle poznají, co opravdu umíte“ dát ... „poznají, co znáte a jaké mohou být vaše schopnosti“ → zapracováno (po komunikaci s oponentem zvolena kompromisní formulace)
- V rámci aktivity vyplnění Europassu se počítá s vyhodnocením v další hodině 10, ale tam na to není vyčleněn prostor → zapracováno v metodických pokynech pro vyučujícího (konkrétně v hodině č. 9 – formulováno jako alternativa či možnost; oponent s řešením souhlasí)
- Je možno poznamenat, že Erasmus+ je určen také pro výměnu pedagogů → zapracováno
- V části nejkvalitnější univerzity je možno přeložit do češtiny pojem „Ivy League“ jako „Břečťanová liga“ → zapracováno
- Při hodině Dějiny evropské integrace zmínit jako první integraci Benelux → zapracováno

- K rozšíření v severní vlně je možno doplnit hodnocení, že se tyto státy z různých důvodů nemohly stát členy EU před rokem 1989 → zpracováno
- Hodnocení „postupně dokulhávající opozdilci z řad balkánských států...“ není úplně přesné a bylo by vhodné jej přeformulovat → zpracováno (přeformulováno)
- Je vhodné vysvětlit rozdíl mezi Radou Evropy a Evropskou radou. → zpracováno (na dvou místech: zejm. hodina č. 6, odrážka Rada Evropské unie; a dále hodina č. 8, odrážka Rada Evropy)
- Opravit znění otázek ve vstupním kvízu – otázka č. 3 je vhodnější spíše než „závislých území“ dát „zámořských území“ → zpracováno
- V otázce 7 ve variantě a) místo Západní Německo je vhodnější dát oficiální název Spolková republika Německo → po komunikaci s oponentem nezohledněno (název Západní Německo je pro žáky srozumitelnější resp. jednoznačnější ve smyslu Západ x Východ, oponent souhlasí)
- V otázce 12 vyměnit variantu c) Lucemburku za možnost Haag nebo Nice. → zpracováno
- V otázce 15 bych ve variantě c) doporučoval dát místo Avast/AVG známější firmu v rámci EU např. Phillips nebo Volkswagen. → po komunikaci s oponentem nezohledněno (pointa je, že Avast / AVG je česká firma světového formátu, naopak např. VW je vcelku banální, což oponent uznal a souhlasí)

RNDR. Libor Jelen, Ph.D.

- 2. Vzhledem ke středoevropskému kontextu bych přidal Viktora Orbána, jehož vláda vede k evidentnímu potlačování demokracie v Maďarsku. → zpracováno
- 6. Postup legislativního schvalování evropského práva by chtělo ilustrovat konkrétními případy od návrhu, diskuze, schvalování a implementace v členských zemích. → po komunikaci s oponentem zpracováno, ale pouze okrajově (poznámkou pod čarou – možnost či alternativa pro vyučujícího), plné zpracování takto složitěho tématu by nás vyneslo zcela mimo časový rámec programu (min. 1 vyučovací hodina navíc) a detailem a náročností neodpovídá střední škole, což oponent uznal a s řešením souhlasí
- 7. Výši evropského rozpočtu by šlo dobře ilustrovat na porovnání s výší rozpočtu vybraných zemí. → zpracováno (využito Rakousko)
- 13. Pozor, nacionalismus není láska. → zpracováno (po komunikaci s oponentem zásadně přeformulována definice nacionalismu)
- 14. Mělo by se lépe vysvětlit, kdo je uprchlík (zachraňuje si život) a přidat kategorii „ekonomický uprchlík“. → zpracováno (definice uprchlíka přepracována a zásadně rozšířena)
- 15. Cíle Putina by se měly více rozlišit – tzv. blízké zahraničí má dvě kategorie. → zpracováno
- Šlo by aktualizovat kartogram odběratelů ruského plynu? → bohužel nelze zohlednit, aktuální data nejsou dostupná v dostatečné podrobnosti a neumožňují vytvořit podobný kartogram (oponent sám je shodou okolností předním českým specialistou na postsovětský prostor a sám tento argument musel, po zevrubném prozkoumání zdrojů, uznat, a s řešením souhlasí)
- 16. Měl by se doplnit Brexit, jakožto aktuální událost a scénář vývoje. → zpracováno (jako aktuální událost, ne scénář vývoje – ty vychází z Bílé knihy a autoři textu je s pochopitelných důvodů nemohou měnit, s čímž oponent souhlasí)

8 Příloha č. 5 – Doklad o provedení nabídky ke zveřejnění programu

Šárka Palcrová

Od: Lenka Perglová <lenka.perglova@nuv.cz>
Odesláno: úterý 10. září 2019 14:15
Komu: Šárka Palcrová
Předmět: Re: Nabídka vzdělávacích programů 3

Vážená paní Palcrová,

mockrát děkuji za zaslání podrobností k nabídce materiálu. Přijetí nabídky materiálů potvrzuji a budeme se těšit na budoucí spolupráci.

Přeji hezký den.
Lenka Perglová

čt 5. 9. 2019 v 13:19 odesílatel Šárka Palcrová <palcrova@rrav.cz> napsal:

Vážená paní magistro,

zasílám Vám nabídku na zveřejnění vzdělávacího programu na portále RVP.cz. Údaje o vzdělávacím programu jsou následující:

Název: Jak (ne)snadné je být....evropským občanem

Rozsah: 16 hodin (1 hodina = 45 minut)

Formát: Microsoft Office 16 (word, power point, excel – docx, pptx, xlsx)

Velikost: 65 MB (zhruba 84 souborů)

Očekávané zveřejnění: I. pololetí 2020

Program je financován z prostředků OP VVV, výzva 32. Budování kapacit pro rozvoj škol II., aktivita 7 – kompetence pro demokratickou kulturu (projekt CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008119 Pojďme o sobě rozhodovat!)

Pro účely průběžné Zprávy o realizaci projektu prosím o potvrzení naší nabídky na zveřejnění na RVP.cz, a to formou odpovědi na tuto nabídku.

Děkuji, s pozdravem

RNDr. Bc. Šárka Palcrová

9 Nepovinné přílohy

Žákovský sešit: <http://www.rozhodujmeosobe.cz/admin/fileGet.aspx?f=haeyfzlbk>

Poznámka: V případě, že se při kliknutí na odkaz objeví obrazovka podobná následující, je nutné zvolit a soubor se přímo otevře.

